

СТРАТЕГІЯ

**розвитку міста Ужгород
до 2015 року**

ЗМІСТ

1.ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	2- 5
2.ПІДСУМКИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ РОЗВИТКУ МІСТА.....	6-53
2.1. Загальні зауваження щодо використаних методичних підходів стратегічного планування.....	6- 9
2.2.Загальна та історична характеристика міста	10-12
2.3. Архітектурні та містобудівні особливості.....	12-13
2.4. Населення міста. Демографічні тенденції	14-16
2.5. Характеристика території міста, природно-ресурсний потенціал	16-17
2.6. Економічний потенціал та господарський комплекс міста	18-23
2.7. Соціальна та гуманітарна сфера.....	24-31
2.8. Інфраструктура та комунальні послуги	32-40
2.9. Природне середовище та рівень техногенної безпеки	41-46
2.10. Стан криміногенної ситуації	47-48
2.11. Інвестиційні можливості фінансово-бюджетної системи міста	49-53
3. МІСЦЕ УЖГОРОДА СЕРЕД ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ ТА ОБЛАСТІ	54-58
4. КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МІСТА УЖГОРОД(СВОТ-АНАЛІЗ)	59-64
5. БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ТА МІСІЯ МІСТА....	65
6. СТРАТЕГІЧНІ (ПРІОРИТЕТНІ) ТА ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ	66-74
7. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ.....	75-76
7. МОНІТОРИНГ, КОНТРОЛЬ І МЕХАНІЗМ ВНЕСЕННЯ ЗМІН	77-99

1.ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стратегія розвитку міста Ужгород до 2015 року базується на загальноприйнятих підходах до стратегічного планування, включає такі складові: підсумки діагностики поточного стану розвитку, СВОТ-аналіз, бачення майбутнього та місію, стратегічні пріоритети та відповідні їм операційні цілі і завдання, механізми реалізації та моніторинг виконання, План дій з пропозиціями інвестиційних проектів, спрямованих на досягнення намічених стратегічних пріоритетів. Останній розділ Стратегії розвитку міста Ужгород до 2015 року потребуватиме значно більшого часу на його розробку, тому він буде складати окрему, другу частину, яка прийматиметься сесією Ужгородської міської ради окремо, по мірі готовності проекту Плану дій.

Стратегія розвитку міста Ужгород до 2015 року (Стратегія) у повному варіанті буде одним з **головних документів** міської ради на вказаний період, **обов'язковим** для врахування при розробці, внесенні змін чи корективів у всі інші види системного планування розвитку міста. Зокрема, Стратегія є концептуальною, ціле спрямовуючою та визначальною основою для наступних розробок або внесення змін чи корективів щодо таких документів:

- Генерального (просторового) плану розвитку міста;
- середньострокових програм і прогнозів економічного і соціального розвитку міста, в яких визначатимуться показники видатків державного, обласного і міського бюджетів на виконання проектів, що триватимуть більше одного року;
- державних проектів і програм, що фінансуються виключно з Державного бюджету України;
- Концепції сталого економічного і соціального розвитку міста;
- інвестиційних програм і проектів розвитку міста, що потребуватимуть реального державно-приватного партнерства чи партнерств міської ради з приватним капіталом;
- багаторічних планів капіталовкладень та проектів і програм, що фінансуються з бюджету розвитку міста, а також багаторічних цільових програм розвитку міста;
- щорічних програм і планів соціально-економічного розвитку міста;
- інвестиційних проектів, які будуть реалізовуватися на території міста і увійдуть складовою частиною до Регіональної Угоди між Кабінетом Міністрів України та Закарпатською обласною радою щодо фінансування з Державного бюджету проектів, спрямованих на реалізацію операційних цілей і завдань „Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року”.

Стратегія розроблялася міською радою у **партнерстві** з широкими колами **зацікавлених груп громади міста** – представників громадських організацій, ділових кіл, навчальних закладів, трудових колективів, депутатського корпусу міської ради, осередків політичних партій. До розробки Стратегії залучались науковці та експерти Асоціації міст України, Асоціації Агенцій регіонального розвитку України, Ужгородського Національного університету та ряду інших організацій і установ. Розпорядженням

Ужгородського міського голови від 02.08.07 р. № 157 "Про організацію розробки "Стратегічного плану розвитку м.Ужгорода" були утворені: **робоча група та дорадчий комітет по стратегічному плануванню розвитку м. Ужгорода**. Розроблені та затверджені відповідні положення про їх повноваження і специфіку діяльності, підібраний та затверджений персональний склад (додаток 1). Організовувались засідання та поточна діяльність робочої групи і дорадчого комітету. Методологічний та інституційно-організаційний підхід до розробки Стратегії дає підстави стверджувати, що вона є **консолідованим документом** не тільки міської ради, але й усієї громади Ужгорода. Таким чином реалістичність розробленої Стратегії не викликає сумнівів.

Суттєвим моментом є і те, що в Стратегії міститься окремий розділ стосовно механізму внесення в неї змін та корективів. Цей механізм передбачає створення таких же передумов відкритого і прозорого обговорення пропонуваніх змін чи корективів у громаді міста та затвердження їх на сесії міської ради, що й для самої Стратегії. Це убезпечить Стратегію від суб'єктивізму, недоброякісного лобізму корпоративних чи приватних інтересів, вирішить проблему наступності і сталості політики міської влади щодо розвитку міста у довгостроковій перспективі незалежно від змін депутатського корпусу і керівництва міської ради.

Ініціатором розробки Стратегії є Ужгородська міська рада – **представницький орган територіальної громади міста**.

Сутність та правовий статус територіальної громади визначено Статутом територіальної громади міста Ужгород, згідно якого **"територіальна громада є спільнотою мешканців міста**. Вона сприяє благополуччю та спільному проживанню всіх мешканців в умовах самоврядності, що здійснюється органами, обраними нею згідно з чинним законодавством. Територіальна громада є суб'єктом права комунальної власності. Територіальна громада реалізує свої права в межах, наданих їй Конституцією та законодавчими актами України".

Ініціатива розробки Стратегії виникла, як необхідна дія і реакція на виклики часу – складнощі і проблеми перехідного періоду ринкових трансформацій в Україні, поглиблення і загострення в останні роки системної кризи в державі, посилення тенденцій глобалізації економічних відносин, відносною слабкістю інституту місцевого самоврядування в централізованій країні, конкурентності з іншими містами і регіонами Закарпаття і Західної України. Все це вимагає від міської ради додаткових і концентрованих зусиль по запровадженню більш ефективних систем планування і управління з урахуванням передового світового досвіду. І саме **стратегічне управління** з його головною складовою частиною – **стратегічним плануванням** є тією ланкою організації ефективного управління розвитком міста, яке здатне принести бажані і конкретні результати, в яких зацікавлена громада міста Ужгорода. Додатковими факторами і причинами започаткування стратегічного планування розвитку м. Ужгорода стали:

- рішення зборів Закарпатського регіонального відділення Асоціації міст України та громад від 17 квітня 2006 р., згідно якого усім містам – членам АМУ на Закарпатті рекомендовано запровадити стратегічне планування і передана передова вітчизняна та зарубіжна методологія організації системного планування і стратегічного управління;

- участь „команди” м. Ужгорода у заходах та кампанії по розробці „Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року”, зокрема, по внесенню пропозицій і рекомендацій щодо таких складових елементів Регіональної стратегії, як бачення майбутнього, місія, стратегічні пріоритети, операційні цілі і завдання, система показників та індикаторів виконання Регіональної стратегії, пропозиції до Плану дій, тощо. Регіональна стратегія розроблялась в області за підтримки Проекту партнерства Канада-Україна „Регіональне врядування та розвиток”, що виконується в Україні Канадським Інститутом Урбаністики (м.Торонто) за фінансової підтримки Канадського Агентства з міжнародного розвитку (КАМР). Цей проект обрав Закарпатську і Запорізьку області в якості пілотних регіонів для передачі передового канадського і світового досвіду регіонального розвитку та запровадження технології і практики стратегічного планування. При цьому Проект партнерства Канада-Україна організував семінари і навчальні заходи не тільки під час розробки Регіональної стратегії, а і в наступний період – розробки районних та міських стратегій розвитку Закарпаття, який тривав у 2007 році;

- рекомендація Закарпатської обласної ради усім районам та містам обласного значення Закарпаття щодо розробки районних і міських стратегій розвитку, викладена у рішенні сесії Закарпатської обласної ради від 28 грудня 2006 р. № 206, яким була затверджена „Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 року”.

Нормативно-правовою базою для розробки даної Стратегії визначені наступні документи:

- Конституція України;
- Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні”;
- Закон України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”;
- Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів”;
- Постанова КМ України від 26.04.03 р. № 621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту Державного бюджету”;
- Постанова КМ України від 21.07.06 р. № 1001 „Про затвердження Державної Стратегії регіонального розвитку України на період до 2015 року”;
- Указ Президента України від 28.04.04 № 493/2004, яким схвалена „Стратегія економічного та соціального розвитку України „Шляхом європейської інтеграції” на 2004 – 2015 рр.”;
- „Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку”, затверджені Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29.07.02 р. № 224;

- Концепція сталого розвитку Закарпаття, схвалена сесією Закарпатської облради у 2004 році;

- Концепція сталого розвитку міста Ужгород, яку було схвалено рішенням сесії міської ради від 23 грудня 2005 року № 781.

При розробці цієї Стратегії використані й інші нормативно-правові документи та методичні рекомендації міжнародного, всеукраїнського державного та обласного рівнів (наведені в додатку 2).

В якості інформаційних ресурсів для проведення експертних і аналітичних досліджень, з метою здійснення діагностики стану розвитку м. Ужгорода на час започаткування стратегічного планування (серпень 2007 р.) використані:

- інформаційні дані Держкомітету статистики України та головного управління статистики в Закарпатській області;

- звіти про виконання бюджетів та планів соціально-економічного розвитку м. Ужгорода за 2005-2007 рр.;

- затверджений бюджет на 2008 рік та план соціально-економічного розвитку на 2008 рік;

- перелік діючих цільових програм соціально-економічного розвитку м. Ужгород та багаторічних планів капіталовкладень;

- Генеральний план розвитку м. Ужгорода (затверджено у 2004 році, розроблений на період до 2015 року).

При розробці Стратегії використовувались дані соціологічного опитування населення та зацікавлених груп громади міста, а також інформаційні матеріали структурних підрозділів виконкому Ужгородської міської ради. Ряд інформаційних матеріалів та документів взято з урядових та інших порталів українського сегменту всесвітньої мережі Інтернет, а також із збірників „Фінансовий стан міст”, які систематично видає Асоціація міст України та громад.

Проект основних розділів Стратегії розвитку м. Ужгорода до 2015 року було розглянуто та схвалено рішенням виконавчого комітету Ужгородської міської ради від 26.03.08 № 109, на виконання якого робочою групою спільно з дорадчим комітетом по стратегічному плануванню 12 червня 2008 року організовано громадське обговорення проекту Стратегії на Громадських слуханнях. На виконання рішення сесії міської ради від 17 жовтня 2008 року № 858, з метою широкого обговорення, проект Стратегії було опубліковано в газеті міської ради "Ужгород" (№ 45 за 25.10.08 та № 46 від 01.11.08). Дана Стратегія враховує всі пропозиції, які надійшли від громадськості міста в ході її обговорення.

До Стратегії додається Меморандум про стратегічне партнерство і співпрацю Ужгородської міської ради та Баранинської сільської ради, прийнятий рішеннями сесій Ужгородської міської ради від 12.12.08 № 900 та Баранинської сільської ради від 12.12.08р. № 14, яким започатковується координоване і узгоджене системне планування розвитку територіальних громад, включаючи стратегічне, просторове і земельне, планування розвитку територій місцевих рад.

2. ПІДСУМКИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ РОЗВИТКУ МІСТА

2.1. Загальні зауваження щодо використаних методичних підходів стратегічного планування.

При розробці Стратегії розвитку міста Ужгород до 2015 року робоча група і дорадчий комітет виходили із сучасних підходів до стратегічного планування, як складової **стратегічного управління**. Адже визнане і гарантоване Конституцією України місцеве самоврядування, саме на нинішніх етапах його становлення і утвердження, в умовах доволі централізованої системи державного управління потребує сучасних інструментів **стратегічного управління**, оволодіння яким неможливе без розробки і впровадження стратегічного плану розвитку територіальної громади.

Стратегічне управління - це особливий інструмент керування розвитком територіальної громади, оволодіння яким уже саме по собі є передумовою сталого розвитку, економічного зростання та підвищення рівня життя громади. За допомогою **стратегічного управління** міська рада спроможна приймати ефективні рішення в змінних і не завжди сприятливих умовах оточуючої дійсності. До таких умов слід віднести економічні, соціальні, політичні, екологічні, демографічні, природно-географічні і ін. З використанням інструментарію стратегічного управління міська рада може реагувати на такі зміни оточуючих і впливових факторів обґрунтовано, вчасно, цілеспрямовано, з підтримкою громади, а отже – ефективно та в інтересах територіальної громади.

Задіється **стратегічне управління** особливим способом – як циклічний процес, що охоплює аналіз і прогноз стану міста, стратегічне планування його розвитку, впровадження розробленого стратегічного плану у життя впродовж певного тривалого періоду та організацію контролю за ефективністю та реалізацією прийнятих рішень.

Ефективність **стратегічного управління** на пряму залежить від ресурсів, що є у розпорядженні територіальної громади міста. Однак, помилковим є підхід, який зорієнтований на використання переважно фінансових, матеріальних, природних чи трудових ресурсів, які є в розпорядженні громади. Нині світовий досвід розвитку міст і муніципальних громад свідчить про те, що найважливішим ресурсом громади є її інтелектуальний потенціал (людський фактор), а також – здатність до самоорганізації та неперервного нарощування знань (економіка знань) і вдосконалення системи управління, яка діє відповідно до поставлених громадою стратегічних цілей.

З оглядом на особливості **стратегічного управління** учасники розробки Стратегії розвитку міста Ужгород до 2015 року розглядають стратегічне планування, як **процес визначення узгоджених з громадою міста цілей її перспективного розвитку на тривалий період та вибору засобів і шляхів досягнення цих стратегічних цілей**. Адже саме узгоджені і громадою, і місцевою владою **стратегічні цілі** нададуть громаді відчуття значимості її суспільної місії, напрямків розвитку, визначать пріоритетність і способи

використання обмежених ресурсів і засобів, допоможуть у прийнятті, як поточних управлінських рішень влади, так і планів громади, виявлять чутливі показники оцінювання результатів реалізації Стратегії через аналіз виконання операційних завдань і дій.

Роботу над розробкою Стратегії учасники розробки розглядали також як виклик старим управлінським підходам до планування, за якими ще з часів радянської епохи тягнеться шлейф слідування централізованим командам „згори” та безініціативності.

З розробкою Стратегії очікується, що не тільки набуде впорядкованості і логічності уся система планування міської ради, але й безповоротно будуть запроваджені нові, програмно-цільові управлінські механізми, які ґрунтуються на праві територіальних громад через свій орган самоврядування вирішувати проблеми міського значення.

Таким чином, учасники розробки Стратегії визначили наступну сутність представленого документа, зокрема, який:

- дає об’єктивну оцінку актуальної економічної і соціальної ситуації на території м. Ужгорода станом на 2006-2007 роки;
- визначає місце міста серед інших міст області, України та центральноєвропейського регіону;
- характеризує тенденції, що вже впливають або ж впливатимуть у майбутньому на розвиток громади м.Ужгорода;
- формулює консолідоване бачення громадою її майбутнього та суспільну місію;
- визначає стратегічні пріоритети (цілі) розвитку та окреслює способи і засоби їх досягнення;
- викристалізовує перелік операційних завдань, прийнятих до виконання в рамках розробленої Стратегії (з одночасним окресленням обсягів та виконавців робіт, джерел фінансування та термінів реалізації);
- створює кількісну і якісну систему показників та індикаторів виконання розробленої Стратегії;
- пропонує і впроваджує систему ефективного моніторингу виконання Стратегії (в т.ч. за участі громадськості міста);
- містить механізми внесення змін, корективів та доповнень до Стратегії.

Водночас, учасники розробки Стратегії акцентують увагу на тому, що започаткування стратегічного планування у м.Ужгороді фактично означає і започаткування міською радою системи *стратегічного управління*, яке має отримати відповідне інституційне закріплення в структурі виконкому або його підрозділів. Окрім того, Стратегія розвитку міста Ужгород до 2015 року після затвердження сесією міської ради посяде належне місце у вершині „піраміди видів планування” і таким чином започаткує справді системне планування розвитку міста.

Даний розділ Стратегії не тільки узагальнює об’єктивні характеристики стану міста з метою виявлення проблем в економічній, соціальній та інших сферах (профіль міста і профіль громади), але одним із його завдань є встановлення певної системи відліку (базових рівнів), згідно з якими можна

оцінювати нинішній стан розвитку міста та зміни в майбутньому, які за набором кількісних і якісних показників можна характеризувати як позитивні або негативні. Таким чином, діагностика поточного стану розвитку м. Ужгорода та її аналіз і практичне використання потребують визначення **„еталонної моделі”** міста, відносно якої і мають бути встановлені відхилення, що формувалися у минулому і діють у даний час. При цьому важливо обов’язково встановити **головні фактори і чинники**, які ці відхилення викликають, для послідуячого здійснення СВОТ-аналізу.

Існує кілька підходів до визначення „еталонної” моделі території або міста. Найуживанішими з них є наступні:

1. **Позиційний підхід.** Полягає в тому, що м.Ужгород за низкою показників займає певне місце в рейтингу міст України. Найкраща позиція у цьому рейтингу може розглядатись в якості „еталонної” (базовий рівень). Недоліком цього підходу є те, що порівнюються лише міста України, в яких рівень муніципального розвитку загалом значно нижчий, ніж у містах більшості розвинених країн Європи і світу.

2. **Середньостатистичний підхід.** За „еталон” приймаються середньостатистичні показники по Україні в розрахунку, наприклад, на одного мешканця міста. В цьому випадку для порівняння можуть використовуватись аналогічні показники по містах і в інших країнах світу. Недоліком цього підходу є недостатність даних по містах України для відповідних обрахунків і порівнянь із показниками муніципального розвитку за рубежом.

3. **Нормативний підхід.** За „еталон” приймаються нормативи соціальної забезпеченості та забезпеченості у сфері послуг, пропозицій на ринку праці і житла, доходів населення, муніципальних послуг тощо. Недоліком даного підходу є те, що в Україні досі науково не обґрунтовані та не затверджені відповідними правовими актами, вкрай низькі, у порівнянні з розвиненими країнами, нормативи соціальної забезпеченості у сферах освіти, охорони здоров’я, соціального захисту (муніципальні послуги, що належать до делегованих повноважень органів місцевого самоврядування). Інші ж „нормативні” показники теж значно нижчі за аналогічні показники в містах розвинених країн (середній дохід на одного мешканця, середній розмір заробітної плати та пенсії, споживчий кошик, середня тривалість життя, регіональний валовий продукт на одного мешканця, забезпеченість населення житлом та соціальним житлом тощо).

4. **Експертний підхід.** „Еталонні” параметри міста окреслюються обізнаною і висококваліфікованою групою експертів, у ролі яких виступають управлінці міської ради, науковці, бізнесмени, представники активно діючих громадських організацій, фахівці бюджетної сфери – освіти, охорони здоров’я і соціального захисту. При цьому експерти обізнані як з реальним станом у сферах своєї професійної діяльності, так і з тенденціями, що мають місце у місті, а також – у інших містах країни і, меншою мірою, за рубежом. Експертний підхід дозволяє достатньо обґрунтовано використати зосереджені інформаційні матеріали і експертні оцінки результатів для проведення СВОТ-аналізу та розробки варіантів сценаріїв розвитку міста.

5. Візійний підхід. За „еталон” приймається модель міста, параметри і характеристики якого визначаються представниками *зацікавлених груп громади міста* – громадських організацій, ділових кіл, депутатів міської ради, трудових колективів, студентської та учнівської молоді тощо. Формується бачення певною мірою ідеалізованого міста-еталона на основі створення системи переважно якісних оцінок його характеристики. Подібна модель *міста-еталона* в узагальненому і консолідованому формуванні всіх зацікавлених груп громади міста може слугувати навіть у якості скелетного елемента Стратегічного плану розвитку міста Ужгород – *бачення майбутнього*.

У процесі розробки Стратегії розвитку міста Ужгород у тій чи іншій мірі використовувались усі перераховані вище підходи. Застосування цих підходів вимагало найрізноманітніших аналітичних, порівняльно-обрахункових, соціологічних, експертних та ін. методів.

Ще однією якісно відмінною рисою розробки Стратегії є залучення широкого загалу зацікавлених груп громади міста.

З урахуванням того, що відомо, умовно, 4 основні підходи до прийняття управлінських рішень місцевою владою – „кабінетний”, експертний, партнерський та із залученням зацікавлених груп громади, можна стверджувати, що Ужгородська міська рада вперше ініціювала при розробці Стратегії найбільш складний для реалізації, але найбільш результативний і важливий за наслідками підхід – із залученням зацікавлених груп громади з основних секторів громади міста.

Застосування саме такого підходу є однією з найважливіших передумов створення реалістичного і підтримуваного громадою стратегічного плану розвитку міста.

2.2. ЗАГАЛЬНА ТА ІСТОРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІСТА

Ужгород – найзахідніший обласний центр України, розташований в західній частині Закарпатської області. Місто розташоване у безпосередній близькості до кордонів з європейськими країнами. Західна лінія територіальної межі міста збігається з Державним кордоном України із Словаччиною. Відстань до найближчих європейських столиць становить: до Будапешту - 330 км, Братислави – 490 км, Варшави – 550 км, Відня – 555 км. Від столиці України м. Києва Ужгород розташований на відстані 788 км шосейними дорогами та 898 км залізницею.

Старовинна частина міста знаходиться на правому березі річки Уж, лежить на семи пагорбах: Замковий, Кальварія, Університетський, Червениця, Шахтинський, Оноківський, Горянський, а молодша – на лівому березі, де починається Закарпатська низовина, яка входить у Середньодунайську низовину.

Територія міста займає площу близько 40 км², умовно поділена на 17 мікрорайонів, які носять історично сформовані назви: Боздош, Болотина, Вербник, Галагов, Горяни, Доманинці, Дравці, Кальварія, Минай, Підзамковий, Промисловий, Радванка, Станційний, Сторожниця, Цегельня, Червениця, Шахта. До міста прилягають землі сільських рад Ужгородського району.

Історія. Місто Ужгород – древнє місто, вік якого понад 1115 років. Історичні пам'ятки, виявлені в Горянах, на Радванській, Замковій горі, в районі Дравець та Доманинець, свідчать про те, що там знаходилися перші поселення білих хорватів на території сучасного міста.

На час приходу угорських племен у Карпатську улоговину в кінці IX ст. Ужгород уже був сформованим ранньофеодальним центром Славії, що існувала у Верхньому Потиссі. У 903 р. угорські племена під керівництвом свого вождя Алмоша штурмували фортецю Гунгвар, князь Лаборець був

переможений. З середини XI ст. містечко ввійшло до Угорського королівства, пізніше - до складу австрійського королівства Габсбургів, тому подальша багатовікова історія міста пов'язана з середньовічною, новою та окремими періодами новітньої історії Угорщини та Австро-Угорщини.

Статус самоуправління місто одержало в 1675 році, коли отримало право на користування печаткою та герб міста. Герб Ужгорода: на синьому полі щита зображено три виноградні лози, що переплітають одна одну, з трьома зеленими листками (колір свободи) і двома золотими виноградними гронами на них, що свідчило про розвинуте виноградарство і виноробство. За час входження до австрійського королівства зростала економіка Ужгорода, забудовується лівий берег річки. Основні економічні факти: з 1793 року запрацювала лісопилка, що діяла за допомогою верхньобійного водяного колеса; водяний млин; налагоджено виробництво цегли, черепиці; виробництво пива; відкрилися суконна, сірникова мануфактури, сукновальна фабрика; почала працювати перша друкарня.

За даними 1837 року у місті було 36 вулиць, на центральних будувалися кількаповерхові кам'яні будинки та крамниці, великі підвали, де зберігалося і продавалося вино. В цей період у місті мешкало 6,6 тис.чол. В 1886 році в місті почала працювати меблева фабрика "Мундус", продукція якої експортувалася в Німеччину, Італію, Францію. В 1897 р. відкрився металообробний завод Козара. В місті діяли нова друкарня, цегельно-черепичний завод фірми "Керамос", каменедробильний завод фірми "Граніт", кафельна фабрика. Харчову промисловість представляли кілька млинів, маргаринний та горілчаний заводи. Важливу роль у розвитку промисловості та торгівлі відігравала побудова в 1872 році залізниці з Ужгорода до Чопу, Мукачева, Рахова, В.Березного. Ліс, меблі, худобу вивозили із Ужгорода залізницею в Центральну та Західну Європу. Щорічно в місті відбувалися великі торгові ярмарки. Відкрилися перші банки – Ужгородський торгово-промисловий банк та Ужгородський народний банк. З розвитком економіки змінюється обличчя міста. У 1894 році знесено останні будинки під солом'яним дахом. Більшість центральних вулиць вимощено, для пішоходів впорядковувалися тротуари, встановлювалось нічне освітлення. З 1897 року місто мало телеграфний зв'язок з Будапештом, а в 1902 році побудовано першу в краї Ужгородську електростанцію. У 1904-1906 рр. споруджено залізницю через Ужоцький перевал, яка з'єднала Ужгород зі Львовом.

Після розпаду Австро-Угорщини в жовтні 1918 року, згідно із Сен-Жерменським договором від 10.09.1919 р., Підкарпатська Русь на умовах автономного краю входить до новоутвореної Чехословацької Республіки (1919-1939). У 1920 році в місті Ужгород проживало 20,6 тис.осіб. У цей період місто територіально зростає та змінює своє обличчя, збудовано нові квартали, впорядковуються вулиці. З 1923 року почалися планові роботи по регуляції течії річки Уж у межах міста, побудовано гідроелектростанцію. Серед новобудов виділявся будинок Земської управи (будинок ОДА). У 1929 році збудовано аеропорт. У 1930 році в місті проживало 24,7 тис.осіб.

В роки II Світової війни, з підписанням Мюнхенської угоди (29.09.1938р.) та Віденського арбітражу (2.10.1938 р.) Ужгород опинився у складі Угорщини. На початку 1941 року в місті проживало 35,3 тис.осіб, однак в результаті воєнно-політичних подій, у 1945 році населення Ужгорода зменшилося до 19,0 тис.осіб.

Після визволення Радянською Армією, з 29.06.1945 р. місто, як обласний центр Закарпатської України, увійшло до складу Радянської України. Нова влада вживала заходи по збільшенню населення міста: в 1946 році населення вже складало понад 30,0 тис.осіб, змінюється національний склад населення. Поступове відновлення ролі міста в економічному і політичному житті супроводжувалось відтворенням його демографічної структури за рахунок механічного та природного приросту. На 1959 рік в місті проживало 47,4 тис.осіб, в 1970 р. – 64,6, в 1979 р. - 91,0; в 1989 р. – 116,1 тис.осіб.

За радянський період, у кінці 50-60 рр., побудовано приладобудівний, механічний та машинобудівний заводи, фабрику побутової хімії, оновився меблевий комбінат. У 1976 році збудовано один з найбільших у країні завод газотранспортних турбоустановок «Турбогаз». В 1979 році розпочато будівництво також одного з найбільших в країні Ужгородського заводу електродвигунів. В Ужгороді було побудовано нові вулиці, мікрорайони. Побудовано готелі «Ужгород», «Дружба», комплекс споруд турбази «Світанок», готельно-туристичний комплекс «Інтурист-Закарпаття», відкрито Ужгородський державний університет, технікуми, професійно-технічні училища, школи та дошкільні дитячі заклади. За радянський період Ужгород став розвинутим економічним, освітнім, культурним, медичним центром області.

За період реформування економіки країни (з 1991 року) інфляційні процеси, розриви виробничих зв'язків спричинили спад виробництва та практично зупинку більшості промислових підприємств міста.

На сьогоднішній день завдяки розвитку підприємництва, активізації інвестиційної діяльності місто перетворилося у діловий, фінансово-економічний, науковий, освітній, культурний та медичний центр області, який по основних показниках є лідером серед міст та районів області та України.

2.3. АРХІТЕКТУРНІ ТА МІСТОБУДІВНІ ОСОБЛИВОСТІ

Ужгород відноситься до категорії міст зі значною архітектурною спадщиною. Збереглися ансамблі, окремі унікальні будинки - пам'ятки архітектури державного та місцевого значення. Унікальними пам'ятками архітектури є: Горянська ротонда (храм св. Анни XI ст.) – одна із найвидатніших пам'яток України європейського значення, Ужгородський замок (XII-XVIII ст.) - пам'ятник військового мистецтва і архітектури, Хрестовоздвиженський собор (1644 р., оформлений у стилі пізнього бароко),

Цегольнянська церква (1802 р.), будівля обласної філармонії - колишня синагога (1902 р.).

Історично сформована забудова центральної частини міста - це житлові квартали, розчленовані господарськими спорудами на вузькі ділянки. Ця забудова відноситься в основному до XIX століття. Переважна більшість будинків малоповерхові (до трьох поверхів).

Якісно іншим етапом містобудівного розвитку міста є забудова 30-х років XX століття. Це яскравий приклад чеського функціоналізму, зразок вдалого використання відкритих просторів у плануванні та формуванні масштабного міського середовища.

Післявоєнна забудова міста велася за межами історичної частини міста. Нове будівництво в радянський період велося, в основному, у південній частині міста. Ця забудова дещо одноманітна, по характеру архітектури та відрізняється іншими підходами в плануванні. Великі за розміром площі, ширина вулиць та типові житлові будинки контрастують з історично сформованим характером міської забудови.

Місто Ужгород має історично сформовану радіально-променеву структуру вуличної мережі. Центральна частина міста, його транспортно-планувальна структура не відповідає сучасним вимогам пропуску транспортних потоків. Значна кількість магістральної мережі міста не відповідає технічним вимогам, але виконує, на сьогоднішній день, свої функції і є дуже перевантаженою.

Одна із головних проблем в місті - пропускна спроможність транспорту центральної частини міста, для цього зараз використовуються вулиці історичної частини міста. У місті дуже низька пропускна спроможність існуючої вуличної мережі, недостатня кількість місць постійного та тимчасового паркування. Важливою проблемою є також відсутність у західній частині міста зовнішньої об'їзної дороги.

В 2004 році було затверджено Генеральний план міста, згідно з яким в місті проводиться забудова вільних земельних ділянок. В останні роки приватні компанії здійснюють у місті багатоквартирне житлове будівництво, інтенсивно здійснюється індивідуальне житлове будівництво, набувають європейського вигляду вулиці, де розбудовуються офіси банків, страхових компаній, туристичних фірм, готелі, торгові супермаркети, офіси юридичних компаній, заклади сфери побутових послуг.

Однак на сьогодні Генеральний план міста потребує доопрацювання та коректування. На жаль, у місті зафіксована тенденція зміни історичного архітектурного обличчя центральної частини міста, тому основне завдання міської ради та головного архітектора міста: зберегти історичні будівлі-пам'ятки та неповторність історичного центру міста.

2.4. НАСЕЛЕННЯ МІСТА. ДЕМОГРАФІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Станом на 1 січня 2008 року, за даними головного управління статистики, в місті проживає 114,8 тис.чол. постійного населення, наявного – 116,3 тис.чол.

Відтворення демографічної структури населення міста за рахунок природного та механічного приросту в післявоєнні роки та радянський період призвели до структурної зміни національного складу. Якщо у 1930 році в місті чисельність русинів-українців складала 25 %, чехів і словаків - 30%, євреїв – 24,3 %, угорців – 18%, німців – 3,2%, то станом на сьогодні в місті мешкає населення понад 70 національностей. Згідно статистичних даних основну його частину складають українці (в т.ч. населення, що ідентифікує себе русинами) – 77,7% (близько 90 тис.осіб). Серед інших національностей вагому частку займають росіяни – 9,6 % (11,2 тис.осіб), угорці - 6,9% (близько 8,0 тис.осіб), словаки – 2,2% (2,5 тис.осіб) та роми – 1,5 % (1,7 тис.осіб). Меншою є кількість євреїв, поляків, чехів, болгар, вірменів, азербайджанців та представників інших національностей.

За період з 1970 по 1989 р., коли місто розвивалося, як потужний промисловий центр, спостерігалось щорічне збільшення чисельності населення в середньому на 2,5 тис.осіб за рахунок механічного та природного приросту. Погіршення соціально-економічної ситуації в країні призвело до погіршення демографічної ситуації як в цілому по країні, так і регіонах і в м.Ужгороді, зокрема. Так, за останні роки спостерігається загальне скорочення населення: у 2006 р. на 261 особу, у 2007 році – на 126 осіб, що підтверджується нижченаведеними даними по природному русі та міграції населення (табл.2.4.1-2.4.3).

Таблиця 2.4.1.

	Кількість народжених на 1000 жителів				Кількість померлих на 1000 жителів				Природний приріст, зменшення (-)			
	1990	2000	2005	2007 _	1990	2000	2005	2007 _	1990	2000	2005	2007 _
Ужгород	15,8	8,7	12,6	12,8	7,3	9,1	12,4	12,0	8,5	-0,4	0,2	0,8
<i>для порівняння:</i>												
м.Мукачево	13,7	9,1	11,9	11,4	9,0	10,3	12,4	12,4	8,5	-1,2	-0,5	-1,0
Закарпатська область	16,8	11,3	12,6	13,5	7,3	10,9	13,2	13,3	7,6	0,4	-0,6	0,2
Україна	12,7	7,8	9,0	10,3	12,1	15,3	16,6	16,4	0,6	-7,5	-7,6	-6,1
м.Київ	12,0	7,2	9,8	10,5	8,6	10,1	11,2	11,4	3,4	-2,9	-1,4	-0,9

За 2007 рік в місті народилося 1493 дітей, кількість померлих -1400 осіб, природний приріс склав 93 особи. У порівнянні з середньо українськими показниками на 1000 населення в місті спостерігаються вищі показники

народжуваності, нижчі показники смертності, відповідно вищими є показники природного приросту населення.

Зростання показника загальної смертності населення в Ужгороді, як і загалом по Україні, є негативним фактором і пов'язаний із зростанням захворюваності. Ріст захворюваності відбувся, у першу чергу, за рахунок зростання хвороб системи кровообігу. Щорічно від хвороб системи кровообігу помирає понад 55 % осіб. Серед причин смерті на другому місці новоутворення (14%). Показники онкологічної служби у місті є дещо гіршими за середньо обласні. В 2007 році на обліку з вперше встановленим діагнозом злоякісних новоутворень зареєстровано 309 випадків. Дорічна летальність серед первинно виявлених хворих складає 34,5% при обласному показнику – 30,7%. Спостерігається також зростання рівня захворювань на туберкульоз та пов'язаних із забрудненням атмосферного повітря, зокрема на бронхіти, бронхіальну астму серед дорослих та дітей, а також захворюваність на алкогольні психози, що пов'язано із низьким санітарно-освітнім рівнем окремих категорій населення та рядом соціальних факторів: міграцією, заробітчанством, скупченням бездомних громадян у місті.

На стан демографічної ситуації впливають також показники внутрішньо-регіональної та міжрегіональної міграції на 1000 жителів, що характеризуються такими даними:

Таблиця 2.4.2.

	Число прибулих			Число вибулих			Приріст, скорочення (-)		
	2000	2005	2007 ¹	2000	2005	2007 ¹	2000	2005	2007 ¹
Ужгород	11,3	2,6	2,5	10,3	4,8	4,8	1,0	-2,2	-2,3
м.Мукачево	8,5	5,0	4,8	7,6	5,0	4,9	-1,4	0,0	-0,1
Закарпатська область	7,5	2,1	2,4	9,4	3,3	3,1	-2,0	-1,2	-0,7
Україна	5,6	6,0	6,1	5,6	6,0	6,1	0,0	0,0	0,0
м.Київ	14,9	6,8	6,7	8,6	6,3	6,4	6,3	0,5	0,3

Показники міждержавної міграції:

Таблиця 2.4.3.

	Число прибулих			Число вибулих			Приріст, скорочення (-)		
	2000	2005	2007 ¹	2000	2005	2007 ¹	2000	2005	2007 ¹
Ужгород	0,5	0,2	0,2	2,3	0,7	0,7	-1,8	-0,5	-0,5
м.Мукачево	0,5	0,5	0,2	3,3	1,3	0,6	-2,8	-0,8	-0,4
Закарпатська область	0,3	0,2	0,2	1,3	0,8	3,0	-1,0	-0,6	-2,8
Україна	1,1	1,0	1,4	2,0	0,7	1,0	-0,9	0,3	0,4
м.Київ	1,2	1,1	1,3	2,7	0,7	1,1	-1,5	0,4	0,2

Дані по міграції населення свідчать, що з міста більше людей вибуває, ніж прибуває. Показник зовнішньої міграції - скорочення населення є вищим, ніж в середньому по Україні. У 2007 році прибуло 1294 особи, вибуло 2378. Така тенденція призвела до того, що станом на 01.01.2008 року у порівнянні з 1989 роком чисельність постійного населення у місті скоротилася з 116,1 тис.осіб до 114,8 тис.осіб.

2.5. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ МІСТА, ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІСТА

В природнокліматичному відношенні місто знаходиться у низовинній ландшафтній зоні. З півдня у місто вільно проникає тепле повітря. Гірський масив Карпат також має значний вплив на клімат Ужгорода, захищаючи місто від холодних північних вітрів та подовжуючи тривалість теплого періоду року. Місто розташоване в зоні достатнього зволоження. Поєднання природних чинників та мікрокліматичних особливостей міста роблять Ужгород одним з найтепліших та найбільш сонячних місць Закарпаття.

Територія Ужгорода в сучасних межах складає 3622,0 га, всього зеленої зони по місту 1574 га. Наявність значних площ зелених насаджень, мінеральних джерел, мальовничої ріки Уж відіграють важливу роль в рекреаційному житті міста. **Впорядковані парки існували в місті ще в середні віки.** З усіх куточків світу власники завозили різні екзотичні для нашого краю рослини. Ще в 1701 році навколо Ужгородського замку існувало 5 парків: Квітковий, Звіриний, Луговий, Журавлиний і Голубиний.

Сьогодні рослинний світ міста представлений історичними парками-пам'ятками (парк "Підзамковий" (3,5 га), "Дендросад Лаудона"), пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення - Ботанічним садом Ужгородського державного університету (3,2 га), пам'ятками садово-паркового мистецтва місцевого значення: парками "Боздоський" (50 га), що входять до природно-заповідного фонду міста, а також рокарієм "Закарпатліс" (0,5 га), скверами, бульварами та набережними ("Дружби народів" (6,0 га), вул.Довженка (0,23 га), вул.Жупанатська (1,5 га), Православна наб. (3,0 га), Піонерська наб. (9,5 га), Альпінарій (0,07га)).

Природно-заповідний фонд в м. Ужгороді є складовою екологічної мережі і складає 161 га (4,7% від площі міста). Вулиці та набережні обсажені фруктовими та декоративними деревами. З північного заходу місто оточує лісовий масив.

За даними Генплану міста сумарна кількість зелених насаджень загального користування - 82,83 га. Із розрахунку площі озеленення міста загального використання на 1 мешканця припадає 8,6 кв.м. при нормі 10 кв.м. Генеральним планом передбачено збільшення площі зелених насаджень загального користування до 115,00 га.

Істотно впливає на рекреаційний потенціал Ужгорода річка Уж, на берегах якої розташувалось місто. Вона протікає через місто зі сходу на захід. Протяжність ріки в межах міста становить 10,5 км. Ширина русла коливається в межах 30-60 м, береги частково укріплені кам'яною кладкою.

Набережні річки – улюблене місце відпочинку ужгородців та гостей міста. В літні місяці приуслова частина перетворюється в імпровізовані пляжі. Після облаштування пляжної зони кількість відпочиваючих на берегах річки зростатиме.

На території Ужгорода існує понад 20 водопроявів мінеральних вод штучних (свердловин) та природних (джерел), цінних в лікувальному відношенні. Гідрогеологічне вивчення району м.Ужгород інтенсивно проводилося у 60-80 роках, в результаті якого були виявлені різні типи мінеральних термальних вод, що складають основу так званого Ужгородського родовища. Так, в парку ім. Горького є мінеральна вода типу “Єсентукі 17”, в Боздоському парку – типу “Нарзан”, та їх використання характеризується, як обмежене та нераціональне.

Найбільш перспективними для подальшої розробки та профільної експлуатації є Комсомольська ділянка, що розташована у граничній зоні Боздоського парку на лівому березі р.Уж (свердловини № 8-Уж (населенням використовується, як питна вода), № 13-Н (законсервована), а також №№ 9-Уж, 10-Уж, 12-Н, 14-17-Н законсервовані); Радванська ділянка (у мікрорайоні Радванка - на лівому березі р.Уж (свердловини № 5,6 – в зоні відпочинку, свердловини №№ 2, 5-7, 9 - на спортивній ділянці родовища). Ужгородське родовище мінеральних вод охоплює також свердловини: № 5-Т (сквер по вул.Крилова), № 597 (на території дитячої лікарні по вул.Ракоці, 3), № 14-Г (мікрорайон "Горяни"), № 29 (мікрорайон "Дравці", лікувальна столова мінеральна вода "Настуня"). *Свердловини мінеральних вод в майбутньому можуть інтенсивно використовуватися, на їх базі буде створено лікувально-оздоровчі центри, вони можуть використовуватися для розливу на міні-заводах міста.*

Місто багате на поклади цегельно-черепичної сировини, кам'яного вугілля. В мікрорайоні Радванка знаходиться андезитовий кар'єр (поклади природного каменю). Однак, на сьогодні на території андезитового кар'єру в мікрорайоні Радванка розробка родовища АТЗТ "Андезит" не ведеться у зв'язку з відсутністю ліцензії.

Для міста Ужгород характерні важкі ґрунти з переважанням дернового типу. Найбільший вміст гумусу (3%) у ґрунтах південних околиць міста, найменший (0,52%) – в ґрунтах східної частини. За структурою функціонального використання міські землі поділяються на такі категорії: землі під житловою забудовою (багатоквартирною та садибною); землі під промисловими та іншими підприємствами і закладами; землі транспорту; території громадської забудови; землі організацій, підприємств і закладів природоохоронного, оздоровчого та історико-культурного призначення, землі водного фонду, землі запасу та землі, що надані у власність та постійне користування в межах населеного пункту.

З метою охорони ґрунтів необхідно провести геохімічне обстеження міста, ліквідувати всі несанкціоновані звалища, покращити дорожнє покриття міської вуличної мережі.

2.6. ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС

Ужгород є важливим економічним центром області, володіє розвинутою бізнес-інфраструктурою. В місті зосереджено 5057 суб'єктів господарювання згідно ЄДРПОУ або 25,5 % загальної кількості об'єктів області, з яких із статусом юридичної особи – 4625, без статусу юридичної особи – 432 суб'єкти. На 10 тис. населення в місті припадає 441 суб'єкт при середньому показнику по області – 160 суб'єктів.

Економічний потенціал регіону оцінюється за діловою активністю, ступенем кваліфікації трудових ресурсів, обсягами, структурою, рівнем використання та ступенем зношеності основних фондів, часткою наукоємних інвестиційно-спроможних підприємств.

Розвиток підприємництва. На 10 тис. населення в місті припадає 172 малі підприємства при середньому показнику по області - 63, по Україні – 66 одиниць. Зареєстровано 11,5 тис. підприємців – фізичних осіб, тобто кожен 10 мешканець міста є підприємцем – фізичною особою, в середньому по області підприємцем є кожен 21 мешканець.

Протягом кількох останніх років спостерігається щорічний ріст обсягів виробництва та реалізації товарів і послуг. Питома вага міста у загальнообласному обсязі реалізованої продукції і наданих послуг, включаючи малі підприємства, становить 36,8 %. Найбільшу питому вагу у загальному обсязі реалізованої продукції, робіт, послуг займає оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами та послуги з їх ремонту, промисловість, будівництво, транспорт, операції з нерухомістю.

За останні п'ять років активізувалось *іноземне інвестування*. Надходження прямих іноземних інвестицій дозволили створити нові підприємства, на ряді діючих провести модернізацію виробництва. Надходження прямих іноземних інвестицій в економіку міста в 2007 році склали 7,4 млн.\$. Станом на 01.01.08 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становить 55,1 млн.\$. На 1 жителя залучено іноземних інвестицій на суму 479,3 \$ при середньому показнику по області 278,1 \$. За видами економічної діяльності найбільше інвестицій спрямовано у розвиток промисловості, торгівлю та побут, готелі та ресторани та будівництво. Інвестиційну діяльність у місті здійснюють інвестори з 28 іноземних держав.

Ужгород має *налагоджені стосунки з містами-побратимами* у 10 країнах світу. Міста-побратими Ужгорода є міста: Ярослав, Кросно (Польща), Дармштадт (Німеччина), Ніредьгаза, Бийкийшчоба (Угорщина), Михайловце, Кошіце (Словаччина), Чеська Ліпа (Чехія), Корваліс (США), Москва, Орел (Росія), Горсенс (Данія), Каяни (Фінляндія), Сату-Маре (Румунія).

Бізнес-інфраструктура. Ужгород на сьогодні володіє розвинутою бізнес-інфраструктурою в усіх її аспектах: фінансові послуги, страхування, юридичні та бізнес консультації.

В Ужгороді працюють понад 30 філій банківських установ та понад 22 відділення. Банківська система в місті перейшла на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку й статистики, а тому клієнтам пропонується широкий перелік розрахунково-касових, кредитних та факторингових операцій, як у національній, так і іноземній валютах.

В місті здійснюють діяльність понад 60 страхових організацій. Зростає мережа кредитних спілок. Розвинута система аудиторських, юридичних та консультаційних фірм. Підприємцям-початківцям надає допомогу бізнес-інкубатор. В місті працює Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва "Закарпаття", асоціації та спілки підприємців.

Господарський комплекс міста – це потужний комплекс, що включає промисловий, торговельний та туристично-рекреаційний комплекси, земельний фонд, сферу побуту, житлово-комунальне господарство і виробничу інфраструктуру. Стабільне соціально-економічне зростання неможливе без нарощування інвестиційних ресурсів, послідовного підвищення частки капітальних вкладень до вартості основних фондів, впровадження інновацій.

Підраховано, що щорічна потреба в капітальних вкладеннях для поновлення основних фондів, забезпечення розширеного відтворення становить 7%, однак з 1992 по 2000 рік на цю мету в місті спрямовувалось всього 1,1-1,7% потреби. Так, у 1995 році індекси обсягу інвестицій до 1990 року склали 16,3%, у 2000 р. - 17,3 %. Починаючи з 2001 року у місті спостерігається певне нарощування капітальних інвестицій. В 2002 році індекси інвестицій в основний капітал до 1990 року склали 48,6%, 2003 - 54,1%, 2004 - 101,7%, 2005 – 48,8%, 2006 – 89,8%, що позитивно вплинуло на показник поновлення основних фондів, який починаючи за 2002-2006 рр. зростав з 4,8% до 8%, що сприяло зростанню обсягів виробництва, реалізації товарів та послуг в усіх галузях народного господарства.

Промисловість. На сьогодні змінилася структура економіки міста. У місцевій економіці промисловість вже не займає провідну роль, оскільки розриви союзних виробничих зв'язків, економічна криза в країні негативно вплинули на розвиток галузі. Якщо в 1990 році на промислових підприємствах міста працювало 20,6 тис. осіб, то на сьогодні, з врахуванням малих підприємств та підприємств з іноземними інвестиціями, працює менше 8,0 тис. осіб. Такі в радянський період потужні промислові підприємства міста, як зокрема: завод "Турбогаз", ВО "Тиса", "Електродвигун", "Ужгородприлад", "Більшовик", Ужгородський ФМК акціонувалися та втратили свій потужний виробничий потенціал, їх виробничі площі, територія, яку вони займають, на сьогодні використовуються неефективно,

про що свідчать дані таблиці, які порівнюють чисельність працюючих на цих підприємствах станом на 2007 рік у порівнянні з 1990 роком (табл.2.7.1):

Таблиця 2.7.1

Назва підприємства	Загальна площа території, га	Площа виробничих приміщень	Чисельність працюючих за 2007 рік*	Для порівняння: Чисельність працюючих за 1990 рік
ВАТ "Ужгородська взуттєва фабрика"	2,83	4769 кв.м	305	1816
ВАТ "Ужгородська швейна фабрика"	3,69	1,75 га	732	1063
ВАТ "Ужгородський завод "Турбогаз"	43,2	113 317 кв.м	231	1541
ВАТ "Ужгородський фурнітурний завод"	2,7	12700 кв.м	22	1368
ВАТ "Модуль"	10,5	38000 кв.м	150	2505
ТОВ "ЕНО-меблі ЛТД"	13,145	22965 кв.м	342	1300
ВАТ "Механічний з-д"	15,9	41600 кв.м.	96	3500
ВАТ "Ужгородський завод "Електродвигун"	19,0	934 кв.м здано в оренду ТОВ "ГАЛ ЛТД"; (4000 кв.м – в оренду ТОВ "Матяш і Матяш")	20 164	1153
ВАТ "Патент"	3,0	1810 кв.м	106	646
ВАТ "Машинобудівний з-д "Тиса"	18,8		136	2510
РАЗОМ:			1994	17402
Чисельність працюючих на малих підприємствах, що орендують приміщення			2800	
Всього працюючих:			4794	17402

Основними проблемами промислових підприємств залишаються втрачений ринок, зношеність та застарілість обладнання (ступінь зносу – 45,3 %), низький науково-технічний потенціал підприємств, відсутність на більшості підприємств інвестиційних проектів, неефективність колективної форми акціонування, відсутність у керівників товариств зацікавленості змінювати становище. Така ситуація призвела до неефективного використання виробничих площ промислової зони міста. За обсягами реалізації промислової продукції на одну особу у 2007 році місто відстає від середньо обласного показника: 3,1 тис.грн. проти 4,7 тис.грн. На сьогодні по обсягах виробництва промисловим комплексом міста ще не досягнуто рівня 1990 року (у 2007 році - 90,6 %), хоча за останні 10 років спостерігається щорічний приріст обсягів промислового виробництва у порівнянні з попереднім роком: у 2006 році - 7,7 %; у 2007 році - 4,4%.

У порівняльних цінах за обсягом реалізації продукції найбільшу питому вагу займають галузі: виробництво меблів (25,8%), виробництво електричних машин та апаратури (22,1%), машин та устаткування (12,6%), легка промисловість (12,0%), харчова промисловість (7,5 %), виробництво деревини та виробів з деревини (3,8%). Легка, машинобудівна галузі та меблеве виробництво працюють, в основному, на давальницькій сировині.

На сьогодні до підприємств, які формують найбільші обсяги по місту і є бюджетоутворюючими відноситься ТОВ "Троклін-Карпати" – підприємство, збудоване польським інвестором в результаті реалізації інвестиційного проекту на суму понад 25,0 млн.дол.США; ТОВ "Завод "Конвектор" (виробництво машин та устаткування), ВАТ "Ужгородська швейна фабрика" (легка промисловість), ЗАТ "Скілур", ТОВ "Ріо-кола" (виробництво напоїв), ТОВ "ФЦА Україна" (парфумерна промисловість). В загальному обсязі промислової продукції постійно зростає частка малих промислових підприємств.

З метою подальшого розвитку промисловості першочерговим завданням є, на сьогодні, залучення інвестицій в оновлення основних виробничих фондів підприємств.

Сфера торгівлі та послуг. З року в рік Ужгород все більше повертає собі історичний імідж європейського міста. Значну роль в цьому процесі відіграють суб'єкти господарювання, які розвиваючи торговельне та побутове обслуговування, будують нові супермаркети, а також приводять будови, як правило старі, у досконалий стан, чим покращують архітектурний вигляд міста.

Сфера торгівлі та громадського харчування відіграє провідну роль у функціонуванні внутрішнього ринку. Наявна мережа підприємств торгівлі та ресторанного господарства в основному забезпечує потреби населення міста.

В Ужгороді працює близько 370 закладів торгівлі та громадського харчування, зареєстрованих як юридичні особи, в тому числі: 101 магазин продовольчих товарів, 164 непродовольчих товарів та 126 підприємств ресторанного господарства. Потреби мешканців в медикаментах забезпечують 47 аптек. Протягом останніх років на території міста розпочали свою діяльність ряд великих супермаркетів. Серед них: «Велика кишеня», «Сільпо», «Вопак», «Дастор», «Фуршет», «Мега Макс», «Техно Люкс», АБВ Техніка". За останній рік відкрилося 73 об'єкти торгівлі, проведено п'ять ярмарків: шкільний, "Золота осінь", "Сонячний напій", "Турєвроцентр Закарпаття", новорічний. В місті Ужгород торгова площа на 10 тис.осіб складала 3860 кв.м при показнику по області 1174 кв.м. Позитивні зміни відбулися у загальнодоступній мережі ресторанного господарства: відкриваються нові приватні кафе, бари, ресторани.

Загальний обсяг роздрібного товарообороту підприємств-юридичних осіб з роздрібною торгівлі та ресторанного господарства за 2007 рік склав 1345,8 млн.грн. На місто припадає більше третини загального обсягу роздрібного товарообороту області. У розрахунку на одну особу обсяг

роздрібного товарообороту склав 11,6 тис.грн., що майже у 4 рази більше, ніж в середньому по області.

За 2007 р. обсяг вироблених послуг підприємствами та організаціями міста склав 454,8 млн.грн., що на 19% більше у порівнянних цінах, ніж за відповідний період минулого року. Оплата населенням послуг у місті в розрахунку на одну особу є найбільшою по області – 967 грн. при 352 грн., в середньому, по області. В місті діє мережа підприємств побутового обслуговування, яка розвивається відповідно до потреб населення. Спостерігається поживлення таких видів послуг як ремонт взуття, перукарні, ремонт житла. Відкриваються косметичні, масажні салони, де використовуються сучасні технології та новітня апаратура. Розширюється мережа автомийок, комплексів по технічному обслуговуванню автомобілів, радіоелектронної апаратури, технічно складних товарів, підприємств, що надають населенню фото послуги.

Туризм. Ужгород є одним із центрів розвитку туризму та готельного бізнесу Закарпаття. Місто приваблює туристів своєю красою, зеленими вулицями, історичним минулим та відомими історичними пам'ятками.

Місто має значний туристично-рекреаційний потенціал, адже на території міста виявлено понад 20 водопроявів мінеральних вод, які за своїми властивостями не поступаються відомим водам Чехії, Франції, Угорщини, Німеччини, і які, у перспективі, вони можуть стати важливими рекреаційними об'єктами. Візитною карткою міста є дерева японської сакури та найдовша в Європі липова алея, а також збережені на сьогодні відомі історичні пам'ятки: Ужгородський замок, Горянська ротонда, музей народної архітектури та побуту – "сканзен", художній музей, інші музеї, храми та собори.

В Ужгороді працює інформаційно-туристичний центр, здійснюють діяльність 36 туристичних фірм, з яких 9 є туроператорами та 27 – турагентами. Найбільшим туристичним оператором є ЗО ЗАТ "Закарпаттурист".

Турпідприємства організовують подорожі по Закарпаттю, Україні та за кордон, приймають на відпочинок вітчизняних та іноземних туристів, здійснюють діловий та конгресовий туризм, екскурсійні, лікувально-оздоровчі і спортивні тури. Всього в 2007 році турфірмами надано послуг 28,4 тис.туристів.

Розвинutoю в місті є мережа готельних закладів, яка нараховує 25 сучасних об'єктів з високим рівнем послуг. Загальний номерний фонд готелів міста дає можливість одночасно поселити понад 1600 гостей. Готельними закладами міста в 2007 році обслужено більше 73,8 тис. осіб.

Чотирьох-зірковими у місті є приватні готелі "Олд Континент", "Едуард", "Родос", "Європа", "Дует+", "Летючий Голландець", які забезпечують проживаючих найвищим рівнем послуг. Рівню 3-х зірок відповідають готелі "Ужгород", "Дружба", "Ізумруд", "Дует", "Атлант", "Етно-Велнес готель "Унгварський", "Чайка", "Арго". Гарні умови

проживання туристам забезпечують також готелі ТОК “Світанок”, “Наутілус”, “Гостинний дім”, мотелі “У Аніти” та “Шервуд”. Щорічно на будівництво нових та реконструкцію діючих готельних закладів направляються значні кошти.

Проведення у місті щорічної Міжнародної виставки-ярмарку “Турєвроцентр-Закарпаття”, яка вже стала традиційною, також сприяє збільшенню кількості туристів, бажаних відвідати та відпочити в мальовничому Закарпатті та побувати у древньому місті над Ужем.

2.7. СОЦІАЛЬНА ТА ГУМАНІТАРНА СФЕРИ МІСТА

Ринок праці та зайнятість населення. Ринок праці або людський потенціал формується кількістю, структурою, освітнім рівнем, культурними та духовними традиціями населення.

У місті відбулася зміна розподілу населення за основними віковими групами, що характеризується даними, наведеними в таблиці 2.7.1:

Таблиця 2.7.1.

Із загальної кількості населення у віці:	Тис. осіб, станом на:		
	12.01.1989 р.	05.12. 2001р.	01.01.2007 р.
Молодшому за працездатний	29,1	21,5	17,6
Працездатному	72,4	75,7	76,9
Старшому за працездатний	14,7	18,4	20,4

Спостерігається зростання чисельності населення працездатного віку, тобто збільшення трудових ресурсів. Загальна кількість працездатних осіб складала 76,9 тис.осіб (66,9 %). Однак, скорочення народжуваності призвело до суттєвого скорочення чисельності населення у віці молодшого працездатного та збільшення населення у віці старшому працездатного, що свідчить про розвиток процесу старіння населення. Як наслідок, в майбутньому це може призвести до скорочення трудового потенціалу міста.

Скорочення рівня безробіття протягом останніх років, створення нових робочих місць, активізація підприємницької та інвестиційної активності є позитивним явищем в соціально-економічному житті міста. Зменшилася кількість незайнятих осіб, які перебували на обліку в службі зайнятості. Найвищі показники офіційного рівня безробіття у м.Ужгороді спостерігалися в 1999-2001 рр., коли цей показник коливався в межах 4,6 – 3,4 %. Станом на 1 січня 2008 року офіційний рівень безробіття становив 0,9% при середньому показнику по області – 2,3%. Зареєстровано 660 безробітних, при тому, що попит (потреба) підприємств у працівниках на заміщення вільних вакансій становить 779 осіб, тобто попит на ринку праці є вищим за пропозицію. За категоріями робочих місць на сьогодні у місті є потреба у робітниках (574 осіб), службовцях (124 особи) та працівниках низької кваліфікації (81 особа).

За даними управління Пенсійного фонду України в м.Ужгороді середньооблікова чисельність штатних працівників становить 62,8 тис.чоловік, з яких 11,5 тис.осіб здійснюють діяльність, як підприємці.

Середньооблікову чисельність штатних працівників та рівень середньомісячної заробітної плати у січні 2008 року у розрізі галузей народного господарства характеризує таблиця 2.7.2:

Таблиця 2.7.2.

	Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	Середньомісячна заробітна плата штатного працівника, грн.	
		січень 2008 року	у % до середнього рівня по місту
Всього	49238	1411	100
Сільське господарство	204	820,10	58,1
Лісове господарство	54	1188,89	84,2
Промисловість	7672	1276,06	90,4
<i>добувна</i>	27	1733,33	122,8
<i>переробна</i>	5866	1212,05	85,9
<i>виробництво та розподілення електроенергії, газу та води</i>	1779	1480,16	104,9
Будівництво	1868	1275,59	90,4
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	5802	1066,5	75,6
Готелі і ресторани	491	861,91	61,1
Транспорт і зв'язок	7315	1763,16	124,9
наземний	1898	1977,29	140,1
авіаційний	125	944,0	66,9
допоміжні трансп.послуги	3695	1776,48	125,9
пошта та зв'язок	1597	1541,95	109,3
Фінансова діяльність	3371	2725,04	193,1
Операції з нерухом., здавання в найм та послуги юрид. особам	3017	1190,16	84,3
Державне управління	4430	1972,73	139,8
Освіта	6535	1192,18	84,5
Охорона здоров'я та соціальна допомога	5836	898,8	63,7
Колективні, громадські та особисті послуги	2643	1142,3	80,9

Дані підтверджують, що для міста, як і для області та України в цілому, характерним залишається порівняно низька вартість робочої сили, як у гуманітарній сфері, що фінансується за рахунок бюджетних коштів, так і в торгівлі, готельному та ресторанному бізнесі. Нижчою за середній рівень по місту є заробітна плата в обробній промисловості та будівельній галузі.

І хоча на сьогодні середня заробітна плата в місті є вищою, ніж в інших районах області та в середньому по області (1188,31 грн.), однак є значно нижчою, ніж в середньому по Україні та сусідніх європейських країнах. Середня заробітна плата в місті у січні 2008 року склала 1411 грн., що в доларовому еквіваленті становить 282,2 \$ і зросла за два останні роки на 150 \$. Однак, на сьогодні менше прожиткового мінімуму в місті отримували близько 20 % працюючих. У структурі трудових ресурсів значною є частка прихованого безробіття.

Пенсійне забезпечення. У місті проживає майже 25 тис. пенсіонерів. Мінімальну пенсію (до 500 грн.) отримують 4,9 тис. пенсіонерів (19,7 %). Пенсію розміром до 700 грн. отримували 10,3 тис. чол. (41,4 %), від 700 до 1000 грн. – 5,2 тис. чол. (20,7 %), понад 1000 грн. – 4,5 тис. чол. (18,2 %). Тобто менше середнього розміру пенсії (780,57 грн.) отримують понад 15 тис. пенсіонерів (понад 61 %). У місті проживає близько 5 тисяч інвалідів, з них 264 - діти-інваліди, які потребують особливої уваги, допомоги та піклування з боку громади міста.

Соціальний захист населення. У спектрі соціальних проблем дедалі вагомішого значення набувають питання надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, а також соціальне обслуговування інвалідів та одиноких непрацездатних громадян похилого віку. В місті досягнуто певних позитивних результатів у сфері соціально-трудових відносин, у тому числі оплати праці, ліквідації її заборгованості, охорони умов праці, соціального обслуговування та соціального захисту пенсіонерів, інвалідів, одиноких непрацездатних громадян, дітей-сиріт, одиноких матерів, багатодітних, малозабезпечених сімей з дітьми, інших соціально незахищених громадян, які потребують допомоги і соціальної підтримки. Удосконалюється отримання адресної допомоги мало захищеними громадянами міста, спрощено систему надання соціальних допомог та субсидій, встановлено електронний зв'язок з організаціями – надавачами послуг.

На сьогодні низькими в державі є розміри соціальної допомоги. В місті отримують державну соціальну допомогу 184 дітей-інвалідів, які потребують особливої уваги та піклування.

Зростає кількість сімей, яким призначено субсидії. В 2005 році субсидії було призначено 5433 сім'ям на загальну суму 266 тис. грн., в 2006 році – 5748 сім'ям на суму 1855,7 тис. грн., в 2007 році - 6952 сім'ям на суму 3909 тис. грн.

Виконується комплекс робіт щодо оздоровлення інвалідів, ветеранів війни та праці, забезпечення інвалідів засобами реабілітації, слуховими апаратами, інвалідними візками, протезно-ортопедичним взуттям, пристосування будівель громадського користування для безперешкодного

доступу до них інвалідів. За 2007 рік за пільговими цінами забезпечено медикаментами 11959 осіб на суму 959,9 тис.грн., санаторно-курортними путівками забезпечено 302 особи на загальну суму 560,3 тис.грн., в тому числі 129 інвалідів, 173 ветеранів війни. Інвалідними візками забезпечено 27 інвалідів, 33 забезпечено палицями, милицями, стійками.

Значна робота проведена по створенню Єдиного Державного реєстру осіб, які мають право на пільги, наданню їх в повному обсязі ветеранам війни та праці, ліквідаторам та постраждалим внаслідок аварії на ЧАЕС.

Охорона здоров'я. В обласному центрі існує достатньо розгалужена мережа лікувально-профілактичних закладів. До них відносяться обласні медичні заклади, які фінансуються з обласного бюджету та міські медичні заклади, які фінансуються з місцевого бюджету. Також в місті знаходиться лікарня НПО “Реабілітація” республіканського підпорядкування, яка фінансується з державного бюджету. До обласних медичних закладів відносяться обласні: клінічна лікарня, кардіологічний диспансер, клінічний онкологічний диспансер, ОТМО “Фтизіатрія”, стоматологічна поліклініка, інфекційна лікарня, наркологічний диспансер, шкірно-венерологічний диспансер, Центр здоров'я управління охорони здоров'я, госпіталь для інвалідів війни, центр профілактики та боротьби зі СНІДом, станція переливання крові. Відомчими медичними установами є: служба охорони здоров'я УМВС України в Закарпатській області, військово-медична служба управління СБУ, відділкова клінічна лікарня ст. Ужгород-Львів державної залізниці.

До міських медичних закладів відносяться центральна міська клінічна лікарня, міський перинатальний центр, міська поліклініка, міська дитяча клінічна лікарня (і поліклініка), станція швидкої медичної допомоги. В Ужгороді впроваджені моделі надання первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини. В місті функціонують 7 об'єктів сімейної медицини, на базі яких створено 25 дільниць.

Забезпеченість кадрами лікувально-профілактичних закладів міста висока. На 10000 населення забезпеченість лікарями складає 124,5 при середньому показнику по області - 38,5 осіб. Медичну допомогу надають 1430 лікарів та 2430 середнього медичного персоналу. На 10000 осіб припадає 220 ліжок при середньо-обласному показнику – 81 ліжко. В теперішній час система медичних закладів міста функціонує більш ефективно. В середньому за рік станція швидкої допомоги обслуговує понад 30 тис.осіб, а поліклініки та лікарні обслуговують понад 1 млн. хворих. *Оскільки витрати на охорону здоров'я обраховуються та доводяться місту на рівні Мінфіну України, з року в рік фінансування медичної галузі є недостатнім, фінансуються витрати на оплату праці та утримання будівель, мінімальний розмір передбачено на харчування хворих, і майже не*

виділяються кошти на медикаменти, в т.ч. і на забезпечення пільгового медикаментозного обслуговування, що визначено державними програмами. Проблемним залишається питання проведення капітальних ремонтів будівель та споруд міських закладів, технічний стан яких незадовільний.

Зміцнення матеріально-технічної бази закладів галузі охорони здоров'я м. Ужгорода є однією з умов поліпшення якості надання медичної допомоги всім верствам населення. В організації надання медичної допомоги важливе значення має можливість вчасного реагування медичної служби на потребу хворого. Сучасний рівень діагностики та лікування великою мірою залежить від наявного якісного сучасного діагностичного та лікувального обладнання. Як гуманітарну допомогу міська клінічна лікарня отримала комп'ютерний томограф. За два останні роки за рахунок коштів бюджету міста закуплено певну кількість вкрай необхідної медичної апаратури, однак це мізер у порівнянні з потребами. Недостатнє бюджетне фінансування установ охорони здоров'я примушує залучати кошти з різних джерел, зокрема через лікарняні каси, страхові компанії, благодійні фонди, а також за рахунок грантів та гуманітарної допомоги. *Впровадження моделі багатоканального фінансування дозволить адаптувати систему охорони здоров'я до діяльності у ринкових умовах, забезпечити повноцінне фінансування лікувальних і діагностичних медичних технологій.*

Протягом останніх трьох років відмічається стабілізація і покращення демографічної ситуації в цілому, в першу чергу за рахунок зростання рівня народжуваності та формування позитивного приросту населення. *Основним завданням, що стоїть перед медичною галуззю є забезпечити надання своєчасної, якісної швидкої медичної допомоги, а також виробити системний підхід до пропагування та формування здорового способу життя, що включатиме створення в Ужгороді міського реабілітаційного центру.*

Освіта. Ужгород є освітнім та науковим центром області. У місті діють 3 державні вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації: Ужгородський національний університет та Закарпатський державний університет, Закарпатський художній інститут, а також недержавні вищі навчальні заклади: Закарпатський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом та навчально-науковий комплекс Українська Богословська Академія (у складі Ужгородської Української Богословської Академії імені святих Кирила і Мефодія та Карпатоукраїнського університету імені Августина Волошина). В закладах III-IV рівнів навчається щорічно понад 14,5 тис. студентів. У 2008 році УжНУ підготовлено 1592 бакалаврів, 1351 спеціалістів, 423 магістрів; ЗакДУ підготовлено 543 бакалаврів, 372 спеціалістів; Ужгородською філією Київського національного університету культури та мистецтва – 198 бакалаврів та 182 спеціалістів, Закарпатським художнім інститутом 25 бакалаврів.

Діють 5 вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, в яких навчається понад 2 тис. студентів і які щорічно випускають понад 786 молодших спеціалістів.

Також провадять свою освітню діяльність у місті понад десяток філій, відділень та заочних факультетів вищих навчальних закладів державної та недержавної форми власності, переважно із-за меж Закарпатської області. Навчанням у них охоплено понад 2 тис. студентів.

У місті функціонують 54 навчально-виховні заклади, в тому числі: 19 загальноосвітніх шкіл, 3 гімназії, 3 ліцеї, 10 навчально-виробничих комбінатів, 20 дошкільних навчальних закладів та позашкільний заклад - міський палац дітей та юнацтва. З українською мовою навчання є 11 загальноосвітніх шкіл I-III ступенів, 2 школи з українською та російською, 2 ЗОШ I-III ступенів з російською мовою навчання, одна з угорською мовою навчання та одна спеціалізована із словацькою та українською мовами навчання. Шість загальноосвітніх шкіл нового типу: навчально-виховних комплексів "Гранд", авторський навчально-виховний комплекс, 2 гімназії та 3 ліцеї. Є одна вечірня школа. Також функціонують єврейська, вірменська та польська суботньо-недільні школи. Працює Ужгородська філія Закарпатського відділення Малої академії наук, де займаються 1,2 тис. учнів шкіл міста. В освітніх закладах міста навчається понад 13,91 тис. учнів в 529 класах, працюють 104 груп продовженого дня. В навчально-виховних закладах міста працює 1,8 тис. педагогічних працівників. В дошкільних закладах міста виховуються 4532 дитини. Садочки на сьогодні переповнені: за санітарними нормами в розрахунку на 100 місць припадає 151 дитина.

Головна проблема міських освітніх закладів – хронічне недостатнє фінансування. Як і для охорони здоров'я, на освіту щорічно виділяється значно менше коштів, ніж потрібно. Майже не передбачаються кошти на проведення капітального та поточного ремонту освітніх закладів, поточний ремонт здійснюється за рахунок коштів батьків. Не ведеться будівництво нових навчально-виховних закладів, тому садочки вже на сьогодні переповнені, а через пару років, у зв'язку з збільшенням народжуваності, це може перерости у гостру проблему, тому пропонується здійснювати реконструкцію наявних дошкільних закладів з добудовою додаткових поверхів.

У м. Ужгороді діють 4 державні професійно-технічні навчальні заклади, з яких 1 вище професійне училище і 3 професійно спрямовані ліцеї. Професійні навчальні заклади міста проводять підготовку кваліфікованих робітничих кадрів за 20 робітничими професіями, у них навчається близько 2,0 тис. учнів, працює 197 педагогів. Крім цього, на базі ПТНЗ щорічно здобувають робітничі професії понад 300 безробітних з професій, які потребує регіональний ринок праці. Однак цього є недостатньо, так як на ринку праці гостро відчувається потреба у висококваліфікованих робітничих спеціальностях і потреба буде зростати і надалі.

Культура, мистецтво та духовність. Питання розвитку культури і мистецтва має загальнонародну вагу. На сьогодні основне завдання – забезпечення і подальший розвиток культурної інфраструктури в Україні, її творчого потенціалу, утворення єдиної національної культурної системи через збереження та примноження кращих традицій, звичаїв, обрядів, культурної спадщини. Робота закладів культури спрямована на координацію діяльності національно-культурних товариств, релігійних конфесій, на проведення різних культурно-мистецьких акцій, театралізованих масових свят, тематичних концертів, виставок творів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, конкурсів, оглядів, літературно-музичних вечорів, різножанрових фестивалів, збереження та створення нових художніх колективів.

В місті діють обласний музично-драматичний театр, обласна філармонія, обласний ляльковий театр, Палац дітей та юнацтва (ПАДІЮН), 2 дитячі школи естетичного виховання (музична школа № 1 ім.П.І.Чайковського та школа мистецтв), централізована бібліотечна система (2 центральні бібліотеки та 4 бібліотеки-філіали), міський центр дозвілля та клуби мікрорайонів Горяни і Доманинці, Закарпатський краєзнавчий музей та музей архітектури та побуту, художній музей ім.Й.Бокшая та 11 музеїв на громадських засадах. Незважаючи на скрутну економічну ситуацію, проблеми з фінансуванням, вдалося зберегти діючу мережу та не допустити скорочення робочих місць. У справі естетичного виховання дітей, юних музикантів, профорієнтаційній підготовці ведеться навчально-виховний процес в школах естетичного виховання. Талановиті діти міста беруть участь у міжнародних, всеукраїнських, обласних фестивалях, конкурсах, організовуються зустрічі в бібліотеках з поетами, письменниками та науковцями нашого краю.

При міському центрі дозвілля працюють 6 народних колективів: ансамблі танцю “Ритми молодості”, “Писанка”, студія поезії “Чарівне слово”, фольклорно-етнографічний ансамбль “Ужгород”, ромський зразковий дитячий ансамбль “Ром Сом”, клуб за інтересами “Сокоlecь” та вокально-хореографічні ансамблі мікрорайонів міста.

У 2007 році надавалась фінансова підтримка творчим колективам міста для їх участі у фестивалях-конкурсах, як в Україні, так і за кордоном.

Духовність населення. Релігійне життя міста Ужгорода є полі конфесійним та представлене як традиційними, так і нетрадиційними релігійними напрямками. В місті зареєстровано 65 релігійних громад. Серед них 23 православні громади (УПЦ МП – 16, УПЦ КП – 5, УАПЦ – 2), 11 – греко-католицькі, 2 – римо-католицькі, 12 – протестанські громади. Зареєстровано 8 неохристиянських течій, 3 - ісламські громади, 3 - іудаїзму та громада Вірменської Апостольської церкви. На сьогодні із 65 громад 20 забезпечені культовими спорудами, 14 – орендують приміщення, 17 - ведуть будівництво споруд на земельних ділянках, які були виділені рішеннями сесій міської ради попередніх скликань.

Фізкультура та спорт. Ужгород з його давніми спортивними традиціями є осередком масових занять фізкультури та спорту, місцем проведення різноманітних за видами і рівнем спортивних змагань, охоплено заняттями фізичною культурою і спортом від дітей дошкільного віку до ветеранів спорту. У навчальних закладах, в пресі, на телебаченні проходить агітаційна робота про ведення здорового способу життя і яке важливе значення у житті людини відіграють заняття фізичною культурою і спортом.

Для регулярних занять фізичною культурою і спортом у місті є 2 стадіони, 28 спортзалів, 124 спортивних майданчиків, 10 футбольних полів, 5 стрілецьких тирів, 39 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять.

У місті працює 292 працівники сфери фізичної культури та спорту.

У 2007 році проведено 92 міських змагань. Збірні команди міста приймали участь у 55 обласних, 12 республіканських та 7 міжнародних змаганнях. Проведено 8 міжнародних змагань: з футболу, легкої атлетики, фехтування, художньої гімнастики, дзюдо, шахів, волейбол, пауер-ліфтінг.

Для покращення фізичного виховання серед школярів вводяться треті та четверті уроки фізкультури. На даний час вони проводяться у 28 навчальних закладах і охоплено 5665 учнів та студентів, що складає 24 % від загальної кількості учнів. У позашкільний час діти мають змогу займатися у 7 дитячо-юнацьких спортивних школах, в яких культивується 34 видів спорту, в них займається більше 20% школярів міста під керівництвом 79 тренерів. В загальному по місту заняттями фізичною культурою і спортом охоплено понад 20 тисяч людей, що становить близько 17% від загальної кількості населення міста. З вересня почав працювати Ужгородський міський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".

У вищих лігах чемпіонатів України виступають футбольна команда "Закарпаття" та жіноча гандбольна команда "Карпати-УжНУ", з волейболу "Закарпаття-ЗакДУ". В олімпійській збірній команді України є представники міста Ужгорода з зимових видів спорту, з велоспорту, багато ужгородців входять до збірних команд області з різних видів спорту.

Головна проблема, що стримує розвиток галузей культура, спорт, фізична культура – хронічне недостатнє фінансування, що негативно впливає на розвиток культурного життя та здорового способу життя.

2.8. ІНФРАСТРУКТУРА ТА КОМУНАЛЬНІ ПОСЛУГИ

Транспортна інфраструктура. Місто Ужгород є найбільшим транспортним вузлом Закарпатської області. Зовнішні зв'язки міста та його приміської зони забезпечуються повітряним, залізничним та автомобільним транспортом.

Авіаційні перевезення здійснює Закарпатське обласне КП “Міжнародний аеропорт “Ужгород”, який працює з 1924 року. Аеропорт інтенсивно використовувався у 1987-1990 роках, коли приймав 18 літаків на добу та щорічно перевозилось 146 тис.пасажирів. З 1992 року аеропорт відкритий для міжнародного сполучення.

На даний час аеропорт виконує регулярні рейси сполученням з містом Київ, а також приймає чартерні рейси на замовлення. За останні роки обсяг пасажирських перевезень значно скоротився, що позитивно впливає на екологію в місті, так як призвело до скорочення обсягів викидів повітряного транспорту в атмосферу, які включають вуглекислий газ, водяну пару, окис азоту, окиси сірки і чадний газ.

Розвиток *залізничного транспорту* здійснюється на основі формування цілісного транспортного комплексу, що включає транспортно-сервісну та експедиційно-складську діяльність. Ужгородським відділком Львівської залізниці щорічно перевозиться 4,0 млн.тонн вантажів та відправляється понад 10 млн. пасажирів, включаючи приміські перевезення.

Автомобільні перевезення. Мережа обслуговування автомобільним транспортом загального користування включає 35 маршрутів. На сьогодні міські транспортні перевезення здійснюють 310 транспортні одиниці, в тому числі 50 автобусів великої і середньої місткості та 260 мікроавтобусів. Договори на здійснення пасажирських перевезень укладено із 105 перевізниками.

Щоденно в місті перевозиться біля 38 тис.пасажирів. Щорічно автотранспортом всіх форм власності, в організованому режимі, перевозиться 29510 тис.чол., пасажирооборот 296,1 млн.пас.км. Вантажів автотранспортом в рік перевозиться 371,1 тис. тонн. Болючими проблемами міського пасажирського автотранспорту є постійно зростаюче екологічне навантаження транспорту на місто, постійний ріст кількості транспортних засобів, невирішеність проблеми будівництва об'їзних та розв'язуючих доріг, паркування, відсутність обмеження в'їзду в центральні частини міста, низька пропускна спроможність на вулицях та дорогах, а також необхідність постійного оновлення рухомого складу автобусів, що здійснюють перевезення. В місті необхідно здійснити заходи щодо забезпечення роботи громадського транспорту з 6 год.ранку до 24 год.ночі та повний перехід на автобуси великої і середньої місткості.

На 1 січня 2008 року в місті зареєстровано понад 35,0 тис. транспортних засобів. Головна проблема, яку створює автотранспорт: на сьогодні він є основним джерелом забруднення атмосферного повітря в м.Ужгороді.

Вулична мережа. Ужгород має історично сформовану радіально-променеву структуру вуличної мережі. Центральна частина міста, його транспортно-планувальна структура не відповідає сучасним вимогам пропуску транспортних потоків. Значна частина магістральної мережі міста не відповідає технічним вимогам, і, виконуючи на сьогоднішній день свої функції, є дуже перевантаженою.

Загальна протяжність вуличних мереж орієнтовно складає 240 км, з них 160 км.доріг паспортизовано документацією 70-х років. На міських дорогах експлуатуються 9 мостових споруд, в т.ч. 5 залізобетонних, 2 металеві, 2 кам'яні. *Загальний стан вулично-дорожніх мереж та штучних споруд не відповідає сучасним вимогам, технічним та експлуатаційним нормативам. Зношеність магістральних вулиць міста складає 30-35%, другорядних 55-65%, внутрішньо кварталних територій - 70-80%.* Реальна щорічна потреба фінансування ремонту доріг складає понад 10 млн.грн., при цьому фактично фінансується 3-3,5 млн.грн., тобто менше 35 % від потреби.

В місті існує один пішохідний і три транспортні мостові переходи через річку Уж. З південної та східної сторони міста функціонує об'їзна дорога, що забезпечує відведення транзитного автотранспорту з магістральної вуличної мережі міста. Актуальною та невирішеною проблемою залишається питання будівництва об'їзної дороги по вул.Минайська-8Березня-Легоцького-Баб'яка-Єнківська-КПП "Ужгород". *Однією із головних проблем залишається пропуск транспорту через центральну частину міста, для чого зараз використовуються вулиці історичної частини міста. Унеможлиблює розширення вулиць на перспективу також скорочення у червоних лініях окремих вулиць при забудові.*

Житлово-комунальне господарство. Житлово-комунальне господарство – це важлива соціальна галузь, яка забезпечує населення, підприємства та організації житлово-комунальними послугами, суттєво впливає на розвиток економічних взаємовідносин у місті. *Разом з тим на сьогодні ця галузь є найбільш технічно відсталою, з багатьма проблемами, які в останні роки особливо загострилися. Технічний стан мереж та споруд, які експлуатуються підприємствами житлово-комунального господарства, дійшов критичної межі. Тривалий час залишається невирішеним питання фінансування не тільки розвитку, але й оновлення, модернізації та утримання діючих потужностей комунальних підприємств.*

Житлове господарство. Житловий фонд міста складає 1271 будинок, з яких 350 мають 5 і більше поверхів. Фонд міста налічує 38207 квартир загальною площею понад 2,0 млн. кв.м., з яких більшість складають двохкімнатні (40,2%), однокімнатні (30,7%), трьохкімнатні (26,2%) квартири. У місті налічується 47 будинків-гуртожитків. З початку приватизації у власність громадян перейшли 97 відс. житлового фонду міста. Зберігається тенденція старіння житлового фонду, який здебільшого

перебуває у незадовільному технічному стані. Житлово-комунальне господарство обслуговують 9 житлово-експлуатаційних організацій, в т.ч. 4 приватизованих ЖРЕРів, 5 - неprivатизованих. Фактично існує часткова монополізація цього виду господарської діяльності.

За останні роки відносно інтенсивно велось індивідуальне будівництво, однак інженерно-комунальна інфраструктура забудови нових мікрорайонів розвивається повільно через відсутність необхідних коштів у бюджеті міста. Потребує вирішення також проблема будівництва на території міста громадських вбиралень.

У цілому житловий фонд у місті перших масових серій (60-70 роки забудови) є вкрай критичним і потребує капітального ремонту, реконструкції житла із застосуванням сучасних енергозберігаючих технологій, матеріалів та обладнання. Майже кожен четвертий міський житель проживає у житлових приміщеннях, які мають незадовільний технічний стан, низькі експлуатаційні якості та вичерпали свій експлуатаційний ресурс. Однак, якщо згідно нормативу відрахувань на капітальний ремонт житла необхідна річна сума складає понад 9,0 млн.грн., через недостатність коштів в 2005 році було освоєно 5,2 млн.грн., в 2006 р. - 5,7 млн.грн., в 2007 р. – всього 1,0 млн.грн., що становить всього 11% від потреби.

Особливе занепокоєння викликає стан історичної забудови міста. Так, тільки на території ТОВ "ОІР-Сервіс" знаходиться 43 будинки, роки забудови яких від 1900 до 1928 рр., а також ряд будинків на території міста, які є пам'ятками архітектури та потребують комплексного капітального ремонту із обов'язковим збереженням, тобто консервацією їх зовнішніх фасадів. Недостатня увага приділяється створенню маневрового фонду для відселення жителів з аварійних будинків. Невідкладною є проблема заміни газових приладів, які відслужили свій нормативний термін експлуатації.

Потребують капітального ремонту внутрібудинкові інженерні мережі та обладнання, що експлуатуються більше 15-20 років, так як їхній стан може призвести до серйозних аварій.

Серйозне занепокоєння викликає стан ліфтового господарства. У житловому фонді міста експлуатуються 277 ліфтів, із яких працює 268 (обслуговує КП "Ужгородліфт"). 9 ліфтів знаходяться у неробочому стані, необхідна їх повна заміна. На сьогодні проводиться почерговий капітальний ремонт на ліфтах. Враховуючи те, що після проведення капітального ремонту, термін експлуатації продовжується лише на 4 роки, виникає питання повної заміни 86 ліфтів. У зв'язку з відсутністю запасних частин та вузлів, особливо гострою проблемою є експлуатація ліфтів чехословацького виробництва, яких в Ужгороді нараховується 132 шт. Контроль за роботою ліфтів та їх зв'язок з диспетчерами здійснюється за допомогою об'єднаних диспетчерських систем. Однак із 277 ліфтів

диспетчеризовано всього 156. Для диспетчеризації інших ліфтів необхідно близько 250 тис.грн.

Реалізація реформи у житловій сфері. Запровадження ефективних форм управління житловими будинками це, насамперед, створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), керуючих житловим фондом компаній, створення органів самоорганізації населення – будинкових, вуличних та квартальних комітетів. В місті станом на 01.01.08 р. створено 15 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Основним стримуючим фактором у створенні нових об'єднань є незадовільний технічний стан будинків. Міською радою підготовлено пілотний проект на 2008-2009 роки, який передбачає створити в мікрорайоні проспекту Свободи – вул.Перемоги – вул.Белінського. Будинки, які тут розташовані, складають житловий комплекс, є спільні підвідні тепломережі, мережі водопостачання. Реалізація даного проекту дасть можливість провести капітальний ремонт житлового фонду та інженерних мереж даного мікрорайону. Загальна вартість проекту становить 8,8 млн.грн., з яких 75% повинно було бути профінансоване з Держбюджету України. Однак у 2008 році ця програма з Держбюджету України не фінансувалася.

Водопостачання та водовідведення. Система водопостачання міста “контр резервуарна”, тобто подача води по шляху свого руху споживається, а залишки її повинні накопичуватись у резервуарах.

У водопровідне господарство входять:

- 2 водозабори, з яких один – підземних вод, один – поверхневих;
- 10 водопровідних насосних станцій;
- 277,5 км. водопровідних мереж;
- 17 резервуарів чистої води.

Каналізаційне господарство складається з каналізаційних очисних споруд проектною продуктивністю 50,0 тис.куб.м/добу, 9 каналізаційних станцій, 192,1 км мереж каналізації. У зв'язку з тим, що $\frac{3}{4}$ території міста облаштовано загально сплавною системою каналізації, потужностей каналізаційних очисних споруд не вистачає для повної очистки стоків до показників, що визначені природоохоронними органами до якості стоків на випуску у прикордонну р.Уж.

Обладнання водозаборів, їх технічний стан – незадовільний. Зношено 70% основних фондів ужгородського Водоканалу. В аварійному стані знаходяться і потребують заміни 50 відс. мереж водопроводу, 20 відс. каналізаційних мереж.

Водопостачання та водовідведення у місті здійснює КП “Водоканал”, яке на сьогодні є великим промисловим підприємством, що об'єднує усе

водопровідно-каналізаційне господарство міста. Однак, зношеність основних фондів підприємства становить 50 відсотків.

Потребують реконструкції з розширенням підземний водозабір НС "Минай", каналізаційні очисні споруди, насосна станція підкачування води по вул.Легоцького, каналізаційні насосні станції № 2 (по вул.Анкудінова) та № 5 (по вул.Тельмана-Краснодонців).

Практично усі каналізаційні насосні станції міста у аварійному стані – існує гостра, невідкладна потреба у реконструкції самих будівель насосних станцій, систем примусової вентиляції, енергогосподарства (ЛЕП, щитові, трансформаторні), насосів у комплексі із трубопроводами у приміщеннях насосних.

Реконструкції потребують технологічні набори споруд поверхневого водозабору НФС-1,2 через неможливість очистки на них води до якісних показників державного стандарту "Вода питна".

Підприємство – найбільший споживач електроенергії у місті (понад 24,0 млн.кВт.-год/рік). Висока енергоємність підприємства є результатом незадовільного технічного стану мереж водопроводу (втрати питної води) та застарілості електротехнічного обладнання водозаборів, насосних, каналізаційних очисних споруд. В зв'язку з чим, підприємство потребує технічного переоснащення застарілого енергоємного обладнання на сучасне з низькою енергоємністю і високим ККД, що дасть значне зниження показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів.

Проектом водопровідної насосної станції для мікрорайону "Доманинці" передбачено облаштування насосної групою насосів, що працюватимуть послідовно, з енергоспоживанням по 15 кВт (4 шт.). Тим часом, типове вирішення проблеми – змонтувати один насос продуктивністю 130 кВт, який буде качати цілодобово, без огляду на потребу економії енергоспоживання.

На виконання державної програми "Питна вода", з метою збереження якісних показників питної води основного водозабору міста – підземного водозабору "Минай", невідкладною є проблема відведення КП "Водоканал" у постійне користування земель водозабору у межах ЗСО I поясу (суворого режиму) та під'їзних доріг до артезіанських свердловин, облаштування огорожі свердловин, дотримання правового режиму зони санітарної охорони II поясу водозабору власником землі. Питання потребує вирішення на рівні міської ради, районної та обласної державних адміністрацій.

Цілодобове забезпечення жителів міста водою можна здійснити шляхом зміни системи подачі води, тобто з "контр резервуарної" на "резервуарну" систему подачі, що потребує значних капіталовкладень. Введення суцільного обліку споживання усіма споживачами на території міста також сприятиме зменшенню втрат води.

Комунальна теплоенергетика. Теплозабезпечення в місті здійснює спеціалізоване підприємство – КП "Уж-тепло", яке обслуговує 34 котельні та 26 центральних теплових пунктів (ЦТП).

Протяжність теплових мереж міста становить 119,1 км.

Теплопостачальні підприємства є збитковими. Основою проблемою підприємств є постійне зростання дебіторської і кредиторської заборгованості. Невирішеним питанням залишається питання надання якісних послуг споживачам з гарячого водопостачання і теплопостачання.

В місті масово здійснюється перехід на індивідуальне опалення житлового фонду та об'єктів бюджетної сфери з подальшим відокремленням споживачів теплової енергії від теплових мереж, що призводить до зменшення теплового навантаження гідравлічних режимів, як теплових мереж, так і теплогенеруючих установок. Станом на 10.10.2007 р. міжвідомчою комісією з розгляду питань відключення від мережі центрального опалення і гарячого водопостачання надано дозвіл понад 14 тис. особам. На підставі рішень виконкому видано дозвіл на відключення від мереж центрального опалення та гарячого водопостачання 85 житлових будинків.

Рішення міської ради про будівництво малих котелень в освітніх та медичних закладах та підтримку мешканцям, які переходять на автономне опалення у місті було правильним. Станом на сьогодні всі міські медичні заклади переведені на автономне опалення і не залежать від централізованого теплопостачання. Залишилися без автономного опалення всього 12 закладів освіти та 7 тис. приватних помешкань. Завданням 2009 року буде повний перехід приватних помешкань на індивідуальне опалення та будівництво індивідуальних котелень у всіх освітніх закладах.

Зовнішнє освітлення та електрозабезпечення. Місто Ужгород облаштоване мережами зовнішнього освітлення загальною протяжністю 215,9 км, в т.ч. кабельні мережі – 82,1 км, повітряні мережі – 133,8 км. Установлено світильників у місті 5500 штук, в т.ч. лампи розжарювання – 1550, ртутні – 2900, натрієві – 1050.

Обслуговування міських електромереж здійснюється спеціалізованим підприємством КП "Міськсвітло".

Однак на сьогодні зовнішнім освітленням місто охоплено тільки на 75 відсотків вулиць.

З метою економії електроенергії, в 2005 році встановлено багатотарифні лічильники активної та реактивної енергії EMS вуличного освітлення в місті в кількості 80 одиниць, в результаті чого економія складає 50 відсотків.

Разом з тим існують проблеми, які потребують нагального вирішення. Заміна діючих світильників проводиться лише на 25 відсотків, а також повільно здійснюється перехід на більш сучасні та економічні лампи вуличного освітлення та світильники з покращеними світлотехнічними характеристиками. Занепокоєння викликає технічний стан опор вуличного освітлення (встановлені в 70-х роках). На підставі акту комісійного обстеження у місті потребують капітального ремонту 650 опор (в т.ч. 439 одиниць знаходяться в аварійному стані), околиці міста погано освітлені, що призводить часто до аварійних ситуацій і є загрозою безпеки здоров'ю

мешканців. Тому вирішення питання освітлення всіх мікрорайонів міста є першочерговим завданням міської влади.

Потребує оновлення застаріла система електрозабезпечення, що включатиме будівництво у районах старої забудови та забудови 60-70 років нових високої потужності трансформаторних підстанцій з заміною кабелів та проводок у житлових будинках, у зв'язку з тим, що на сьогодні наявні електромережі не спроможні витримати електронавантаження побутової техніки та встановленого електроопалення у житлових будинках.

Санітарна очистка міста, збір та вивезення відходів. Для Ужгорода, як і для багатьох міст України залишається надзвичайно гострою проблема збирання, утилізації твердих побутових відходів (ТПВ). Роботи по санітарній очистці міста та утриманню інших об'єктів благоустрою виконує комунальне підприємство "Уж", комунальне шляхово-експлуатаційне підприємство.

На даний час в місті нараховується 525 контейнерів для збору твердих побутових відходів, з яких 359 контейнерів типу "євро", 163 – стандартних, 3 – "куба", що розташовані на 128 контейнерних майданчиках.

На балансі підприємств, що надають послуги по вивозу сміття нараховується 28 спецавтомобілі – сміттєвози, що забезпечують санітарне очищення міста, з них 10 автомобілів вичерпали свій технічний ресурс.

Санітарний стан міста залишається незадовільним, так як виникає збій у графіку вивозу ТПВ з контейнерних майданчиків, тому контейнери переповнюються і мешканці складають відходи поза контейнерами. Цьому "сприяє" надзвичайно низька екологічно низька культура більшості мешканців міста та їх явне небажання укласти угоди на вивіз побутових відходів. Занепокоєння викликають райони приватних забудов та гуртожитків, де по причині відсутності належної оплати стихійно утворюються сміттєзвалища. Неврегульованим залишається питання щодо завезення сміття в місто з навколишніх сіл Ужгородського району. Усе це призводить до значних фінансових втрат з боку підприємств, що вивозять сміття.

Не в повному обсязі забезпечена нормативна потреба парку спеціалізованою та іншою автотракторною технікою, що загалом впливає на санітарний стан міста, що наведено у таблиці 2.8.1.:

Сміттєвоз		Ас.машин		Поливочно-миючих машин		Підміт.-прибира-льна техніка		Сніго-очисних машин		Сніго-навантажувальних машин		Піско-розкидувач	
Нормат. потреба	Факт.	Нормат. потреба	Факт.	Нормат. потреба	Факт.	Нормат. потреба	Факт.	Нормат. потреба	Факт.	Нормат. потреба	Факт.	Нормат. потреба	Факт.
29	28*	11	7	14	5	5	3	34	11	6	1	13	7

* 3 них 10 відамортизовані.

На утриманні КАТП-072801 знаходиться міський полігон ТПВ, на який вивозяться відходи з міста. Полігон розташований неподалік від міста, у с. Барвінок Ужгородського району. Об'єм відходів, що вивозяться, зростає щорічно (відходи не ущільнені): в 2004 році вивезено 62,6 тис.тонн (210,8 тис.м³), в 2005 р. – 75,0 тис.тонн (238,5 тис.м³), в 2006 р. – 86,8 тис.тонн (289,5 тис.м³), в 2007 р. – 100 тис.тонн (305 тис.м³). Станом на 01.01.08 загальний обсяг відходів, накопичених на звалищі складає 635,0 тис.тонн або 1942,3 тис.м³ (1 куб.м = 300 кг).

На сьогодні на полігоні використовується застаріла та екологічно небезпечна технологія, ущільнення сміття здійснюється бульдозером, відсутній компактор. З метою збільшення площі захоронення ТПВ на міському сміттєзвалищі підготовлений новий котлован для утилізації побутових відходів. Не вирішеним залишається питання роздільного збору та переробки пластмасових побутових відходів та інших компонентів сміття, які можна використати вторинно.

У зв'язку з тим, що на полігоні відходи нагромаджуються під відкритим небом, полігон не відповідає сучасним вимогам експлуатації та негативно впливає на довкілля. Під впливом атмосфери органічні відходи розкладаються, що призводить до поширення неприємного запаху та виділення в повітря газу метану та інших токсичних газів, особливо забруднюється атмосферне повітря отруйними газами під час samozagorannya відходів на полігоні. Відбувається також забруднення ґрунтових вод отруйним фільтратом, так як на полігоні не працює насосна станція перекачки фільтрату (гідро кран).

Така ситуація поводження з ТПВ є особливо неприпустимою, зважаючи на те, що Закарпатська область – прикордонний регіон України, що межує з чотирма країнами ЄС, через який проходять туристичні та бізнесові потоки з ЄС в Україну.

Ужгородським міськвиконкомом розроблено „Програму поводження з твердими побутовими відходами на 2007-2010 роки в м. Ужгороді”, яку затверджено рішенням сесії міської ради від 28.12.06 № 162.

В 2008 році у місті впроваджується проект за підтримки Фонду сприяння місцевому самоврядуванню по запровадженню роздільного збирання ТПВ. На пілотних контейнерних майданчиках будуть встановлені спеціальні контейнери для роздільного збору паперу, пластику та скла. В рамках проекту передбачається також проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії з населенням з питань поводження з відходами.

У перспективі передбачається залучити інвесторів у будівництво сміттєпереробного заводу, а також впровадження проекту по будівництву касет для складування відходів на полігоні та впровадження пілотних установок по вилученню і утилізації біогазу.

Озеленення. В місті Ужгороді площа всіх видів зелених насаджень складає більше 400 тис.кв.м. Озелененням та утриманням зелених насаджень міста займається спеціалізоване підприємство КЗПГ "Агромікс". В межах

виділених бюджетом міста коштів охоплено доглядом всього близько 30 % зелених насаджень.

З метою розробки плану зеленого будівництва, відновлення, реконструкції та експлуатації об'єктів зелених насаджень, проведено інвентаризацію на територіях житлово-експлуатаційних районів для виявлення дерев, що можуть створити аварійні або надзвичайні ситуації.

На даний момент матеріально-технічна база підприємства потребує кардинального оновлення, в першу чергу - проведення капітального ремонту оранжерей, господарсько-побутових приміщень, опалювальної системи та системи водопостачання. Для робіт по утриманню та поточному ремонту зелених насаджень міста КПЗГ "Агромікс" потребує закупити вкрай необхідну техніку, а саме: автотранспорт, потужні ценові газонокосарки, бензопили, подрібнювачі гілля.

Ритуальне обслуговування. В місті Ужгород надання ритуальних послуг здійснює спеціалізована служба – комбінат комунальних підприємств (ККП). ККП обслуговує 10 кладовищ: Кальварія, Пагорб Слави, Барвінок, Єврейське, Тімірязєва, Доманинці, Радванка, Горяни, Перемоги, Дравці.

Поряд з комунальним підприємством, в місті надають ритуальні послуги приватні підприємства.

На сьогодні залишається актуальним питання охорони та впорядкування кладовищ, а також покращення рівня ритуальних послуг, розширення їх номенклатури. Потребує негайного вирішення довідведення землі під кладовище для здійснення захоронень.

Для більш повного та якісного надання послуг населенню підприємству необхідно поновити парк спеціалізованою технікою: автобуси для перевезення покійників, міні-екскаватор для копання могил.

2.9. ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА РІВЕНЬ ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

Місто Ужгород, як і Закарпатська область, не входить до екологічно-забруднених зон України. За станом навколишнього середовища місто, відноситься до одних з найбезпечніших, але екологічно вразливих регіонів країни.

Стан повітряного басейну. Аналіз матеріалів спостережень за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі в Ужгороді за останні роки свідчить, що в місті спостерігається стрімкий ріст концентрації формальдегіду, бензопирену, які є канцерогенами, та диоксиду азоту в повітрі, ГДК котрих перевищена у 1,5-4 рази. Концентрація пилу в повітрі сягає ГДК (пил є тією частинкою, котра служить субстратом, на якому осідають бензопирен, важкі метали та інші токсини, які потрапляють у повітря з вихлопних труб автомашин, а потім в організм людини).

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами забруднення (за попередніми даними) у 2007 році становили 2946т, по області цей показник становить 22836 т. Основними джерелами забруднення є підприємства "Закарпатнафтопродукт", комунальні теплопостачальні підприємства та окремі приватні підприємства по лісопереробці та виготовленню меблевої продукції.

Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від рухомих джерел забруднення складають в середньому в рік понад 9,0 тис.т, на 1 мешканця у місті викидається 70 кг викидів, що майже в 4 рази більше, ніж у середньому по області. На протязі 2007 року суттєвих змін концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі не виявлено, щорічно збільшується тільки забруднення формальдегідом. Середньорічна концентрація формальдегіду в повітрі досягла $0,015 \text{ мг/м}^3$ при ГДК_{сер.доб.} - $0,003 \text{ мг/м}^3$, що в 5 разів перевищує ГДК_{сер.доб.} Формальдегід є активною речовиною, яка навіть у малих концентраціях є одним із головних збудників онкологічних захворювань. Причиною такого високого забруднення атмосферного повітря формальдегідом на протязі останніх років залишається автомобільний транспорт, який використовує, як паливо, газ метан.

За останні 10 років кількість одиниць автотранспорту в місті збільшилась майже у 4 рази (в Ужгороді з постійним населенням 114,8 тис. осіб зареєстровано понад 35 тис. транспортних засобів; через українсько-словацький кордон, який знаходиться у межах міста, щоденно проходить більше 8,0 тис. одиниць транспорту; щоденна кількість автомобілів, що заїжджають у місто з території області складає біля 10 тис. одиниць), більша частина яких концентрується в центральній частині та на найбільших транспортних магістралях міста. В центрі рух машин через архітектурні особливості старовинного міста ускладнений, що створює часті „пробки” на дорогах – ситуацію, яка й зумовлює підвищену - в 10-15 разів інтенсивність викидів вихлопних газів у повітря. Тенденція зміни забруднення атмосферного повітря за останні 5 років свідчить про те, що спостерігається збільшення забруднення канцерогенними речовинами – формальдегідом,

диоксидом азоту, оксидом вуглецю, оксидом азоту, важкими металами – кадмієм, міддю, нікелем, свинцем та хромом.

За даними порівняльного аналізу результатів щоденних замірів атмосферного повітря у містах Правобережної України, так як некоректно буде порівняння умов Ужгорода з умовами великих промислових міст Лівобережної України: Донецьком, Дніпропетровськом, який проводиться за останні роки за єдиною методикою, Ужгород, на жаль, входить у трійку найбільш забруднених міст Правобережної України. Причиною такої ситуації стали чинники:

- *особливість кліматично-метеорологічних та геологічних умов міста.* Через особливе географічне розташування, місто практично не продувається вітрами. Майже 65-67 % днів у році місто перебуває у стані повного штилю (швидкість вітру не перевищує 1м/с), завдяки чому усі забруднюючі компоненти в повітрі „зависають” над містом (над містом постійно нависає смог), згодом осідаючи на його поверхню;

- *наявність великої кількості морально та технічно застарілих авто в місті.* Більшість з автомобілів, які їздять містом – морально застарілі (віком понад 10 років), з давно відпрацьованими двигунами, які і є основними джерелами забруднення повітря. Ці автомобілі не мають каталізатора до жигу, у них роз регульована система подачі суміші і вони є причиною значних викидів вуглекислого газу, оксидів нітрогену та бензопиренів;

- *використання нових видів пального без спеціальних запобіжників.* В останні роки автотранспорт переходить на високооктановий бензин. З одного боку його використання зменшує викиди важких металів (зокрема свинцю). З іншого – високооктанові бензини спричиняють наявність бензопирену у вихлопах. Особливо високий вміст бензопирену та чадного газу у вихлопах спостерігається при використанні неякісних бензинів (з домішками інших сумішей), які нерідко продають на авто заправках.

Через дорожнечу бензину та дизпалива багато автомобілів, мікроавтобусів та автобусів (громадський транспорт) перейшли на альтернативне пальне – природний газ чи пропан-бутанову суміш. Саме такі автомашини є джерелами викидів у повітря формальдегіду. Цього можна було б уникнути, якби на автомобілях були каталізатори;

- *низька якість покриття доріг у межах міста.* Майже усі вулиці та площі міста Ужгорода мають асфальтове покриття низької якості. По таких дорогах автомобілі рухаються з пере газуванням, безперервним гальмуванням і прискоренням двигуна. Як відомо, саме за таких умов викидається в повітря найбільша кількість токсичних викидів. Ця ситуація стосується і тих ділянок вулиць, на яких постійно створюються „пробки” (безперервний “розгон-гальмування”). Вихлопні гази автомашин шкідливо впливають не лише на здоров’я людей, але й завдають великої шкоди міському господарству, культурним, історичним та архітектурним пам’яткам. Хімічно агресивні елементи й сполуки, що містяться в цих викидах, спричиняють руйнування житлових будинків, пам’яток архітектури, тощо. Водночас прискорюються процеси корозійного руйнування

металоконструкцій, мостів, кабельних мереж, металевої покрівлі, втрачають естетичний вигляд пофарбовані фасади будівель;

- *використання суміші піску та гальки* в зимовий період, як засіб проти ожеледиці, та недостатнє „миття” вулиць;

- *скорочення площ зелених зон міста.* В останні роки в місті стрімко скорочується площа зелених насаджень (слід врахувати й те, що в місті планомірно відбувається омолодження міських зелених насаджень, що є безперечним позитивом дій міської влади. Разом з тим, молоді дерева невзможі виконувати функції „фільтрів”, вбираючи з повітря шкідливі речовини. Це під силу лише дорослим деревам). Частина міської території, яка раніше була засаджена алеями та впорядкована газонами, сьогодні, на жаль, віддана під забудову. В той час відомо, що 1 га зелених насаджень поглинає від 45 до 70 тонн пилу (разом з адсорбованими на ньому токсинами) на рік;

- *наявність відкритих ділянок ґрунту у межах міста.* Не всі відкриті ділянки в місті вкриті асфальтовим покриттям чи газонами. Такі місця у вологий період року перетворюються в болото, а в літню спеку стають основною причиною виникнення куряви. Таким чином, стан повітряного басейну міста потребує постійного моніторингу, що може бути забезпечено лабораторією спостережень за станом атмосферного повітря Закарпатського гідрометцентру, яка є акредитованою і має два стаціонарні пости в місті.

Громадські слухання по проблемі забруднення атмосферного повітря розглядалися на громадських слуханнях у листопаді 2008 року, рішенням

Управління твердими побутовими відходами. До сьогодні в переліку питань безпеки довкілля у місті залишається питання управління твердими побутовими відходами: починаючи від стадії збору від населення і його сортування, закінчуючи утилізацією відходів, які піддаються вторинній переробці та складуванню у спеціально відведених для цього місцях.

Сьогодні для складування ТПВ слугує полігон твердих побутових відходів у с. Барвінок. Полігон займає 8 га площі, розміщений на спеціально облаштованій території, однак до сьогодні не відповідає належним санітарно-екологічним нормам. На полігоні ТПВ заборонено прийом відходів I та II класу небезпеки, відходів деревообробки та відходів, що підлягають вторинній переробці, окрім пластику та поліетилену. Експлуатувати цей полігон місто зможе ще близько 10 років – через складування на території полігону пляшок ПЕТ, які швидко займають об’єми спеціально відведених карт (площ у 0,5 га). Тому вирішити проблему ТПВ можна буде шляхом впровадження роздільного сортування відходів, будівництва сміттєпереробного заводу з врахуванням сучасних технологій по переробці відходів.

Досі у місті для тимчасової акумуляції сміття використовуються відкриті контейнери, які є легкодоступними для витягування сміття і розтягування його по території міста. *Такий стан речей не сприяє*

дотриманню санітарно-екологічних норм на контейнерних майданчиках та полігоні.

Забезпечення населення питною водою. В Ужгороді, незважаючи на достатні запаси підземних та поверхневих вод, питання забезпечення населення міста якісною питною водою переросло в гостру проблему: постачання води споживачеві здійснюється погодинно, а не цілодобово. Якість води в повній мірі також не задовольняє споживача.

Основними причинами такої ситуації є:

- незадовільний технічний стан водопровідних вуличних і внутрібудинкових мереж, де фіксуються регулярні аварійні прориви. Із загальної протяжності водопровідних мереж 50% є аварійними. В цілому по місту необхідна реконструкція мереж із заміною сталевих труб на труби ПХВ. Підраховано, що за цінами 2005 року, щоб привести Водоканал у нормальний технічний стан, потрібно 260 млн.грн.;

- одне із основних джерел водопостачання – дериваційний канал – опинився в зоні інтенсивної житлової забудови, поступово забруднюється та засмічується населенням. Тут зовсім не дотримується санітарно-екологічний режим експлуатації. На сьогоднішній день існує проблема замулення дна каналу. Мул містить в собі десятки різновидів отруйних хімічних сполук, які викидалися в стічні води Перечинським лісохімкомбінатом протягом десятків років. Вартість робіт по очистці каналу складає 16 млн.грн.;

- незадовільний стан ґрунтів у водоносних горизонтах – в районі артезіанських свердловин у Минаї захоронено, але не рекультивовано старе міське сміттєзвалище. Дослідженнями виявлено, що в ґрунти Ужгорода, у різних місцях, пестициди проникли на глибину до 60 - 80 м, а феноли в Ужгородському районі зафіксовано у воді на глибині до 200 м. У водах Ужа концентрації металів (свинець, мідь, олово, тощо), хімічних сполук (кислоти, луги, масла, жири тощо) перевищують гранично допустимі норми у десятки, а в екстремальних ситуаціях - в сотні разів (викиди забрудненої води з відстійників промислових підприємств, аварії на нафто- газопроводах тощо).

Завданням міської влади та водоканалу є вирішення питання цілодобового водопостачання, з цією метою необхідно перейти з "контр резервуарної" на "резервуарну" систему подачі води.

Очистка стічних вод. Не менш гострою є проблема очистки стічних вод Ужгорода. Система каналізації в місті змішана: у центральній частині міста – загально сплавна, а в нових районах – роздільна. Всі категорії стічних вод системою колекторів і насосних станцій відводяться на міські очисні споруди, які працюють з подвійним перевантаженням. Каналізаційні мережі та насосні станції неспроможні подати всі стічні води міста на КОС, через що, в межах населеного пункту здійснюються всі скиди неочищених стічних вод в р. Уж.

Річка Уж значною мірою забруднюється містом, а також господарсько-побутовими відходами і викидами з території Великоберезнянського, Перечинського та Ужгородського районів. Вода в річці Уж не відповідає

вимогам ГОСТу 2761-84 “Джерела господарсько-питного водопостачання”. Значний внесок у забруднення ріки Уж вносить система прямих випусків дощової каналізації, що не мають попереднього очищення та застаріле обладнання міської системи водопостачання і каналізації.

Забруднюють воду в річці також мешканці міста, миючи у ній свої автомобілі, оскільки для миття одного автомобіля використовується не менше 50-100 літрів води. Враховуючи загальну кількість автотранспортних засобів, можна стверджувати, що щорічно в навколишнє середовище міста скидається близько 3,0 тис.м³ забрудненої води. Така вода містить велику кількість жирів, кислот, металів, відходів бензину тощо. Загалом, автомобільний транспорт на території міста щороку викидає в атмосферу не менше як 15-17 тис. т шкідливих речовин, зокрема декілька тонн важких металів.

Крім того, у місті є чотири водойми площею 3 га, санітарний стан яких сприяє збільшенню показників сезонної чисельності личинок комарів у водоймах, у підвалах та поза приміщеннями.

Промислове, шумове, радіаційне та електромагнітне забруднення міста. У місті відсутній полігон для захоронення промислових відходів. В середньому за рік утворюється понад 162 т промислових токсичних відходів, з яких використано 19,6 т, знешкоджено 6,8 т, розміщено у місцях організованого складування та сховищах на території підприємств – 68,1 т. Токсичні відходи зберігаються у герметичній тарі на об’єктах. На території міста діють сховища відходів підприємств, площа яких дорівнює 0,35 га або 56,5 куб.м.

Основними джерелами шуму, що впливають на мешканців міста є аеропорт, залізниця та вулична мережа з транзитним рухом автомобільного транспорту. Система основних трансформаторних підстанцій, розташованих у місті, проведення додаткових шумозахисних заходів не потребує.

Джерелами електромагнітного фону є обласний РПЦ (зона впливу – 100 м), та існуюча система ліній електропередач (ЛЕП – 110 кВ.).

Місто Ужгород не входить у перелік територій, забруднених у результаті аварії на Чорнобильській атомній станції. Щільність забруднення ґрунтів цезієм 137 не перевищує допустимих нормативів.

Стан зелених зон міста та об’єктів природно-заповідного фонду. Зелена архітектура – це невід’ємна складова загальної архітектури міста, показник естетичного та культурного рівня розвитку його мешканців. Ужгород за радянських часів був одним з найбільш озелених міст України, за що його по праву називали містом-садом.

У зв’язку з тим, що на протязі останніх 15 років питанням озеленення не приділялась належна увага, парк старих дерев віджив свій вік. В теперішній час є нагальна потреба в оновленні, придбанні і посадки нових елітних та ендемічних порід дерев, які б відповідали вимогам часу і скрашували довкілля. На протязі останніх років у місті проведено рекультивацію старих дерев та озеленення вул.Волошина, вул.Митної. Додатково висаджено

дерева по вул.Грушевського, Собранецькій, Легоцького, пр.Свободи, пл.Корятовича, Б.Хмельницького та по інших вулицям, здійснюється реконструкція просп.Свободи.

В останні роки спостерігається скорочення площ зелених насаджень у центральній частині та в інших густо забудованих кварталах міста. Насаджені раніше сквери, газони попадають під нову забудову й втрачаються для Ужгорода назавжди. В зв'язку з цим міська рада прийняла рішення, яким зобов'язує забудовників до введення в експлуатацію об'єктів, відновлювати зелені зони та насадження. Відсутність нового реєстру об'єктів ПЗФ, інформаційних щитів та аншлагів не дозволяють здійснювати контроль за їх охороною та збереженням.

Ще однією проблемою зелених насаджень міста є неналежний догляд та їх утримання підприємством "Агромікс". *Головною причиною цього є відсутність у бюджеті коштів на проведення робіт з озеленення.*

З об'єктами природно-заповідного фонду пов'язані такі проблеми:

-*відсутній реєстр об'єктів природно-заповідного фонду міста.* На сьогодні облік об'єктів ПЗФ ведеться лише ентузіастами неурядових природоохоронних організацій. За цими даними, деяких об'єктів ПЗФ, що раніше існували на території Ужгорода, вже немає; інші – рекомендовані до включення в реєстр після процедури надання їм природоохоронного статусу (сквер на площі Лаборця, міський альпінарій, платанова та каштанова алеї, сквер за ОДА, палісадник ЗОШ № 15, Ротарі парк, кедри, окремі магнолії та ін.);

-*відсутність аншлагів та охоронних щитів.* Практично жоден об'єкт природно-заповідного фонду в Ужгороді не позначений відповідними аншлагами та охоронними щитами, як це вимагається "Положенням про єдині державні знаки та аншлагів на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду", що затверджено наказом Мінприроди України від 29 березня 1994 р. № 30. Наявність цих „маркерів” в місті свідчила б про відповідну культуру городян та турботу міської влади про збереження біорізноманіття в урболандшафті. Особливо це стосується численних ендемічних видів та гордості міста – японських сакур.

Проблемі зелених насаджень міста Ужгорода слід приділити особливу увагу з огляду на те, що зелені насадження (1) слугують легенями міста, осаджуючи на своїй поверхні весь пил та інші тверді частинки з повітря, вбираючи вуглекислий газ й виділяючи кисень; (2) формують мікроклімат міста, регулюючи вологість та температурний режим; (3) є важливими компонентами міської екосистеми й часто виступають єдиним місцем перебування міських тварин, особливо помітними з яких є птахи та звірі; (4) мають вплив на естетичне сприйняття міста його гостями та мешканцями.

2.10. Стан криміногенної ситуації

Залишається складною криміногенна ситуація. Рівень злочинності на 10 тисяч населення по місту становить 54,7 відс. при загальнообласному показнику – 37,7 відс.

Оперативна обстановка в місті протягом 11 місяців 2008 року характеризувалась зменшенням кількості зареєстрованих злочинів по всіх лініях, в середньому на 20 відс. порівняно з 2007 роком, як по лінії загальної злочинності (з 807 до 634 злочинів), так і по лінії криміногенної спрямованості (з 681 до 536 злочинів).

На тяжкі та особливо тяжкі злочини припадало 41 відс. від загальної кількості. Розкриті такі особливо тяжкі злочини проти особи, як одне вбивство, два зґвалтування, 4 розбійних напади, 10 фактів нанесення тяжких тілесних ушкоджень (ТТУ) та 3 – зі смертельними наслідками.

На злочини проти власності на сьогодні припадає майже 52 відс. від усіх зареєстрованих кримінальних злочинів. Кожний п'ятий злочин скоєно особами, раніше засудженими, кожний восьмий – стані алкогольного сп'яніння, кожний одинадцятий – групою осіб, кожний двадцятий – неповнолітніми.

На сьогодні залишаються нерозкритими 262 злочини загальної злочинності. Залишається критичною ситуація з розкриття злочинів корисливої спрямованості, зокрема, квартирних крадіжок та фактів незаконного заволодіння автотранспортом. Серед нерозкритих злочинів: 20 пограбувань, 137 крадіжок (в т.ч. 44 – квартирних), 8 незаконних заволодінь. Не розкрито також 19 хуліганств та 12 шахрайств.

За поточний рік виявлено 11 фактів незаконного поводження зі зброєю (2007 р. -13). По закінченим кримінальним справам у злочинців вилучено три нарізні зброї, 5 од. холодної зброї та 6 набоїв. Всього в місті мешкає 2965 власників зброї. За порушення умов зберігання зброї 91 особу притягнуто до адміністративної відповідності (2007 р. – 79), вилучено 54 од. зброї.

В 2008 році здійснені певні заходи щодо протидії нелегальній міграції. Працівниками міськку правління виявлено 120 адмінправопорушень, пов'язаних з порядком перебування іноземців на території обласного центру.

Відмічається зменшення (майже на 40 відс.) неповнолітньої злочинності: виявлено 26 проти 43 злочинів, скоєних неповнолітніми у 2007 році. На сьогодні неповнолітніми скоюються кожний 20 злочин, з яких основну частину становлять крадіжки майна, що свідчить про недостатню профілактичну роботу і особливо, з тими підлітками, які перебувають на обліках міськвідділу (40 осіб, з них 19 – особливої категорії).

Проводиться робота по вилученню бездоглядних дітей з вулиць міста. Так, за 2008 рік вилучено з вулиць і направлено до притулку в с.Батево 18 бездоглядних дітей.

Вживаються заходи протидії наркозлочинності. За 11 місяців 2008 року працівниками міліції викрито 30 наркозлочинів (2007 – 41), з них

третина – реалізація наркотиків (10). Знешкоджено два наркопритони, до адмінвідповідальності притягнуто 71 особу (2007 р. – 37).

З незаконного обігу наркотиків вилучено 527 г. марихуани, 376 мл опію, 176 пігулок психотропної дії, з тяжких наркотиків – 3 г амфетаміну, 13 г первітину, 17,7 г ефедріну.

Працівниками міліції на території міста було викрито 98 економічних злочинів (2007 р. – 126), з яких 45 відносяться до категорії тяжких та особливо тяжких по лінії економічної злочинності.

Вживались заходи щодо протидії фактам корупції та хабарництва: складено 4 протоколи про корупційні діяння держслужбовців та порушено 2 кримінальні справи за хабарництво.

Для покращення криміногенної ситуації, активізації протидії злочинності основні зусилля міськвідділу міліції повинні бути направлені на попередження, розкриття та розслідуванні злочинів, припинення незаконного обігу зброї та наркотичних засобів, нелегальної міграції, мінімізації криміналізації підліткового середовища.

2.11. Інвестиційні можливості фінансово-бюджетної системи міста.

Успішний економічний розвиток громади міста напряду залежить від активності інвестиційних процесів. На сьогоднішній день серед проблем місцевого економічного розвитку найчастіше називають брак інвестиційних ресурсів. Упродовж всього періоду незалежності України цей фактор визначається як лімітуючий щодо прискорення економічного зростання абсолютною більшістю як науковців, так і практиків регіонального та місцевого управління.

Згідно Податкового Кодексу України значні обсяги податків і зборів (обов'язкових платежів), перераховуються суб'єктами господарювання міста до державного та обласного бюджету. В Ужгороді більше половини податків і зборів (обов'язкових платежів) (55-58%), що справляються на території міста, зараховуються до державного і обласного бюджетів. В таблиці 2.10.1 наведено динаміку надходжень податків і зборів (обов'язкових платежів), перерахованих платниками, які здійснюють діяльність на території м.Ужгорода до бюджетів усіх рівнів за 2005-2007 роки та прогноз на 2008 р.

Таблиця 2.10.1
(тис.грн.)

Рівні бюджетів	2005	2006	2007	2008 (прогноз)
Державний бюджет	101611,3	139276,1	172379,3	213750,0
Обласний бюджет	19885,5	28202,0	41723,6	55075,0
Міський бюджет	105013,0	122391,7	172483,2	204813,4
Разом	226509,8	289869,8	386586,1	473638,4

Обсяг інвестиційних ресурсів територіальної громади значною мірою залежить від стану місцевих фінансів – бюджету місцевого самоврядування. За своїм призначенням місцеві бюджети, крім задоволення поточних соціальних потреб, повинні забезпечувати розширене відтворення в межах відповідної територіальної системи. Основними джерелами доходів бюджету міста є місцеві податки та збори. Динаміка структури доходів бюджету міста за 2005–2007 роки та на 2008 рік наведена в таблиці 2.10.2:

Табл.2.10.2
(тис.грн.)

Джерела доходів бюджету міста	2005	2006	2007	Прогноз 2008
1	2	3	4	5
Податок з доходів фізичних осіб	44847.8	63617.9	100301.5	131016
Державне мито	453.6	515.5	552.8	570.0
Плата за торгіві патенти	5231.9	5704.1	8104.0	9000.0
Плата за землю	3370.9	4600.7	5206.0	5810.0
Єдиний податок	9526.3	9196.2	9997.8	10400.0

1	2	3	4	5
Податок на прибуток п-ств ком.власності	494.6	314.2	757.0	800.0
Амін.штрафи	34.2	84.7	65.1	90.4
Місцеві податки і збори	1955.3	1889.1	1626.8	1619.0
Плата за оренду ком.майна	1329.4	2002.6	2270.0	2100.0
Інші доходи	304.9	319.2	881.7	2823.0
Всього надходжень по загальному фонду	67548.9	88244.2	129763.4	164228.4
Спеціальний фонд	37464.1	34147.5	42719.8	40585.0
В т.ч. бюджет розвитку	26715.0	20418.6	24162.9	29856.4
Всього трансфертів	38688.9	54630.5	51293.3	50241.3
Всього доходів	143701.9	177022.2	223777.6	255054.7

Основним джерелом доходів загального фонду бюджету міста є податок з доходів фізичних осіб (зокрема із заробітної плати робітників і службовців), який складає в середньому понад 70 відсотків надходжень.

Також до основних джерел наповнення загального фонду бюджету міста за останні три роки слід віднести єдиний податок (в середньому біля 10,7 %), плату за торгові патенти на окремі види діяльності (в середньому біля 6,8 %) і плату за землю (в середньому біля 4,7 %). Незначними (2,1 %) є надходження місцевих податків і зборів, темпи росту яких спадають протягом трьох останніх років через зменшення бази оподаткування.

В середньому біля 26,9 % займають трансферти з обласного та державного бюджетів.

Спостерігається тенденція скорочення надходжень до спеціального фонду бюджету міста через зменшення надходжень коштів від продажу землі і майна комунальної власності. Так, середній темп росту доходів спеціального фонду в 2006-2007 рр. склав 108,1 відсотка.

Динаміку росту доходів та видатків бюджету міста на одного жителя за 2005-2007 роки та на 2008 рік наведено в таблиці 2.10.3.

Таблиця 2.10.3

Показники	2005	2006	2007	2008 (прогноз)
Населення (тис.чол.)	116,7	116,5	116,5	116,5
Доходи заг.фонду на душу населення (грн.)	578,8	757,5	1113,8	1409,7
Доходи спец.фонду на душу населення (грн.)	321,0	293,1	366,7	348,4
Трансферти на душу населення (грн.)	331,5	468,9	440,3	431,3
Всього доходів на душу населення (грн.)	1231,4	1519,5	1920,8	2189,3

Зростають обсяги видатків з бюджету міста, які характеризуються показниками, наведеними в таблиці 2.10.4.

Таблиця 2.10.4

**Динаміка і структура видатків загального фонду бюджету міста
за 2005-2007 роки та на 2008 рік**

(тис.грн.)

Статті видатків	2005	2006	2007	2008 (прогноз)
Освіта	38186,4	44765,8	62695,3	76289,7
Охорона здоров'я	21181,7	24578,4	35357,1	44056,8
Культура та мистецтво	2710,0	3575,2	4969,8	6437,2
Фізкультура і спорт	824,7	1125,0	1439,3	1540,7
ЖКГ	4638,4	3965,5	10323,2	7836,0
Соціальний захист	12149,9	16671,4	38386,6	48562,5
Органи місцевого самоврядування	5855,4	10652,6	11132,8	11647,3
Будівництво			85,1	247,3
Транспорт та дорожнє господарство	872,6	1046,6	1108,0	1320,0
Інші видатки	2433,1	2780,9	3672,4	2685,1
Кошти, що передаються до Держ.бюджету	4894,4	1394,6	4512,2	12273,8
Всього видатків	93746,6	110556,0	173596,7	212896,3

Найбільшу питому вагу серед видатків загального фонду бюджету міста протягом трьох останніх років займали видатки на виконання делегованих повноважень, зокрема на: освіту в середньому біля 39,4 %; охорону здоров'я – 21,9 %; соціальний захист населення – 16,3 %.

Значно меншими від потреби залишаються видатки загального фонду міського бюджету на: житлово-комунальне господарство, культуру і мистецтво, фізичну культуру і спорт, транспорт та дорожнє господарство.

Структура та динаміка видатків бюджету міста на душу населення в розрізі галузей за 2005-2008 рр. характеризується показниками наведеними в таблиці 2.10.5.

Таблиця 2.10.5
(грн.)

Показники	2005	2006	2007	2008 (прогноз)
1	2	3	4	5
Видатки на душу населення по освіті	327,2	384,2	537,2	654,8
Видатки на душу населення по охороні здоров'я	181,5	211,0	303,0	378,2
Видатки на душу населення по культурі та мистецтву	23,2	30,7	42,6	55,3

1	2	3	4	5
Видатки на душу населення по фізкультурі і спорту	7,1	9,6	12,3	13,2
Видатки на душу населення по ЖКГ	39,7	34,0	88,5	67,3,5
Видатки на душу населення по соціальному захисту	104,1	143,1	328,9	416,8
Видатки на душу населення по місцевому самоврядуванню	50,2	91,4	95,4	100,0
Видатки на душу населення по будівництву				2,1
Видатки на душу населення на транспорт і дорожнє господ.	7,5	9,0	9,5	11,3
Видатки на душу населення по інших видатках	20,8	23,9	31,5	23,0
Всього видатків на душу населення	803,3	949,0	1487,5	1827,4

Однак фінансування гуманітарної сфери з року в рік є недостатнім по причині недосконалості податкового та бюджетного законодавства України. За кошти, які обраховуються за формульними розрахунками, доводяться місту і виділяються на освіту, можна профінансувати лише виплату заробітної плати вчителів, оплату енергоносіїв та харчування. Майже не передбачаються кошти на розвиток матеріально-технічної бази загальноосвітніх закладів, що не дозволяє проводити капітальний ремонт закладів. Поточний ремонт закладів здійснюється за кошти батьків. Така ж ситуація і в охороні здоров'я, культурі та спорті. Кошти, що виділяються на охорону здоров'я, також здатні лише покрити заробітну плату медичних працівників, енергоносії, мінімум на харчування хворих. Відповідно не передбачено кошти на медикаментозне забезпечення хворих, в тому числі на пільгове медикаментозне обслуговування, що передбачається державними програмами. Не виділяються необхідні кошти також на оснащення медичних закладів сучасним новітнім діагностичним та лікувальним обладнанням, на поточний та капітальний ремонт міської поліклініки та лікарні. Обраховані запити відповідних управлінь, відділів на фінансування галузей та фактично передбачені у бюджеті на 2008 рік наведено в таблиці 2.10.6:

Таблиця 2.10.6.
тис.грн.

Галузі	2008 рік		
	Запити	Фактично передбачено у видатках загального та спеціального фонду	Недофінансування
Освіта	81877	79974	- 1903
Охорона здоров'я	55600	45621	- 9979
Культура	6759	6759	-
Спорт	3127	1541	-1588
ЖКГ	27665	14856	-12809
Разом:	174903	136161	-26279

На сьогоднішній день в Україні на місцевому рівні реальним джерелом інвестиційних ресурсів залишаються кошти бюджету розвитку. Структура бюджету розвитку місцевих бюджетів наведена в таблиці 2.10.7:

Джерела формування бюджету розвитку місцевих бюджетів	Напрями використання коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів
Кошти від відчуження майна, яке перебуває у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення	Внески органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності
Надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади	Капітальні вкладення, в тому числі капітальні вкладення по спільних проектах розвитку регіонів
Кошти від повернення позик та відсотки, сплачені за користування ними	
Кошти, що передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради	Погашення основної суми боргу місцевого самоврядування
Запозичення до бюджету розвитку	
Субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів	

Бюджет розвитку повинен стати дієвим важелем у здійсненні довгострокової програми соціально-економічного розвитку, наданим місцевій владі Бюджетним кодексом. Ресурси цього бюджету спрямовуються на розбудову місцевої соціальної та виробничої інфраструктури (доріг, сфери обслуговування) на реалізацію програм соціально-економічного розвитку, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності.

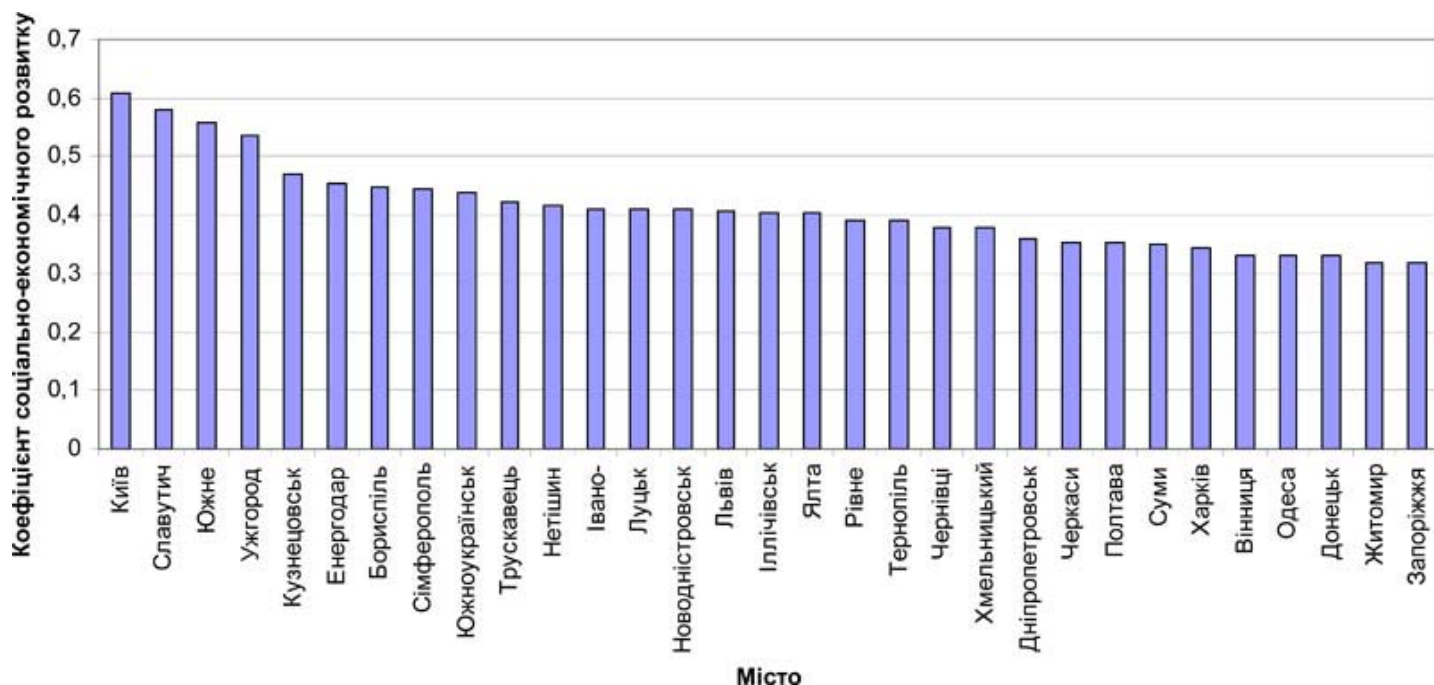
3. МІСЦЕ УЖГОРОДА СЕРЕД ІНШИХ МІСТ УКРАЇНИ ТА МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ

Місце кожного міста в загальнодержавній та регіональній системах розселення та економіки, ефективність інвестиційної політики місцевої влади визначаються певними показниками успішності і розвитку територіальних громад.

Згідно методології, рейтинговий бал виводиться, як середнє арифметичне показників (0 - min, 1 - max):

- 1) доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) на 1 мешканця, грн.;
- 2) кількість малих підприємств на 10 тис. мешканців;
- 3) середньомісячна зарплата працівників, грн.;
- 4) роздрібний товарооборот на 1 мешканця, грн.;
- 5) обсяг послуг, оплачених населенням, у розрахунку на 1 мешканця, грн.;
- 6) природний приріст на 1000 мешканців;
- 7) кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів на 1000 мешканців.

Рейтингом, проведеним аналітичним центром "Інституту Реформ" серед 176 міст України обласного значення, було визначено, що місто Ужгород увійшов у четвірку міст-лідерів України після Києва, Славутича та Южного і був віднесений до одних із найрозвиненіших обласних центрів Західної України. Рейтинг проводився у 2004 році. Таблиця 3.1.:

Про збереження позитивних тенденцій економічного та соціального розвитку міста Ужгород у 2007 році свідчить рейтингова оцінка міст і районів Закарпатської області за окремими показниками соціально-економічного розвитку. Аналіз показників проводився головним управлінням статистики у Закарпатській області. За проведеним рейтингом місто Ужгород зайняло 1 загальне місце серед міст та районів області, табл.3.2.:

Таблиця 3.2.

	Загальне місце		Сфера реального сектору		Сфера інвестиційної та ЗЕД		Сфера державних фінансів та фінансових результатів діяльності підприємств		Сфера соціального сектору		Сфера споживчого ринку	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
<i>Міста обласного значення</i>												
Ужгород	4	1	2	5	2	4	18	13	11	5	7	2
Берегово	16	3	16	6	1	1	6	5	18	9	17	6
Мукачево	1	7	1	4	8	9	8	9	3	11	5	4
Хуст	9	5	7	11	3	17	11	7	10	15	10	1
Чоп	2	15	6	16	10	5	7	15	1	3	1	17
<i>Адміністративні райони</i>												
Берегівський	18	18	15	17	11	10	17	18	17	18	18	18
Виноградівський	7	4	3	3	16	8	2	6	6	1	11	10
Мукачівський	8	2	8	8	9	16	3	2	7	4	6	3
Ужгородський	3	11	5	15	5	7	4	8	2	2	14	12
Іршавський	12	9	12	10	13	12	9	3	8	7	8	7
Тячівський	17	16	18	7	14	14	12	11	13	17	16	13
Хустський	6	12	11	13	4	15	16	10	4	6	4	9
В.Березнянський	13	13	17	2	15	11	1	17	16	14	12	8
Воловецький	10	14	4	1	17	13	5	16	14	16	9	15
Міжгірський	14	17	13	18	6	18	14	12	12	12	15	14
Перечинський	15	8	9	14	18	3	15	1	15	13	13	16
Рахівський	5	10	14	12	7	2	10	14	5	10	2	11
Свалявський	11	6	10	9	12	6	13	4	9	8	3	5

Цілком зрозуміло, що рейтингові дослідження не в повній мірі відображають реальний стан речей, не враховують багато факторів розвитку і життєдіяльності міст, тому їх слід віднести до якісних орієнтирів.

Саме тому робочою групою було здійснено експертне порівняння міст обласного значення Закарпаття, як на основі показників, так і якісне порівняння ряду характеристик і показників соціально-економічного розвитку (табл.3.3-3.5).

Таблиця 3.3.

	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) на одну особу в 2007 році на малих підприємствах, тис.грн.	Рівень споживання матеріальних благ, послуг (товарооборот підприємств роздрібної торгівлі та ресторанного господарства на одну особу в 2007 р., тис.грн.	Інвестиції в основний капітал на одну особу в 2007 році, тис.грн.	Забезпеченість населення підприємствами торгівлі та ресторанного господарства в 2007 році у розрахунку на 10 тис.осіб, одиниць
<i>По області</i>	<i>1,2</i>	<i>2,9</i>	<i>2,1</i>	<i>107</i>
м.Ужгород	4,5	11,6	7,3	196
м.Мукачево	2,4	8,2	2,8	159
м.Берегово	1,7	3,8	3,1	134
м.Хуст	1,8	5,3	1,2	146
м.Чоп	1,8	4,7	2,1	150

Таблиця 3.4.

	Кількість суб'єктів ЄДРПОУ (юридичних осіб та без статусу юридичної особи) на 10 тис.населення в 2007 році, одиниць	В тому числі кількість малих підприємств на 10 тис. населення в 2007 році, одиниць	Кількість фізичних осіб, зайнятих підприємницькою діяльністю за 2007 рік на 10 тис. населення, осіб	Обсяг виконаних будівельних робіт за 2007 рік на 1 особу, тис.грн.
<i>По області</i>	<i>160</i>	<i>63</i>	<i>463</i>	<i>396</i>
м.Ужгород	435	172	988	1677
м.Мукачево	220	124	580 ¹	872
м.Берегово	321	132	366 ¹	229
м.Хуст	219	107	400 ¹	1483
м.Чоп	251	77	540 ¹	-

Таблиця 3.5.

	Всього сплачено податків до бюджетів всіх рівнів за 2007 рік у розрахунку на 1 мешканця, грн.	В тому числі відраховано у місцевий бюджет (міський та обласний) за 2007 рік на 1 мешканця, грн.	Доходи населення (заробітна плата штатних працівників за грудень 2007 року), грн.	Видатки з бюджету міста за 2007 рік (з врахуванням дотації, субвенції) у розрахунку на 1 мешк., грн.
<i>По області</i>	<i>897</i>	<i>531</i>	<i>1370</i>	<i>1876</i>
м.Ужгород	2966	1484	1605	1780
м.Мукачево	1500	413	1409	2071
м.Берегово	1730	903	1004	1398
м.Хуст	1340	853	1050	1208
м.Чоп	2809	2322	1979	1521

Дані, наведені у порівняльних таблицях 3.3-3.5, складених на основі відомостей офіційної статистики, свідчать про лідируючі позиції м. Ужгорода у 2007 році з багатьох показників соціально-економічного розвитку в розрахунку на одного мешканця, що засвідчує про позитивну динаміку, як економічного зростання, так і підвищення добробуту і якості життя мешканців.

Дані щодо сплати податків і зборів до бюджетів всіх рівнів у 2007 році показують наступне: на 1 мешканця у м.Ужгороді сплачено податків у 3,3 рази більше, ніж в середньому на жителя області, що свідчить про позитивну динаміку розвитку підприємництва у місті, завдяки чому відбувається наповнення бюджетів всіх рівнів. Однак, видатки на 1 мешканця з бюджету міста є нижчими, ніж в середньому по області (94,8 відс.), що спричинює постійне недофінансування галузей освіта, культура, охорона здоров'я, розвиток спорту та ЖКГ. Такий стан справ свідчить про недосконалість бюджетного законодавства в Україні. Хронічне недофінансування бюджетної сфери, житлово-комунального господарства негативно позначається *на якості життя ужгородців*.

Якість життя - це системне поняття, що відображає в співставній у просторі та часі формі ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини, оцінюваний, як за рівнем задоволеності людиною своїм життям за її власною суб'єктивною самооцінкою, так і вимірний компетентними та інформованими фахівцями - за набором об'єктивних показників, індикаторів і характеристик. У визначенні показників соціально-економічного розвитку міста суттєва роль належить і такій важко оцінюваній характеристиці як *культурне життя мешканців*. Стійка динаміка економічного розвитку міста і регіону можлива лише за умови постійного вдосконалення освітньо-культурного життя громад. Будь-які економічні перетворення неефективні без повноцінного задоволення культурних потреб територіальних громад.

На рівні міста доцільно створювати всі умови для реалізації принципу економічного самовизначення і самоутвердження особи, підприємницької свободи і можливості творчої діяльності кожного з тим, щоб здібна і працелюбна людина досягала в суспільстві вищого соціального статусу. Вдосконалення особи повинно розглядатися місцевою владою, як мета і як одна з рушійних сил розвитку громади. Розвиток міст повинен бути в свою чергу, орієнтований на створення необхідних умов для гідного життя мешканців, підвищення його рівня і якості. Тому оцінку результатів соціально-економічного розвитку доцільно проводити на основі нових критеріїв, показників, індикаторів і нормативів, що виражають ці умови. *Отже, концептуальні основи ефективного стратегічного управління розвитком міста нерозривно пов'язані з формуванням умов, що забезпечують високий рівень і добробуту, і якості життя мешканців.*

Головний компонент соціально-економічного розвитку - це відтворювання самої людини із створенням всієї інфраструктури її життєзабезпечення і життєдіяльності, а також умов для вільного розвитку. Ці підходи дозволяють виробити нові орієнтири і напрями розвитку міста, визначити пріоритетні цілі та фактори розвитку, розробити механізми і технології стратегічного управління розвитком міста. Отже, основним завданням у політиці влади всіх рівнів влади є забезпечення постійного підвищення якості життя громад на основі розвитку економіки та запровадження стратегічного управління, частиною якого є стратегічне планування.

На розвиток міста Ужгорода мають одночасний і постійний вплив діюче на Україні бюджетне та податкове законодавство, міська і обласна влади, підприємницькі та бізнесові кола, громадські і релігійні організації, окремі зацікавлені групи громади. У всіх у них існують власне бачення і цілі розвитку міста. ***Завданням Стратегії розвитку м. Ужгорода саме і є виробити спільне Бачення та стратегічні пріоритети і способи їх досягнення, які б були консолідованим результатом усіх зацікавлених груп громади міста. При цьому не можна не враховувати національні, культурні, соціально-психологічні та ментальні підприємницькі особливості зацікавлених груп громади міста.***

4. КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ УЖГОРОДА (СВОТ-АНАЛІЗ)

Стратегічний план розвитку міста Ужгород базується на врахуванні конкурентних переваг та обмежень, які представлені у вигляді СВОТ-аналізу (таблиця 4.1.).

Таблиця 4.1.

Результати СВОТ-аналізу у розрізі потенціалів міста

Природно-ресурсний потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• наявність мінеральних сировинних ресурсів; • наявність джерел та свердловин мінеральних вод.	• обмеженість земельних ресурсів; • практична відсутність власних енергетичних ресурсів; • неналежний стан зелених зон, парків по причині хронічного недофінансування потреб на їх догляд та відновлення; недостатній контроль та недостатня ефективність діючих у країні штрафних санкцій для порушників, що завдають шкоду, знищують природні ресурси міста (дерева, зелені зони).
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• можливість використання гідроресурсів, сонячної енергії в енергетичних цілях; • використання природно-ресурсного потенціалу у розвитку рекреаційно-туристичної сфери.	• нестабільність законодавчої та нормативно-правової бази, особливо у частині ліцензування використання мінерально-сировинних ресурсів.
Людський потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• високий індекс людського розвитку; • збереження позитивної динаміки народжуваності; • висока мобільність та адаптивність населення, сформована система мотиваційних установок населення; • різноманітний етнічний склад населення, багатство культурної спадщини; • високий рівень освіти; • історично сформовані зв'язки населення з прикордонними країнами.	• високий рівень зовнішньої міграції; • низькі державні соціальні стандарти; • відсутність достатніх доходів для забезпечення високої якості життя (освіта, охорона здоров'я, культура).
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• забезпечення демографічної стабільності шляхом підвищення стандартів життя; • підвищення культури населення щодо здорового способу життя; • покращення якості медичних послуг; вдосконалення системи освіти, її децентралізація, підготовка кадрів буде здійснюватися за запитами суспільства; підвищення якості трудового потенціалу за рахунок створення кваліфікованих робочих місць за рахунок відродження профтехосвіти.	• політична дестабілізація та неспроможність влади приймати узгоджені рішення на різних рівнях влади; • збереження низьких державних соціальних стандартів; • зниження народжуваності, "старіння" міста з точки зору вікового складу населення; • масове звільнення працюючих в результаті економічної кризи.

Туристичний потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• наявність об'єктів історико-культурної спадщини: пам'яток архітектури, культури, монументального мистецтва та археології; • наявність унікальних туристично-рекреаційних продуктів (в т.ч. національні традиції та промисли, фестивалі). • сприятливе географічне розташування для залучення іноземних туристів; • позитивна динаміка розбудови матеріально-технічної туристичної бази (в т.ч. сучасного рівня); • щорічне проведення міжнародної виставки "Закарпаття – Туревроцентр".	• технічна зношеність транспортної інфраструктури; • недостатній рівень використання наявних джерел мінеральних вод.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• розвиток туризму на основі культурно-історичних цінностей; • вдосконалення законодавства щодо розвитку туризму; • створення при консульствах України за кордоном державних туристичних офісів; • реалізація регіональної програми розвитку туризму та рекреації; • зростання інвестиційних пропозицій щодо розбудови туристично-рекреаційних комплексів; • захист, збереження історичної спадщини, відродження історичних пам'яток; зростання позитивного іміджу держави.	• погіршення екологічної ситуації, в т.ч. внаслідок впливу техногенних факторів; • висока конкуренція з боку сусідніх регіонів та країн.
Стан навколишнього природного середовища та рівень природно-техногенної безпеки	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• наявність унікальних природних зон на території міста (історичних парків-пам'яток загальнодержавного та місцевого значення); • порівняно незабруднене навколишнє середовище та відносно стабільна екологічна ситуація; • діяльність орієнтованих на дослідження навколишнього середовища неприбуткових організацій; • наявність регіональних та державних цільових природоохоронних програм, у т.ч. протиаварійних.	• зростання забруднення поверхневих вод внаслідок скидання неочищених стоків у річку та водойми, що пов'язано з фізичним та моральним зносом водопровідно-каналізаційних систем; • низька якість дорожнього покриття в місті; • відсутність системи переробки та утилізації побутових відходів; • збільшення викидів шкідливих речовин в атмосферу як стаціонарними, так і пересувними джерелами забруднення; • недостатній рівень екологічної культури господарюючих суб'єктів та населення; • незадовільний стан зелених зон в місті; особливість кліматично-метеорологічних умов, що негативно позначається на стані атмосферного повітря.

<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• активізація розвитку екологічно спрямованого підприємництва, зокрема, в сфері комплексного використання ресурсів, переробки та утилізації відходів, альтернативної енергетики; • застосування енерго-, ресурсо- та природозберігаючих технологій та впровадження екологічних підходів у водокористуванні; • поглиблення зв'язків між владними структурами та науковими установами в галузі екологічної безпеки та природокористування; • поглиблення прикордонного співробітництва щодо вирішення спільних екологічних проблем.	• скорочення площ зелених зон міста; • перенесення шкідливих речовин річкою Уж з Перечинського та Ужгородського районів; • розходження національних законодавств різних країн у сфері охорони навколишнього середовища; • хронічне недофінансування державних, галузевих та регіональних екологічних програм; • хронічне недофінансування водопровідно-каналізаційного господарства, автодоріг та внутріквартальних територій.
Економічний потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• інвестиційна провабливість регіону; • високий розвиток ділової активності населення; • наявність розвинутої бізнес-інфраструктури та фінансових послуг; • розгалужена видова структура економіки; • наявність підприємств малого та середнього бізнесу, які мають перспективу розвитку у будівельній, легкій, транспортній, меблевій, деревообробній промисловостях; • інженерно-комунікаційна доступність до європейських ринків; • розвинена телекомунікаційна інфраструктура	• низький рівень інноваційної діяльності; • низьке використання виробничих потужностей; • залежність виробництв від давальницької сировини; • дефіцит висококваліфікованих працівників інженерних та робітничих професій; • моральний та фізичний знос обладнання на промислових підприємствах, мереж водо та тепlopостачання; • низький рівень впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій в обробній промисловості та ЖКГ.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• розвиток нових виробництв у результаті реалізації нових інвестиційних проєктів; • зацікавленість потенційних іноземних інвесторів у спорудженні об'єктів переробки та утилізації побутових та промислових відходів; • державна фінансова підтримка проєктів підвищення надійності енергозабезпечення; • зростання кількості високотехнологічних інноваційно активних підприємств; • розвиток кластерів; • розвиток екологічно чистих виробництв; • посилення євроінтеграційних процесів у зв'язку із наближенням кордону ЄС, у т. ч. збільшення фінансування з фондів ЄС.	• нерозвиненість внутрішнього ринку, низька купівельна спроможність населення; • конкуренція з боку інших регіонів та країн; • нестабільна політична ситуація в Україні; • ввезення контрабандної продукції; • недосконалість законодавства у сфері ліцензування; • недосконалість фінансово-організаційних інструментів місцевого розвитку (бюджет міста, програмно-цільовий метод) та неприйняття прогресивних змін до законодавства України (Бюджетного, Податкового Кодексів).

Науково-технічний потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• наявність підприємств, що готові випускати висотехнологічну продукцію; • високий рівень впровадження техніко-технологічних та інших інновацій у машинобудуванні, приладобудуванні, нових методик лікування у лікувально-оздоровчих закладах; • розвинена інституційна система навчання персоналу.	• низький рівень розвитку матеріально-технічної бази фундаментальних наукових досліджень; • низький обсяг і рівень прикладних наукових досліджень і розробок, винахідницької та раціоналізаторської робіт; • недосконала структура наукових і науково-технічних робіт; • відсутність мереж науково-дослідних установ та господарюючих суб'єктів області, які б забезпечували цикл „наукова розробка – впровадження”; відсутність інноваційної інфраструктури; • висока залежність від коштів іноземних інвесторів.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• розвиток нових наукоємних видів інноваційної економічної діяльності; • формування інноваційної інфраструктури, мереж науково-дослідних установ та господарюючих суб'єктів області, які б забезпечували цикл „наукова розробка – впровадження”; • зростання можливостей фінансування прикладних наукових досліджень і розробок у випадку законодавчого забезпечення пільг на інноваційну діяльність; • використання можливостей співробітництва науково – дослідних секторів наукових установ області з фондами Європейського Союзу, у т.ч. співпраці з прикордонними країнами.	• висока конкуренція високотехнологічної та інноваційної продукції з боку розвинених країн; • недостатність державної підтримки наукової та інноваційної діяльності; • нестабільність законодавства стосовно інноваційно-інвестиційної діяльності; • міграція за кордон наукової еліти, активних та кваліфікованих кадрів.
Інституційний потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• лібералізація підприємницької діяльності (створення єдиних реєстраційних та дозвільних офісів); • високий рівень ділової активності; • порівняно висока частка малого підприємництва у податкових надходженнях, виробництві товарів, робіт, послуг, зайнятості населення, господарюючих суб'єктів; • наявність ринкової інфраструктури; • високий рівень розвитку інституту власності; • розгалужена фінансово-кредитна мережа; наявна мережа громадських інституцій підтримки розвитку регіону.	• високий рівень державної централізації; • слабка система корпоративного управління; • недостатня розвиненість місцевих фінансових структур; • не сформованість кластерних систем.

<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• формування кластерів; • залучення капіталу заробітчач через інститути підтримки малого бізнесу; • створення фондового ринку; • створення системи впливу громадянського суспільства на інституційну підтримку економіки, розвитку регіону; • запровадження механізмів здорової конкуренції та поступової ліквідації тіньового сектору; • налагодження ефективної співпраці з агентствами розвитку території та громадськими організаціями; • застосування інструментарію стратегічного управління для розвитку міста.	• надмірна централізація системи державного управління; • нестабільність та непередбачуваність змін законодавства у частині оподаткування та господарської діяльності підприємницьких структур; • неспроможність приймати узгоджені рішення на різних рівнях влади; • неузгодженість інтересів державного управління та місцевого самоврядування.
Просторово-економічний потенціал	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• вигідне географічне положення; • високий рівень забезпеченості соціальною та виробничою інфраструктурою, доступі до комунікацій, освітньо-культурних послуг; • просторовий баланс у розміщенні промислових та зелених зон; • розгалужена система транспорту та телекомунікацій; • наявність досвіду зонування територій, принципів формування засад їх розвитку.	• відсутність програми дій щодо реконструкції та розбудови центральної частини міста; • низька якість транспортної інфраструктури (дорожнього покриття); • відсутність просторового планування використання землі.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• розширення зовнішньоекономічних зв'язків, розвиток транскордонного співробітництва; • можливість прискореної інтеграції в європейські структури; • залучення міжнародної технічної допомоги структур ЄС.	• високий ризик виникнення природних стихійних явищ, що створює небезпеку життєдіяльності населення.
Комунальна інфраструктура	
<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
• готовність міської влади вирішувати проблеми у сфері розвитку комунальної інфраструктури.	• застарілий житловий фонд; • значний знос основних мереж тепло-водопостачання та водовідведення; • поганий стан доріг (у тому числі при будинкових); • низька якість послуг, які надаються житлово-експлуатаційними установами; • відсутність підприємств з переробки відходів; • низький рівень культури мешканців у поводженні з ТПВ; • недостатність фінансових ресурсів;

	• відсутність цільового державного фінансування розвитку комунальних послуг; • недосконалість системи управління комунальною інфраструктурою; • низький рівень впровадження сучасних енергозберігаючих заходів; • відсутність сучасних форм управління ЖКГ.
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
• участь комунальних підприємств міста у загальнодержавних програмах; • позитивні зміни у законодавстві; • створення конкуренції на ринку комунальних послуг, обслуговування та ремонту житла; • отримання зовнішніх фінансових можливостей на впровадження європейських екологічних проектів та модернізацію комунальної сфери.	• складний механізм доступу до централізованих капіталовкладень; • складні механізми та високі позичкові ставки у фінансових установах; • нестабільність законодавства; • інфляція та подорожчання енергоносіїв; • запровадження високих норм та стандартів у галузі екології без фінансових компенсацій на проведення модернізації.

На підставі здійсненого СВОТ-аналізу до **основних конкурентних переваг** розвитку міста можна віднести:

- вигідне географічне положення, близькість до європейських країн;
- підприємницька активність населення;
- високий рівень людського розвитку;
- висока трудова мобільність населення;
- висока інвестиційна привабливість регіону;
- розгалужена транспортна та телекомунікаційна мережа;
- порівняно низький рівень антропогенного забруднення довкілля;

Поряд з існуванням зазначених переваг суттєвий вплив на економічні, соціальні та екологічні процеси мають наступні **обмеження**:

- дефіцит вільних земельних ділянок;
- залежність економіки від поставок енергоносіїв;
- дефіцит внутрішніх фінансово-кредитних ресурсів;
- збереження низьких державних соціальних стандартів;
- недосконалість фінансово-організаційних інструментів місцевого розвитку (бюджет міста, програмно-цільовий метод);
- кризові прояви в економіці країни та світі.

Подальше Стратегічне планування передбачає, що розвиток міста буде здійснюватися через:

1. **Розвиток Сильних сторін міста;**
2. **Використання існуючих Можливостей та створення нових;**
3. **Врахування Слабких сторін, ліквідацію частини з них або перетворення їх на Сильні;**
4. **Нейтралізацію Загроз (Обмежень).**

5.БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО УЖГОРОДА, МІСІЯ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

Ужгород – адміністративний, освітньо-науковий, фінансово-економічний, транспортний, туристичний, культурний і духовний центр Закарпаття, одне з найдревніших і найпривабливіших міст України і Центральної Європи, в якому збережені та відновлені історико-архітектурне і зелене середовище, що створюють гармонійний життєвий простір, продовжують розвиватися вікові традиції мирного життя багатонаціональної громади.

Екологічно чисте, квітуче, гостинне і затишне місто з одним із найвищих у країні рівнів життя, розвинутими муніципальною інфраструктурою та сферою послуг, місце комфортного і безпечного проживання, незабутнього гостювання та справдження надій.

МІСІЯ МІСТА

Місія Ужгорода полягає в тому, щоб на основі досягнення узгодженості і гармонійності економічної, соціальної і екологічної складових його розвитку забезпечувати **стале зростання рівня і якості життя всіх мешканців міста** через рівно доступні можливості для задоволення матеріальних, житлових, соціально-культурних і духовних потреб **за рахунок:**

- Партнерської співпраці міської влади, громадськості і бізнесових кіл.
- Сприяння діловій активності, підприємництву, розвитку туризму та залучення інвестицій.
- Вдосконалення і розвитку системи надання послуг у сферах освіти, охорони здоров'я та формування здорового способу життя, соціального захисту, культури і духовного розвитку, спорту і молодіжної політики, захисту сім'ї та дітей.
- Реформування міського житлово-комунального господарства на ринкових засадах.
- Ефективного вирішення найактуальніших проблем: дорожньо-транспортної, збору та утилізації відходів, зношеності комунальних інженерних мереж, благоустрою територій.
- Досягнення нової якості муніципального управління.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ (ЦІЛІ)

Пріоритет 1. Розвиток людини та якісне вдосконалення систем освіти, охорони здоров'я, соціального захисту і духовно-культурної сфери.

Пріоритет 2. Підтримка розвитку підприємництва, інноваційної та конкурентоспроможної економіки міста.

Пріоритет 3. Реформування житлово-комунального господарства на засадах ринкових відносин та підвищення якості муніципальних послуг.

Пріоритет 4. Реконструкція і будівництво доріг та технічних інженерних мереж і систем міста.

Пріоритет 5. Розвиток сфер туризму, рекреації і оздоровлення на основі збереження історико-архітектурної спадщини і охорони довкілля.

6. СТРАТЕГІЧНІ (ПРІОРИТЕТНІ) ТА ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ

1. РОЗВИТОК ЛЮДИНИ ТА ЯКІСНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ ОСВІТИ, ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ І ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Операційна ціль: Формування здорового способу життя та доступу до високих стандартів медичного обслуговування

Основні операційні дії:

- активізація та об'єднання зусиль влади та громадськості у формуванні здорового способу життя;
- пропагування здорового способу життя в школах, середніх та вищих навчальних закладах, розвиток фізичної культури та спорту,
- пропагування здорового харчування населення; скорочення споживання алкогольних напоїв, тютюнових виробів, здійснення контролю за якістю виробів, запобігання вживання наркотичних речовин, звільнення робочих та громадських місць від тютюнового диму;
- запровадження системи контролю за ввезенням генетично-модифікованих організмів та продуктів, а також інвазійних видів та алергенів, проведення інформаційної роботи серед населення, вжиття заходів по боротьбі з ними;
- розвиток мережі стадіонів, спортивно-оздоровчих центрів, спортмайданчиків, басейнів для масових занять фізкультурою і спортом та оздоровлення;
- створення мережі міських центрів здоров'я та фізичної реабілітації;
- створення центрів психологічної підтримки для тяжкохворих людей та членів їх родин;
- забезпечити оснащеність навчальних закладів та закладів фізичної культури і спорту необхідним інвентарем та обладнанням;
- сприяти реалізації заходів щодо зниження рівня захворювань; проводити профілактичну роботу серед населення, інформування щодо необхідності проведення постійних медичних оглядів;
- підвищити рівень медичної допомоги, в т.ч. швидкої допомоги, запровадити нові медичні технології, поширення лікарняної каси;
- підвищити доступність медичної допомоги для вразливих верств населення, забезпечити зниження малюкової смертності;
- здійснити капітальний ремонт медичних закладів міста.

Операційна ціль: Забезпечення доступу до високоякісної освіти

Основні операційні дії:

- забезпечити постійне підвищення якості шкільної освіти;

- удосконалити мережу освітніх закладів, підготовку спеціалістів у закладах професійно-технічної та вищої освіти здійснювати відповідно до потреб ринку праці;
- активно використовувати освітньо-науковий потенціал для розв'язання економічних та соціальних проблем міста;
- розширити підготовку у сфері інформаційних технологій, забезпечити підключення всіх шкіл до мережі Інтернет;
- створити умови для будівництва у місті приватних шкіл, приватних дитячих садочків;
- побудувати школу сучасного типу "Школа майбутнього" із залученням коштів Держбюджету України та інвесторів.

Операційна ціль: Створення соціально-безпечного середовища та соціальна підтримка вразливих верств населення

Основні операційні дії:

- сприяти розвитку учнівського самоврядування у освітніх закладах міста, залучати молодих людей до вирішення проблем міста та вироблення державної молодіжної політики, залучати молодіжні громадські організації до реалізації державної молодіжної політики;
- забезпечити дотримання прав дітей та унеможливити асоціальну поведінку та скоєння злочинів;
- визначити джерела соціальної напруги та вирішувати проблему з людьми без постійного місця проживання;
- покращити в місті криміногенну ситуацію;
- розробити програму соціальної підтримки для груп ризику та визначити шляхи їх інтеграції у суспільство;
- посилити соціальне партнерство та відчуття приналежності до громади міста, що посилює системи культурного, освітнього, соціального захисту та систему охорони здоров'я;
- збільшити фінансування програм соціального захисту інвалідів, дітей-сиріт, малозабезпечених за рахунок місцевих бюджетів та залучених коштів;
- розробка і реалізація програми будівництва доступного житла для молодих сімей та соціального житла для малозабезпечених сімей;
- підтримувати життєздатність осіб з обмеженими фізичними можливостями шляхом створення умов їх адаптації до суспільного життя;
- розширювати мережу дитячих будинків сімейного типу, всебічна підтримка дітей-сиріт, їх працевлаштування, забезпечення їх соціальним житлом;
- створення мережі Центрів психологічної підтримки вразливих верств населення;
- підтримка громадських організацій.

Операційна ціль: Підвищення культури життя та розвиток спорту

Основні операційні дії:

- впровадити програми збереження історико-архітектурної спадщини, пам'яток міста, мережі культурних установ;
- забезпечити збереження самобутньої культури, традицій національностей, що проживають в місті;
- розвивати екологічну культуру населення;
- виховувати культуру поведінки;
- забезпечити розвиток фізкультури та спорту, підтримка фізичної реабілітації;
- провести реконструкцію Ужгородського палацу дітей та юнацтва ПАДІЮН;
- побудувати міський "Палац спорту", "Льодовий палац", "Центр фізичної реабілітації".

Операційна ціль: Розвиток соціальної інфраструктури

Основні операційні дії:

- розвивати соціально-збалансовану соціально-культурну інфраструктуру;
- вдосконалювати інфраструктуру освітніх закладів, проводити реконструкцію дитячих дошкільних закладів, шкіл міста з будівництвом мансардних поверхів у зв'язку з зростанням кількості дітей, учнів;
- оптимізувати інфраструктуру систем охорони здоров'я та соціальної підтримки;
- забезпечити доступність інвалідів та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної, інженерно-транспортної інфраструктур міста;
- вдосконалити інфраструктуру закладів культури, проведення дозвілля та спортивних закладів.

Операційна ціль: Формування нової якості суспільних послуг

Основні операційні дії:

- створити підрозділ стратегічного управління у структурі виконавчого комітету Ужгородської міської ради, як центр стратегічного просторового планування;
- сприяння співпраці влади, бізнесу, громадських організацій у вирішенні проблем міста, прийнятті рішень щодо реалізації важливих суспільних проектів;
- підготувати систему управління містом до сертифікації згідно з нормами ISO 9001.

2. ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ІННОВАЦІЙНОЇ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ МІСТА

Операційна ціль: Підвищення іміджу Ужгорода як стратегічно-привабливого обласного центру України на кордоні з ЄС

Основні операційні дії:

- формування позитивного іміджу міста через мережу Інтернет;
- підвищення престижу на світовій арені через організацію та проведення в Ужгороді міжнародних конференцій, форумів, виставок, симпозіумів;
- використання діючих зв'язків з консульськими установами, міжнародними організаціями та містами-побратимами з метою популяризації Ужгорода;
- запровадити в місті податок на публічну рекламу назв закладів, виконаних іноземною мовою.

Операційна ціль: Поглиблення транскордонної та єврорегіональної співпраці

Основні операційні дії:

- розширення бізнес-контактів з іноземними країнами, в т.ч. співробітництво та обмін інформацією з Закарпатською ТПП;
- створити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій;
- активна участь міської ради в реалізації на території міста нових проектів, що мають важливе для міста соціально-економічне та екологічне значення;
- тісна співпраця з містами-побратимами;
- участь у програмах ЄС в Україні, у програмах Карпатського Євро регіону;
- реалізація проекту створення у місті Ужгород "Будинку Європи".

Операційна ціль: Підтримка підприємництва, формування інноваційної та конкурентоспроможної економіки

Основні операційні дії:

- забезпечувати сприятливе середовище для ведення бізнесу та вкладання інвестицій;
- підвищення інноваційного рівня економіки на основі енерго- та ресурсозбереження, екологічно чистих технологій;
- залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у розвиток екологічно-безпечних виробництв;
- подальше формування та розширення ринкової інфраструктури підтримки підприємництва, сфери торгівлі та послуг, розвиток фінансової інфраструктури та фінансового посередництва;

- сприяння виходу внутрішнього товаровиробника на зовнішні ринки, міжрегіональній кооперації;
- формувати та підтримувати мережу структур розвитку та підтримки підприємництва;
- реалізація проекту створення інноваційного парку;
- створити сприятливі умови для формування і розвитку кластерів, які поєднуюватимуть інтереси всіх учасників: науку, бізнес.

3. РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА ЗАСАДАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Операційна ціль: Формування повноцінного життєвого просторового комплексу промислових, житлових та зелених зон

Основні операційні дії:

- розробити новий генеральний план міста відповідно до нових потреб міста з розширенням меж на період 30-40 років. З цією метою на основі відкритості, беручи до уваги Концепцію реформи адміністративно-територіального устрою в Україні розробити проектні завдання по розробці генплану міста;
- вирішувати винятково на конкурсній основі питання забудови в місті, створення постійно-діючого конкурсу архітектурних ідей на стадії перед проектних розробок, публічний розгляд перед проектних розробок, інвестиційні проектні пропозиції продавати через аукціон;
- покращити благоустрій міста, вирішити питання освітлення міських вулиць, житлових кварталів та забезпечення потреб у громадських збиральнях;
- відновлення зелених зон, зеленої архітектури міста із залученням ландшафтних дизайнерів;
- впровадити програми збереження зелених зон міста, провести інвентаризацію зелених зон та озеленених територій;
- сприяти закріпленню за об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків прибудинкових територій з метою належного утримання територій та забезпечення комфортного проживання мешканців;
- забезпечити впорядкування кладовищ, вирішити питання довідведення землі під розміщення нового міського кладовища для здійснення захоронень.

Операційна ціль: Забезпечення ужгородців комфортним та якісним житлом

Основні операційні дії:

- заохочувати нове будівництво житла у місті та проведення реконструкції зношеного житлового фонду;
- пристосувати житлове середовище до потреб людей-інвалідів;
- забезпечити розвиток соціального житла для малозабезпечених та людей, що потребують соціального захисту;

- стимулювання створення ефективного власника житла.

Операційна ціль: Реформування житлово-комунального господарства міста

Основні операційні дії:

- запровадити конкурентне середовище у сферу ЖКГ, сприяння розвитку нових ринків водопостачання та енергопостачання;
- реформування житлово-комунального господарства, розвиток нових форм управління житлом;
- забезпечити активізацію процесу створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та здійснення реорганізації ЖРЕРів;
- розробити прозору тарифну політику.

Операційна ціль: Запровадження програми енергозбереження в ЖКГ, освітніх та медичних закладах міста:

- розробити Програму підвищення енергоефективності, енергоощадності в ЖКГ;
- розробка енергетичних паспортів споруд та житлових будинків;
- впроваджувати у під'їздах житлових будинків енергозберігаючі лампочки та систему включення світла за допомогою датчиків;
- модернізація інфраструктури ЖКГ на основі енергозбереження;
- модернізація мереж водопостачання і водовідведення з урахуванням енергозберігаючих технологій з метою забезпечення кращого водопостачання міста;
- перехід з "контр резервуарної" на "резервуарну" систему з метою цілодобового водозабезпечення потреб міста;
- перехід на індивідуальне теплозабезпечення;
- застосування теплоізоляції у житловому господарстві;
- модернізація теплозабезпечення в освітньо-виховних та медичних закладах міста (будівництво індивідуальних котелень);
- впровадження комплексної системи управління енергозбереженням в освітніх та медичних закладах міста;
- створення енергосервісної компанії.

Операційна ціль: Залучення фінансових ресурсів для розвитку ЖКГ та комунальної інфраструктури:

- запровадження міською радою сучасних методів планування та фінансування капітальних інвестицій на розвиток комунальної інфраструктури;
- забезпечити розробку інвестиційних пропозицій, бізнес-планів для кожного з комунальних підприємств з метою залучення зовнішніх або внутрішніх ресурсів;
- вивчити питання концесії або приватизації підприємств, що надають комунальні послуги та створення нових структур господарювання на основі об'єднання комунальної власності та приватного капіталу;
- пошук джерел наповнення бюджету розвитку міста, внесення законодавчих ініціатив територіальної громади.

4. РЕКОНСТРУКЦІЯ І БУДІВНИЦТВО ДОРІГ, ТЕХНІЧНИХ ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ І СИСТЕМ МІСТА

Операційна ціль: Залучення фінансових ресурсів для проведення капітального ремонту доріг та прибудинкових проїздів:

- запровадження міською радою сучасних методів планування та фінансування капітальних інвестицій у транспортну інфраструктуру міста;
- пошук джерел наповнення бюджету розвитку міста;
- здійснити капітальний ремонт транспортної інфраструктури міста;
- будівництво нових транспортних розв'язок (об'їзної дороги та нових доріг у новозбудованих мікрорайонах міста);
- підготовка спільних проектів з неприбутковими екологічними громадськими організаціями міста з метою залучення коштів ЄС на капітальний ремонт транспортної інфраструктури для покращення екологічного стану на кордоні з ЄС.

Операційна ціль: Проведення реконструкції інженерних мереж і систем міста:

- пошук джерел фінансування капітальних інвестицій на розвиток інженерних мереж міста;
- проведення реконструкції інженерних мереж та будівництво нових мереж у новозбудованих районах міста;
- реконструкція застарілої системи електрозабезпечення, що включатиме будівництво у районах чехословацької забудови 20-30 років та забудови 60-70 років ХХ ст. нових високої потужності трансформаторних підстанцій з заміною кабелів та проводок у житлових будинках.

5. РОЗВИТОК СФЕР ТУРИЗМУ, РЕКРЕАЦІЇ І ОЗДОРОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ І ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Операційна ціль: Збереження історико-архітектурної неповторності

Основні операційні дії:

- розвивати місто, охороняючи його історичне архітектурне обличчя, зберігати неповторність історичного центру Ужгорода, архітектурно-містобудівельного ансамблю "Малий та Великий Галагов", підвищувати привабливість міста для туристів;
- здійснення оновлення пам'ятників, погрудь, меморіальних дошок;
- прийняття на баланс громади міста Ужгородського замку та музеїв, розміщених на території міста, що належать на сьогодні до обласного комунального майна; проводити реконструкцію та реставрацію історико-архітектурних пам'яток (Ужгородського замку, Ратуші), що збереглися з древнього міста;

- стимулювати проведення у Ужгородському замку, центральній частині міста культурних заходів, які сприятимуть ширшому міжнародному визнанню міста з тисячолітньою історією;

Операційна ціль: Відродження та широке використання культурних та природних особливостей

Основні операційні дії:

- збереження та піклування про найцінніші природні території (парки, сквери), пристосовуючи їх для проведення дозвілля та розваг;
- стимулювати проведення у місті культурних заходів, фольклорних фестивалів, міжнародних туристичних виставок-ярмарок, які сприяють ширшому міжнародному визнанню;
- розвиток видів туризму: екскурсійно-пізнавального, культурно-етнографічного, сентиментального, конгрес-туризму, молодіжного, дитячого та спортивно-оздоровчого;
- поширення інформації про історико-культурні цінності та вдосконалити юридичні механізми для їх збереження;
- створення туристичного іміджу міста через видатні імена, культурну спадщину, зв'язки з діаспорою;
- розвиток інфраструктури та середовища культури і народної творчості, виготовлення сувенірної продукції з символікою міста.

Операційна ціль: Розвиток туристичної інфраструктури та підготовка спеціалістів

Основні операційні дії:

- сприяння внутрішнім та іноземним інвесторам у реалізації проектів у туристичній галузі: будівництво сучасних готельних закладів, туристично-рекреаційних комплексів з використанням наявних джерел мінеральних вод;
- сприяти створенню рекламно-інформаційного продукту, підтримка міського туристично-інформаційного центру в м. Ужгороді;
- підтримка розвитку дитячого юнацького туризму у місті;
- забезпечення підвищення якості надання послуг суб'єктами туристичної діяльності шляхом проведення обов'язкової сертифікації готельних і туристичних послуг;
- впровадження системи підготовки спеціалістів із здійсненням аналізу потреб туристичного ринку (гідів, екскурсоводів, туристичних менеджерів, працівників сфери обслуговування).

Операційна ціль: Створення цивілізованої інфраструктури відпочинку та охорона довкілля

Основні операційні дії:

- сприяти будівництву в районі Боздоського парку сучасного водно-оздоровчого комплексу з використанням наявних джерел мінеральних вод;

- облаштування громадських зон відпочинку, озеленення міста, забезпечити зручний відпочинок жителів міста у парках, басейнах, на річці Уж;
- розчистка русла ріки, захист від паводків, посухи на річці Уж, забезпечити її рекреаційне значення, налагодження співпраці в даному напрямку з територією Ужанського басейну;
- стабілізування водного режиму території міста, водозабезпечення та санітарно-очисної спроможності річки;
- протиерозійні та протизсувні заходи, рекультивація порушених територій;
- облаштування дитячих майданчиків у житлових кварталах міста;
- раціональне використання території міста, оптимізація транспортної схеми, регулювання транспортних потоків.
- розбудувати систему постійного моніторингу стану навколишнього природного середовища: атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів;
- прийняти участь у розробці та впровадженню спільних транскордонних природоохоронних програм.

Операційна ціль: Розвиток екологічно-безпечних виробництв, скорочення забруднень води, атмосферного повітря автотранспортом та ТПВ

Основні операційні дії:

- реалізація на території міста проектів екологічно-безпечних виробництв;
- запобігання техногенним катастрофам, масштабним аваріям у ЖКГ;
- реконструкція існуючої мережі централізованого водопостачання та водовідведення, модернізація очисних споруд, будівництво нових мереж з метою охоплення всіх районів міста;
- формування єдиної системи дощової каналізації з її попереднім очищенням в місцях випусків;
- здійснити заходи по скороченню шкідливих викидів автотранспортом у атмосферне повітря міста: будівництво об'їзного кільця, нових доріг та транспортних розв'язок, коригування транспортної схеми міста; вирішення питання будівництва підземних та наземних багаторівневих парковок; обмеження в'їзду транспортних засобів у центральну частину міста у вихідні та святкові дні; прийняття рішення про заборону експлуатації автомобілів, на яких не встановлені каталізатори дожигу;
- розробити генеральну схему санітарної очистки міста;
- запровадження роздільного сортування побутових відходів, будівництво підприємства з комплексної переробки відходів;
- забезпечити припинення практики планування і виділення ділянок для житлового і комерційного будівництва в місцях підвищеної екологічної небезпеки – в межах дії радіолокаційних систем, проходження високовольтних ліній.

7. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

Реалізація Стратегії потребує проведення інституційних перетворень в Україні та в її регіонах. Проведення державної регіональної політики буде тісно пов'язане з проведенням адміністративно-територіальної реформи. Забезпечуватиметься впровадження генеральної схеми планування територій, укрупнення територіальних громад, створення системи економічно та фінансово самодостатніх територіальних громад з урахуванням досвіду Європейського Союзу щодо адміністративно-територіального устрою.

Розвиток міста повинен бути орієнтований на створення необхідних умов для гідного життя мешканців, підвищення його рівня та якості. Тому оцінку результатів соціально-економічного розвитку доцільно проводити на основі нових критеріїв, показників, нормативів, індикаторів, що виражають ці умови. Отже концептуальні основи ефективного стратегічного управління розвитком міста нерозривно пов'язані з формуванням умов, що забезпечують високий рівень добробуту і якості життя мешканців.

Нова система управління стратегічним розвитком передбачає поетапне запровадження системного планування розвитку міста, складовими якого є стратегічне і просторове планування. Створення у структурі виконавчого комітету міської ради нового **підрозділу з стратегічного управління**, як центру стратегічного просторового планування та цільової організаційної структури - **експертного комітету з питань системного планування, реформ та моніторингу Стратегії**, які повинні забезпечити консолідацію зусиль різних рівнів влади та управління, приватного сектору та громадськості, а також здійснення контролю за реалізацією Стратегії. Експертний комітет буде дорадчо-консультативним утворенням Ужгородської міської ради, що складатиметься з провідних фахівців ради і виконкому та досвідчених експертів – представників громадськості і депутатського корпусу, діяльність яких пов'язана з регіональним та місцевим розвитком.

Головним завданням експертного комітету з питань системного планування, реформ та моніторингу Стратегії стане:

1. Систематизація, аналіз і узагальнення пропозицій до проекту „Стратегії розвитку міста Ужгород до 2015 року” на основі результатів роботи дорадчого комітету і робочої групи по стратегічному плануванню.
2. Підготовка пропозицій щодо формування Операційних програм Стратегії розвитку міста.
3. Розроблення системи показників та індикаторів реалізації Стратегії розвитку міста.
4. Проведення заходів з моніторингу реалізації Стратегії розвитку міста та представлення результатів на обговорення ради та виконкому (кожні півроку).

Завданням експертного комітету з питань системного планування, реформ та моніторингу Стратегії є розроблення проектів стратегічних рішень міської ради і виконкому з питань:

- земельної реформи і землекористування;
- розмежування земель комунальної і державної власності;
- встановлення меж міста;
- внесення змін до Генерального (просторового) плану розвитку міста;
- запровадження технологій геоінформаційних систем (ГІС) та електронного урядування в практику роботи виконкому і міської ради;
- розробки і реалізації стратегічних інвестиційних проектів і програм розвитку міста.

Механізм реалізації Стратегії являє собою комплексну багаторівневу систему програмних дій у територіальному, функціональному та часовому аспектах.

Виконання завдань та пріоритетні напрямки Стратегії фінансуватимуться за рахунок коштів Держбюджету України, бюджету міста, а також інших джерел. Конкретизація джерел фінансування в розрізі заходів буде задекларована в Угоді щодо регіонального розвитку, в якій у межах бюджетних призначень буде передбачено обсяги фінансування, що є підставою для врахування їх в державному та місцевому бюджетах на відповідний рік.

Фінансування заходів, які не будуть охоплені Угодою, забезпечуватимуться за рахунок поєднання фінансування з різних джерел: коштів міністерств і відомств, приватного сектору, коштів інвесторів та міжнародних організацій. Пріоритетним є формування фінансових джерел на основі державно-приватного партнерства.

Реалізація стратегічних напрямів Стратегії здійснюватиметься на основі консолідації зусиль у виробничій, науково-технічній, фінансовій, адміністративно-управлінській сфері із залученням науково-технічного та інноваційного потенціалу регіону, широкого кола промисловців та підприємців та використанням світових науково-інформаційних ресурсів.

Реалізація Стратегії забезпечить поліпшення соціальної, економічної та екологічної ситуації в місті. Базовою основою повинен стати суттєвий приплив інвестицій, в т.ч. з Державного бюджету України. До 2015 року місто має потенціал сформувати імідж міжнародного економічного та туристичного центру з значно покращеною екологічною ситуацією, транспортною та комунальною інфраструктурою.

8. МОНІТОРИНГ, КОНТРОЛЬ І МЕХАНІЗМ ВНЕСЕННЯ ЗМІН

Моніторинг Стратегії – це система заходів з аналізу, оцінки й контролю реалізації цілей Стратегії, спеціально організована і постійно діюча система аналізу статистичної звітності та здійснення альтернативних інформаційних заходів і діагностики стану та тенденцій розвитку міста.

Один раз на рік в рамках моніторингу експертний комітет з питань системного планування, реформ та моніторингу Стратегії спільно з створеним підрозділом з стратегічного управління виконавчого комітету міської ради, як центру стратегічного просторового планування повинен здійснювати перегляд стратегічних цілей і завдань, а також досягнень та труднощів, які виникали в ході реалізації Стратегії.

Звітність за показниками моніторингу необхідно проводити раз на рік. Основні індикатори реалізації Стратегії у розрізі стратегічних цілей наведено у таблиці 8.

Стратегія розвитку міста Ужгород до 2015 року залишається відкритою для внесення змін. Всі зацікавлені представники суспільства мають право на вільне ініціювання внесення пропозицій і рекомендацій у Стратегію.

Механізм внесення змін забезпечується координуючим органом - підрозділом з стратегічного управління виконавчого комітету міської ради, який здійснює:

- збір протягом року (до 1 листопада) пропозицій і рекомендацій зацікавлених сторін суспільства;
- врахування змін державних стратегічних пріоритетів, нормативно-правової бази, бюджетного та податкового законодавства;
- узагальнення пропозицій та рекомендацій, підготовку внесення змін чи доповнень у Стратегію та внесення пропозицій у плани соціального-економічного розвитку на наступний прогностичний рік відповідно до стратегічних цілей Стратегії, розробка програм та пілотних проектів;
- подання змін та доповнень на розгляд Моніторингового комітету, який їх розглядає, схвалює та рекомендує представити на затвердження на сесію міської ради.

Таблиця 8.

ІНДИКАТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ У РОЗРІЗІ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

1. РОЗВИТОК ЛЮДИНИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СФЕР ОСВІТИ, ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, КУЛЬТУРИ І СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**ПРОПОЗИЦІЇ:**

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Формування здорового способу життя та доступу до високих стандартів медичного обслуговування

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Активізація та об'єднання зусиль влади та громадськості у формуванні здорового способу життя;	Кількість прийнятих рішень влади, проведених спільних заходів	Відділ охорони здоров'я, ЗМІ
2. Пропагування здорового способу життя в школах, середніх та вищих навчальних закладах, розвиток фізичної культури та спорту	Кількість призовників до лав Збройних сил України Спортивні досягнення у змаганнях різного рівня Місце Ужгорода в обласному рейтингу спортивно-масової роботи Участь спортсменів у складі Збірних України в міжнародних змаганнях.	Військкомат, управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді, управління освіти
3. Пропагування здорового харчування населення; скорочення споживання алкогольних напоїв, тютюнових виробів, здійснення контролю за якістю виробів, запобігання вживання наркотичних речовин	Показники скорочення кількості хворих на алкоголізм, наркотично залежних Кількість харчових отруєнь	Відділ охорони здоров'я, управління освіти, управління економіки та підприємництва

4. Запровадження системи контролю за ввезенням генетично-модифікованих організмів та продуктів, а також інвазійних видів, проведення інформаційної роботи серед населення	Показники кількості проведених аналізів Кількість проведених інформаційних заходів	Відділ охорони здоров'я, Митна служба
5. Розвиток мережі стадіонів, спортивно-оздоровчих центрів, спортмайданчиків, басейнів для масових занять фізкультурою і спортом та оздоровлення	Вартість вкладених капітальних інвестицій Кількість відвідувачів	Управління освіти
6. Створення центрів здоров'я та фізичної реабілітації	Кількість відвідувачів	Відділ охорони здоров'я
7. Створення центрів психологічної підтримки для тяжкохворих людей та членів їх родин	Кількість відвідувачів	Відділ охорони здоров'я
8. Забезпечити оснащеність навчальних закладів та закладів фізичної культури і спорту необхідним інвентарем та обладнанням	Фінансування видатків на придбання спортінвентаря	Управління освіти, управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
9. Сприяти реалізації заходів щодо зниження рівня захворювань, проводити профілактичну роботу серед населення, інформування щодо необхідності проведення постійних медичних оглядів	Рівень смертності та народжуваності Кількість випадків захворювань	Відділ охорони здоров'я

10. Підвищити рівень медичної допомоги, в т.ч. швидкої, запровадити нові медичні технології, поширення лікарняної каси	Обсяги фінансування на медичне обладнання Кількість громадян, які звернулися по допомогу у медичні заклади Кількість членів лікарняної каси Кількість скарг на медичне обслуговування Кількість відгуків про роботу медиків	Відділ охорони здоров'я
11. Підвищити доступність медичної допомоги для вразливих верств населення, забезпечити зниження малюкової смертності	Тривалість життя Показники смертності серед малюків Обсяги фінансування на закупівлю медикаментів для лікування вразливих верств населення	Відділ охорони здоров'я
12. Здійснити капітальний ремонт медичних закладів міста	Обсяг капіталовкладень на медичну галузь	Відділ охорони здоров'я

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Забезпечення доступу до високоякісної освіти

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Забезпечити постійне підвищення якості шкільної освіти	Кількість призерів обласних та Всеукраїнських олімпіад серед школярів Кількість випускників з золотими медалями Частка населення віком 19 років і старше, що має вищу освіту	Управління освіти
2. Удосконалити мережу освітніх закладів, підготовку спеціалістів у закладах професійно-технічної та вищої освіти здійснювати відповідно до потреб ринку праці	Показники попиту та пропозиції на ринку праці висококваліфікованих працівників робітничих спеціальностей	Міський центр зайнятості
3. Активно використовувати освітньо-науковий потенціал для розв'язання економічних та соціальних проблем міста	Реалізація спільних інноваційних проектів наукових закладів та підприємств	Управління економіки та підприємництва

4. Розширити підготовку у сфері інформаційних технологій, вдосконалювати доступ до мережі Інтернет	Кількість підключених до мережі Інтернет	Відділ промисловості, транспорту та зв'язку
5. Створити умови для будівництва у місті приватних шкіл, дитячих садочків	Сума капітальних інвестицій Кількість дітей	Управління освіти
6. Побудувати школу сучасного типу "Школа майбутнього" із залученням коштів Держбюджету України	Сума капітальних інвестицій Кількість учнів	Управління освіти

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Створення соціально-безпечного середовища та соціальна підтримка вразливих верств населення

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Сприяти розвитку учнівського самоврядування у освітніх закладах міста, залучати молодих людей до вирішення проблем міста та вироблення державної молодіжної політики, залучати молодіжні громадські організації до реалізації державної молодіжної політики	Проведення заходів із залученням молоді	Управління освіти
2. Забезпечити дотримання прав дітей та унеможливити асоціальну поведінку та скоєння злочинів	Кількість скоєних насильств щодо дітей Кількість правопорушень серед неповнолітніх	Служба у справах неповнолітніх
3. Визначити джерела соціальної напруги та вирішувати проблему з людьми без постійного місця проживання	Облік людей без постійного місця проживання Працевлаштування таких людей Забезпечення соціальним житлом	Управління праці та соціального захисту населення, МВ УМВС в Закарпатській області
4. Покращити в місті криміногенну ситуацію	Зменшення кількості злочинів	МВ УМВС в Закарпатській області
5. Розробити програму соціальної підтримки для груп ризику та визначити шляхи їх інтеграції у суспільство	Моніторинг виконання показників програми	Управління праці та соціального захисту населення

6. Посилити соціальне партнерство та відчуття приналежності до громади міста, що посилює системи культурного, освітнього рівня соціального захисту та систему охорони здоров'я	Проведення систематичного моніторингу громадської думки Кількість громадських організацій та їх дієвість Кількість реалізованих проєктів на засадах партнерства різних секторів	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді, управління освіти
7. Збільшити фінансування програм соціального захисту інвалідів, дітей-сиріт, малозабезпечених за рахунок місцевих бюджетів та залучених коштів	Обсяг фінансування програм за рахунок різних джерел	Управління праці та соціального захисту населення
8. Розробка і реалізація програми будівництва доступного житла для молодих сімей та соціального житла для малозабезпечених сімей	Обсяг фінансування програм	Виконавчий комітет Ужгородської міської ради
9. Підтримувати життєздатність осіб з обмеженими фізичними можливостями шляхом створення умов їх адаптації до суспільного життя	Обсяг фінансування програм	Управління праці та соціального захисту населення
10. Розширювати мережу дитячих будинків сімейного типу, всебічна підтримка дітей-сиріт, їх працевлаштування, забезпечення соціальним житлом	Обсяг фінансування програм підтримки дітей-сиріт Забезпечення соціальним житлом	Служба у справах неповнолітніх, управління праці та соціального захисту населення, управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
11. Створення мережу Центрів психологічної підтримки вразливих верств населення	Кількість людей, які звернулися за допомогою	Відділ охорони здоров'я
12. Підтримка громадських організацій	Фінансова підтримка за рахунок місцевого бюджету	Управління праці та соціального захисту населення

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Підвищення культури життя та розвиток спорту

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Впровадити програми збереження історико-архітектурної спадщини, пам'яток міста, мережі культурних установ	Обсяг фінансових ресурсів за рахунок усіх джерел фінансування	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
2. Забезпечити збереження самобутньої культури, традицій національностей, що проживають в місті	Наявність днів культури національних меншин та участь ужгородців у днях культури за межами України (кількість учасників та заходів) Якість проведення фестивалів та Дня міста	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
3. Розвивати екологічну культуру населення	Кількість екологічних гуртків Кількість екологічних громадських організацій Кількість публікацій з екологічної тематики у місцевих ЗМІ Кількість осіб, що професійно займаються екологією	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку
4. Виховувати культуру поведінки	Кількість публікацій у пресі з даної тематики Уроки культури поведінки у школі	Управління освіти
5. Забезпечити розвиток фізкультури та спорту, підтримка фізичної реабілітації	Показники спортивних досягнень Кількість реабілітованих	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
6. Провести реконструкцію Ужгородського палацу дітей та юнацтва	Обсяг вкладених коштів	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
7. Побудувати міський "Палац спорту", "Льодовий палац", "Центр фізичної реабілітації"	Обсяг інвестицій	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Розвиток соціальної інфраструктури

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Розвивати соціально-збалансовану соціально-культурну інфраструктуру	Кількість соціально-культурних закладів, їх фінансова підтримка	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
2. Вдосконалювати інфраструктуру освітніх закладів, проводити реконструкцію дитячих дошкільних закладів, шкіл міста з будівництвом мансардних поверхів у зв'язку з зростанням кількості дітей, учнів відповідно з вимогами енергозбереження та теплосанації, облаштування їх локальними котельними	Моніторинг кількості дітей у навчально-виховних закладах Кількість учнів, що навчаються у другу зміну Сума капітальних інвестицій	Управління освіти
3. Оптимізувати інфраструктуру систем охорони здоров'я та соціальної підтримки	Організація єдиного медичного простору в місті Ужгород шляхом проведення структурної реорганізації та спеціалізації ліжкового фонду міських закладів охорони здоров'я та закладів обласного підпорядкування	Відділ охорони здоров'я, управління праці та соціального захисту населення
4. Забезпечити доступність інвалідів та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктур міста	Кількість встановлених пандусів Сума коштів, використаних на покращення умов доступності інвалідів	Управління праці та соціального захисту населення
5. Вдосконалити інфраструктуру закладів культури, проведення дозвілля та спортивних закладів	Реалізація програм створення нових та фінансова підтримка діючих закладів	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Формування нової якості суспільних послуг

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Створити підрозділ стратегічного управління у структурі виконавчого комітету Ужгородської міської ради, як центр стратегічного просторового планування та управління	Кількість працівників	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку, управління економіки та підприємництва
2. Сприяння співпраці влади, бізнесу, громадських організацій у обговоренні та прийнятті рішень щодо реалізації важливих суспільних проектів.	Кількість проведених громадських слухань Кількість проектів на засадах партнерства різних секторів	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку
3. Підготувати систему управління містом до сертифікації згідно з нормами ISO 9001	Отримання сертифікату	Організаційний відділ

2. ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ІННОВАЦІЙНОЇ ТА КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ**ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Підвищення іміджу Ужгорода як стратегічно-привабливого обласного центру України на кордоні з ЄС**

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Формування позитивного іміджу міста через мережу Інтернет	Наповненість Інтернет-сторінки міста Кількість відвідувачів ВЕБ-сайту Ужгородської міської ради	Відділ інформаційно-комп'ютерного забезпечення
2. Підвищення престижу на світовій арені через організацію та проведення в Ужгороді міжнародних конференцій, форумів, виставок, симпозіумів	Кількість проведених заходів Кількість гостей-учасників	Управління економіки та підприємництва

3. Використання діючих зв'язків з консульськими установами, міжнародними організаціями та містами-побратимами з метою популяризації Ужгорода	Кількість підписаних угод	Головний спеціаліст з міжнародного співробітництва
4. Запровадити в місті податок на публічну рекламу назв закладів, виконаних іноземною мовою	Прийняття рішення Сума надходжень податку	Фінансове управління

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Поглиблення транскордонної та євро регіональної співпраці

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Розширення бізнес-контактів з іноземними країнами, в т.ч. співробітництво та обмін інформацією з Закарпатською ТПП	Кількість підписаних угод	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку, управління економіки та підприємництва
2. Створити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, в т.ч. в умовах економічної кризи	Кількість підприємств з іноземними інвестиціями Обсяг іноземних інвестицій на одну особу Обсяг зовнішньоторговельного обороту на одну особу	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку
3. Активна участь міської ради в реалізації на території міста нових проектів, що мають важливе для міста соціально-економічне значення	Кількість інвестиційних проектів, що реалізуються на території міста	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку, управління архітектури та містобудування
4. Тісна співпраця з містами-побратимами	Кількість заключених угод Кількість спільних проектів, що реалізуються	Головний спеціаліст з міжнародного співробітництва
5. Участь у програмах ЄС в Україні, у програмах Карпатського Єврорегіону	Кількість реалізованих проектів, моніторинг їх виконання	Головний спеціаліст з міжнародного співробітництва
6. Реалізація проекту створення у місті Ужгород "Будинку Європи"	Відкриття Будинку Європи	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку, управління економіки та підприємництва

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Підтримка підприємництва, формування інноваційної та конкурентоспроможної економіки

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Забезпечувати сприятливе середовище для ведення бізнесу та вкладання інвестицій	Кількість новостворених суб'єктів підприємницької діяльності щорічно Можливість оренди та придбання виробничих площ Купівельна спроможність населення та зростання попиту на товари Кількість суб'єктів підприємництва Кількість надходжень коштів до бюджету Зменшення безробіття	Управління економіки та підприємництва
2. Підвищення інноваційного рівня економіки на основі енерго- та ресурсозбереження, екологічно чистих технологій	Кількість проектів з енерго- та ресурсозбереження	Управління економіки та підприємництва
3. Залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у розвиток екологічно-безпечних виробництв	Сума залучених інвестицій Екологічний ефект проектів	Управління економіки та підприємництва
4. Подальше формування та розширення ринкової інфраструктури підтримки підприємництва, сфери торгівлі та послуг, розвиток фінансової інфраструктури та фінансового посередництва	Кількість банківських установ Кількість введених торгових площ Питома вага кредитних ресурсів у капіталовкладеннях у сферу економіки	Управління економіки та підприємництва
5. Сприяння виходу внутрішнього товаровиробника на зовнішні ринки, міжрегіональній кооперації	Обсяг зовнішньоторговельного обороту на одну особу	Управління економіки та підприємництва
6. Формувати та підтримувати мережу структур розвитку та підтримки підприємництва	Кількість діючих об'єктів підтримки підприємництва	Управління економіки та підприємництва

7. Реалізація проекту створення інноваційного парку в м.Ужгород	Обсяг виробленої продукції підприємств, що входять в інноваційний парк	Управління економіки та підприємництва
8. Створити сприятливі умови для формування і розвитку кластерів, які поєднують інтереси учасників: науку: університети, НДІ, висококваліфікованих спеціалістів підприємств, що працюватимуть у сфері передових технологій	Кількість зареєстрованих кластерів	Управління економіки та підприємництва

3. РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА ЗАСАДАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПОСЛУГ

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Формування повноцінного життєвого просторового комплексу промислових, житлових та зелених зон

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Розробити новий генеральний план міста відповідно до нових потреб міста з розширенням меж на період 30-40 років. З цією метою на основі відкритості, беручи до уваги Концепцію реформи адміністративно-територіального устрою розробити проектні завдання по розробці генплану міста	Затвердження нового Генерального плану міста	Управління архітектури та містобудування
2. Вирішувати винятково на конкурсній основі питання забудови в місті, створення постійно-діючого конкурсу архітектурних ідей на стадії перед проектних розробок, інвестиційні проектні пропозиції продавати через аукціон	Результати аукціонів та реалізація пропозицій	Управління архітектури та містобудування
3. Покращити благоустрій міста, вирішити питання освітлення міських вулиць, житлових кварталів та забезпечення потреби в громадських вбираннях	Кількість скарг громадян Фінансування програм благоустрою Фінансування програм по освітленню	Управління міського господарства

4. Впровадити програми збереження зелених зон міста, провести відновлення зелених зон, зеленої архітектури міста із залученням ландшафтних дизайнерів	Кількість посаджених нових зелених насаджень щороку Обсяги фінансування робіт з озеленення	Управління міського господарства
5. Сприяти закріпленню за об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків при будинкових територіях з метою належного утримання територій та забезпечення комфортного проживання мешканців.	Кількість прийнятих рішень міської ради Загальна площа закріплених при будинкових територій	Відділ землекористування, управління майном міста
6. Забезпечити впорядкування кладовищ, вирішити питання довідведення землі під розміщення нового міського кладовища для здійснення захоронень	Фінансування робіт	Відділ землекористування, управління майном міста та міського господарства

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Забезпечення ужгородців комфортним та якісним житлом

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Заохочувати нове будівництво житла у місті та проведення реконструкції зношеного житлового фонду	Введення в дію житла Обсяги інвестицій у житлове будівництво та проведення реконструкції	Управління міського господарства
2. Пристосувати житлове середовище до потреб людей-інвалідів	Кількість обладнаних будинків, закладів	Управління міського господарства
3. Забезпечити реалізацію програми будівництва соціального житла для малозабезпечених та людей, що потребують соціального захисту	Введення в дію соціального житла	Управління міського господарства
4. Стимулювання створення ефективного власника житла	Підтримка програм створення ОСББ Кількість створених ОСББ	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Реформування житлово-комунального господарства міста

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Запровадити конкурентне середовище у сферу ЖКГ, сприяння розвитку нових ринків водопостачання та енергопостачання	Кількість новостворених суб'єктів - підприємств, створених на основі концесії, що надають послуги з водопостачання та тепlopостачання	Управління міського господарства
2. Реформування житлово-комунального господарства, розвиток нових форм управління житлом	Кількість новостворених суб'єктів, що надають послуги по утриманню та обслуговуванню житлових будинків	Управління міського господарства
3. Забезпечити активізацію процесу створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та здійснення реорганізації ЖРЕРів	Створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку
4. Розробити прозору тарифну політику	Встановлення тарифів з врахуванням пропозицій громадськості міста	Управління з питань економіки та підприємництва

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Запровадження програми енергозбереження в ЖКГ

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Розробити Програму підвищення енергоефективності, енергоощадності в ЖКГ	Економічний ефект від впровадження заходів програми	Управління міського господарства, управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку
2. Розробка енергетичних паспортів споруд та житлових будинків	Кількість розроблених енергетичних паспортів	Управління міського господарства
3. Впроваджувати у під'їздах житлових будинків енергозберігаючі лампочки та систем включення світла за допомогою датчиків	Обсяг фінансування програм	Управління міського господарства
4. Модернізація інфраструктури ЖКГ на основі енергозбереження	Обсяги фінансування робіт з модернізації інфраструктури ЖКГ	Управління міського господарства

5. Заміна мереж водопостачання і водовідведення з урахуванням енергозберігаючих технологій з метою забезпечення кращого водопостачання міста	Обсяги фінансування робіт	Управління міського господарства
6. Перехід з "контр резервуарної" на "резервуарну" систему з метою цілодобового водозабезпечення потреб міста	Розробка проекту Капітальні вкладення	Управління міського господарства
7. Перехід на індивідуальне теплозабезпечення	Скорочення втрат тепла Кількість скарг громадян	Управління міського господарства
8. Застосування теплоізоляції у житловому господарстві	Скорочення втрат тепла	Управління міського господарства
9. Модернізація теплозабезпечення освітньо-виховних та медичних закладів міста (будівництво індивідуальних котелень)	Економічний ефект, скорочення витрат на тепло забезпечення закладів	Управління міського господарства, управління освіти
10. Впровадження комплексної системи управління енергозбереженням в освітніх та медичних закладах міста	Економічний ефект заходів	Управління міського господарства
11. Створення енергосервісної компанії	Економічний ефект заходів	Управління міського господарства

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Залучення фінансових ресурсів для розвитку ЖКГ та комунальної інфраструктури:

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Запровадження міською радою сучасних методів планування та фінансування капітальних інвестицій на розвиток комунальної інфраструктури	Обсяги фінансування з бюджету міста Залучення додаткових джерел фінансування	Управління міського господарства
2. Забезпечити розробку інвестиційних пропозицій, бізнес-планів для кожного з комунальних підприємств з метою залучення зовнішніх або внутрішніх ресурсів	Кількість розроблених проектів Кількість зацікавлених інвесторів	Управління майном міста

3. Вивчити питання концесії або приватизації підприємств, що надають комунальні послуги та створення нових структур господарювання на основі об'єднання комунальної власності та приватного капіталу	Кількість проектів, що будуть реалізовані Кількість нових контейнерів і урн Кількість нових смітєвозів Фінансування робіт з облаштування полігону ТПВ відповідно до санітарних вимог	Управління майном міста
4. Пошук джерел наповнення бюджету розвитку міста, внесення законодавчих ініціатив територіальної громади	Обсяг коштів бюджету розвитку Кількість внесених законодавчих ініціатив	Управління майном міста

4. РЕКОНСТРУКЦІЯ І БУДІВНИЦТВО ДОРІГ ТА ТЕХНІЧНИХ ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ І СИСТЕМ МІСТА

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Залучення фінансових ресурсів для проведення капітального ремонту доріг та прибудинкових проїздів

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Запровадження міською радою сучасних методів планування та фінансування капітальних інвестицій на дороги	Обсяг капітальних інвестицій	Управління міського господарства
2. Пошук джерел наповнення бюджету розвитку міста	Моніторинг показників бюджету розвитку	Фінансове управління
3. Здійснити капітальний ремонт транспортної інфраструктури міста	Обсяги виконаних робіт	Управління міського господарства
4. Будівництво нових транспортних розв'язок (об'їзної дороги та нових доріг у новозбудованих мікрорайонах міста)	Обсяги будівельних робіт	Управління міського господарства

5. Підготовка спільних проектів із залученням неприбуткових громадських організацій з метою залучення коштів ЄС на капітальний ремонт транспортної та каналізаційної інфраструктури для покращення екологічного стану на кордоні України з ЄС	Обсяги залучених коштів на виконання спільних проектів	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку Управління міського господарства

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Проведення реконструкції інженерних мереж та будівництво нових систем міста

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Пошук джерел фінансування капітальних інвестицій на розвиток інженерних мереж міста	Обсяг капітальних інвестицій	Управління міського господарства
2. Проведення реконструкції інженерних мереж міста та будівництво нових мереж у новозбудованих мікрорайонах міста	Обсяги виконаних робіт	Управління міського господарства
3. Реконструкція застарілої системи електрозабезпечення, що включатиме будівництво у районах чехословацької забудови 20-30 рр. та забудови 60-70 рр. XX ст. нових високої потужності трансформаторних підстанцій із заміною кабелів та проводок у житлових будинках	Обсяги виконаних робіт	Управління міського господарства

5. РОЗВИТОК СФЕР ТУРИЗМУ, РЕКРЕАЦІЇ І ОЗДОРОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ І ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Збереження історико-архітектурної неповторності міста

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Розвивати місто, охороняючи його історичне архітектурне обличчя, зберігати неповторність історичного центру Ужгорода та архітектурно-містобудівельного ансамблю "Малий та Великий Галагов", підвищувати його привабливість для туристів	Кількість проведених експертиз проектів з залученням фахівців з історичної спадщини Обсяги проведених робіт з реставрації	Управління архітектури та містобудування
2. Здійснити оновлення та встановлення пам'ятників, погрудь, меморіальних дошок	Обсяги проведених робіт	Управління архітектури та містобудування
3. Проводити реконструкцію та реставрацію архітектурних об'єктів (Ужгородського замку, Ратуші та ін.), що збереглися з древнього міста	Кількість відреставрованих пам'яток	Управління архітектури та містобудування
4. Стимулювати проведення в Ужгородському замку, центральній частині міста культурних заходів, які сприятимуть ширшому міжнародному визнанню міста з тисячолітньою історією.	Кількість проведених заходів Кількість туристів-учасників	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
5. Прийняття у комунальну власність громади міста Ужгородського замку	Прийняття на баланс громади міста	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Відродження та широке використання культурних та природних особливостей

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Збереження та піклування про найцінніші природні території (парки, сквери), пристосовуючи їх для проведення дозвілля та розваг	Фінансування робіт по озелененню та впорядкуванню парків, скверів Наявність та кількість функціонуючих атракціонів	Управління міського господарства
2. Стимулювати проведення у місті культурних заходів, міжнародних туристичних виставок-ярмарок, які сприяють ширшому міжнародному визнанню	Кількість заходів	Управління економіки та підприємництва, управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
3. Розвиток видів туризму: екскурсійно-пізнавального, культурно-етнографічного, сентиментального, конгрес-туризму, молодіжного, дитячого та спортивно-оздоровчого	Кількість туристів, які щорічно відвідують місто	Управління економіки та підприємництва, управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
4. Поширення інформації про історико-культурні цінності та вдосконалити юридичні механізми для їх збереження	Кількість випущених рекламних матеріалів	Управління економіки та підприємництва
5. Створення туристичного іміджу міста через видатні імена, культурну спадщину, зв'язки з діаспорою	Кількість випущених рекламних матеріалів	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
6. Розвиток інфраструктури та відродження культури і народної творчості, виготовлення сувенірної продукції з символікою міста	Виготовлено та реалізовано сувенірної продукції з символікою міста	Управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Розвиток туристичної інфраструктури та підготовка спеціалістів

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Сприяння внутрішнім та іноземним інвесторам у реалізації проектів у туристичній галузі: відкриття туристичних агентств, будівництво сучасних готельних закладів, туристично-оздоровчих комплексів з використанням наявних джерел мінеральних вод	Кількість залучених інвестицій у туристичну галузь	Управління економіки та підприємництва
2. Підтримка міського туристично-інформаційного центру в м. Ужгороді	Фінансова підтримка діяльності центру з бюджету міста	Управління економіки та підприємництва
3. Підтримка розвитку дитячого юнацького туризму у місті	Моніторинг розвитку туристичних гуртків Обсяг профінансованих заходів з міського бюджету	Управління економіки та підприємництва
4. Забезпечення підвищення якості надання послуг суб'єктами туристичної діяльності шляхом проведення обов'язкової сертифікації готельних і туристичних послуг.	Моніторинг проходження сертифікації	Управління економіки та підприємництва
5. Впровадження системи підготовки спеціалістів із здійсненням аналізу потреб туристичного ринку (гідів, екскурсоводів, туристичних менеджерів, працівників сфери обслуговування)	Моніторинг потреби у спеціалістах	Управління економіки та підприємництва спільно з підприємствами туристичної сфери та вищими навчальними закладами

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Створення цивілізованої інфраструктури відпочинку та оздоровлення

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Сприяти будівництву в районі Боздоського парку сучасного водно-оздоровчого комплексу з використанням наявних джерел мінеральних вод	Сума залучених інвестицій у реалізацію проекту Кількість відвідувачів	Управління економіки та підприємництва, управління у справах культури, спорту, сім'ї та молоді
2. Облаштування громадських зон відпочинку, забезпечити зручний відпочинок жителів міста у парках, басейнах, на річці Уж	Кількість облаштованих зон відпочинку Фінансування робіт по благоустрою та озелененню та підтримки роботи басейнів	Управління міського господарства
3. Облаштування сучасних дитячих майданчиків у житлових кварталах	Сума коштів, направлених на облаштування дитячих майданчиків Кількість майданчиків	Управління міського господарства
4. Захист річки Уж від паводків та від посухи, забезпечити її рекреаційне значення, налагодження співпраці в даному напрямку з територією Ужанського басейну	Сума спрямованих коштів Кількість реалізованих програм, проектів	Управління міського господарства спільно з екологічними службами
5. Стабілізування водного режиму на території міста, водозабезпечення та санітарно-очисної спроможності річки	Сума спрямованих коштів Кількість реалізованих програм, проектів	Управління міського господарства спільно з екологічними службами
6. Раціональне використання території міста, оптимізація транспортної схеми, регулювання транспортних потоків	Кількість впроваджених програм, їх екологічний ефект	Управління міського господарства спільно з екологічними службами
7. Розбудувати систему постійного моніторингу стану навколишнього природного середовища: атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів	Кількість запроваджених систем моніторингу	Управління міського господарства спільно з екологічними службами
8. Прийняти участь у розробці та впровадженню спільних транскордонних природоохоронних програм	Кількість впроваджених проектів Сума залучених інвестицій	Управління міського господарства спільно з екологічними службами

ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ: Розвиток екологічно-безпечних виробництв та скорочення забруднень атмосферного повітря автотранспортом та ТПВ

Операційні дії	Індикатори	Джерело інформації
1. Реалізація на території міста проектів екологічно безпечних виробництв	Кількість реалізованих проектів	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку
2. Запобігання техногенним катастрофам, масштабним аваріям у ЖКГ. Забезпечити припинення практики планування і виділення ділянок для житлового будівництва в місцях підвищеної екологічної небезпеки – в межах дії радіолокаційних систем, проходження високовольтних ліній	Фінансування робіт проведення капітального ремонту інженерних мереж	Управління міського господарства
3. Модернізація та будівництво нових очисних споруд	Кошти, направлені на модернізацію, будівництво нових очисних споруд	Управління міського господарства спільно з КП "Водоканал міста Ужгород"
4. Запровадження роздільного сортування побутових відходів, будівництво підприємства з комплексної переробки відходів	Загальна кількість встановлених контейнерів для роздільного сортування відходів Обсяги вилученої ресурсоцінної сировини із загального обсягу відходів	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку, управління міського господарства
5. Здійснити заходи по скороченню шкідливих викидів автотранспортом у атмосферне повітря міста: будівництво об'їзного кільця, нових доріг та транспортних розв'язок, коригування транспортної схеми міста; вирішення питання будівництва підземних та наземних багаторівневих парковок; обмеження в'їзду транспортних засобів у центральну частину міста у вихідні дні; прийняття рішення про заборону експлуатації автомобілів, на яких не встановлені каталізатори до жигу;	Аналіз матеріалів спостережень за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі в Ужгороді	Управління з питань інноваційних впроваджень, інвестицій та сталого розвитку

6. Розробити генеральну схему санітарної очистки міста		Санепідемстанція
7. Забезпечити припинення практики планування і виділення ділянок для житлового і комерційного будівництва в місцях підвищеної екологічної небезпеки – в межах дії радіолокаційних систем, проходження високовольтних ліній	Прийняття рішень	Управління архітектури та містобудування

УЖГОРОДСЬКА МІСЬКА РАДА

IV сесія V скликання
(п'ятдесят шосте пленарне засідання)

Р І Ш Е Н Н Я

від 12 грудня 2008 р. № 917

Про затвердження Стратегії розвитку
міста Ужгород до 2015 року

На виконання рішення сесії міської ради від 17 жовтня 2008 року № 858 "Про стратегію розвитку міста Ужгород до 2015 року", розглянувши та обговоривши внесені у Проект "Стратегії розвитку м. Ужгорода до 2015 року" пропозиції мешканців міста, громадських організацій, керуючись ст.26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні",

міська рада В И Р І Ш И Л А:

1. Затвердити Стратегію розвитку м. Ужгорода до 2015 року (додається).
2. Експертному комітету з питань системного планування, реформ та моніторингу Стратегії, утвореному рішенням міської ради від 21 листопада 2008 р. № 883, здійснювати підготовку пропозицій щодо формування Операційних програм та постійний моніторинг реалізації Стратегії розвитку м. Ужгорода до 2015 року та щорічно представляти результати моніторингу на обговорення ради.
3. Контроль за виконанням рішення покласти на заступника міського голови Химинця В.В.

Міський голова

С.М.Ратушняк

УЖГОРОДСЬКА МІСЬКА РАДА

ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

Р І Ш Е Н Н Я

від 26.03.08 № 109

Про Стратегію розвитку
міста Ужгород до 2015 року

Розглянувши та обговоривши проект основних розділів Стратегії розвитку м. Ужгорода до 2015 року, відповідно до ст.27 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" та розпорядження Ужгородського міського голови № 157 від 02.08.07 р. "Про організацію розробки Стратегічного плану розвитку м. Ужгорода",

виконком міської ради В И Р І Ш И В:

1. Схвалити проект основних розділів Стратегії розвитку м. Ужгорода до 2015 року (додається).
2. Рекомендувати робочій групі та дорадчому комітету по стратегічному плануванню доопрацювати проект Стратегії розвитку м. Ужгорода з урахуванням внесених зауважень і пропозицій, організувати і провести громадське обговорення проекту в ЗМІ та на громадських слуханнях і в термін до 31 травня 2008 року подати на розгляд і обговорення в постійних комісіях та на сесії ради.
3. Контроль за виконанням рішення покласти на заступника міського голови Химинця В.В.

В.о. міського голови,
заступник міського голови

М.Г.Адамовський